

Poština plačana v gotovini

PLANINSKI VESTNIK

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK IX ★ LIII **5** MAJ ★ 1953

VSEBINA:

Dr. J. Prešern: Iz Podbrda v Škofjo Loko	193
France Zupan: Severna Stena Šit	201
Janko Mlakar: 60 let slovenskega planinstva	209
N. D.: Po podzemeljski Ljubljani	221
Ivan Gams: Še nekaj o Severni triglavski steni	226
Društvene novice	230
Iz planinske literature	233
Razgled po svetu	236

Prilogi 5. štev.: Motiv z Okrešlja — Pogled na Rinko in Turski žleb,
foto Feliks Ugovšek; Gorski nosač, foto Slavko Smolej
Prilogi natisnila tiskarna »Ljudske pravice« v Ljubljani

Planinski Vestnik je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga imenovana Zveza, urejuje pa uredniški odbor / Revija izhaja dvanajstkrat na leto, po potrebi v snopičih po dve številki skupaj / Članke pošiljajte na naslov: Tine Orel, Celje, I. gimnazija / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Likozarjeva ulica št. 12, poštni predal 214, telefon štev. 22-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, računi, razvid naslovov / Tiska tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina znaša din 350.—, ki jo morete plačati tudi v treh obrokih po din 90.—, četrti obrok pa din 80.— / Tekoči račun revije pri Narodni banki 602-T-121 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega Vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

Proizvajamo poleg telovadnega orodja tudi rekvizite za lahko in težko atletiko, zimski šport, vodni šport, opremljamo telovadnice in otroška igrišča. Izdelujemo opremo za gasilce

Zahtevajte vedno naše ponudbe!

**TOVARNA
ŠPORTNEGA
ORODJA**

BEGUNJE PRI LESCAH

IZ PODBRDA V ŠKOFJO LOKO

iedicolle — nekdanj Podbrdo: Državna meja. Potniki odpirajo kovčke in razvezujejo prtljago. Nemirni so in zaskrbljenost je na obrazih, zakaj v voz prihrumi med silnim klepetanjem truma uniformirancev: Graničarji, financarji, cariniki, karabinerji in obmejni civilni komisar. Na peronu vrvenje kakor kje v vele-mestu; tudi tam prevladujejo uniforme in tudi tam je šunder velik. Dolgo traja, preden se vlak premakne v eno ali drugo smer in potniki se oddahnejo, prtajene opazke se slišijo in obrazi se razjasnijo.

Danes zopet Podbrdo: Pet potnikov nas izstopi. Veliki kolo-dvor, veliko prevelik za današnje razmere in prereprezentativen s svojo vežo, obloženo spodaj pri tleh s talmi-marmorjem, je prazen in sameva, sameva, kakor vas sama, položena v tesno grapo Bače. Vanjo drži široka dovozna cesta. Na obeh straneh je obrasla na široko s travo in podlago kaže, izprana rebra, kakor rebra debeluha, ki je po nekaj dneh shujšal. Ampak nekdanji Piedicolle se le še pozna. Na leseni baraki je še vedno nezamazan napis: *Negozio vini e in bottiglie chiuse* in dalje v vasi kar razločno gleda skozi tenak belež še drug *negozio*. Vaške hiše se gnetejo s cerkvijo, šolo in veliko nekdanjo kasarno ob desnem bregu Bače v tako ozki grapi, da na levem bregu ni prostora za stezico in ima tam vsaka hiša svoj mostič na cesto samo.

Tudi ta cesta kaže vse znake, da jo malo uporabljajo. Ne srečaš ne pešca ne voznika. Tudi tu so že davno prej minuli časi, ko so ropotali po njej težko naloženi vozovi iz Železnikov v Italijo in že v 14. stoletju prevažali železninarske izdelke furlanskih mojstrov Jacoma, Monfiodina, Silvestra Murona, Matije Pira in Casparina. Ti Furlani so zapustili svoje sledove v Železnikih tudi v tisti hiši z benečanskim balkonom in pa v številnih potomcih z današnjim primkom Gašperin v radovljiškem okraju.

Po tej samotni cesti pelje začetkoma markacija iz Podbrda na Porezen. Kmalu za zadnjo hišo na samem se od nje odcepi stezica, ki reže veliko serpentino, izpeljano ob betonirani škarpi v velikem loku navzgor. Stezica pripelje v mirno zatišje: ob robu gozda pada v ozek skalnat kotichek kar omembe vreden slap čez korito v skali in se iz tolmuna v mirnih stopnjah spušča v dolino Bače. Slikar-romantik bi tukaj našel pokrajinski motiv za prelestno eremitažo s sv. Antonom. Zopet seka steza cesto, to pot čez pomembno skalo. Ko gledam z vrha na cesto, mi prihaja na misel verz:

Med Poreznom zelenim in Črno prstjo
se vije po soteski na brdo Petrovo
nevarna, ozka steza iz Sočinih ravnin
in dalje proti Savi prek Soriških planin.

S te nevarne steze so spustili Soričani kamenje na Turke spodaj na cesti in jih popolnoma uničili. Tako je France Svetličič pred devetdesetimi leti z balado Turški križ dal Poreznu mesto v slovenski lepi literaturi.¹

Ko pripelje steza zopet na cesto, kaže markacija naravnost na Petrovo brdo. Popotnik bi moral napraviti velik ovinek in izgubiti najmanj pol ure časa, če bi hotel slediti na Porezen. Čemu tak ovinek? Pod prvo hišo nad zadnjim ovinkom se odcepi nekdanj markirana steza in se združi z markacijo, ki pripelje s Petrovega brda, više gori v gozdu.

Porezen je res zelen. Prav do vrha je zelen, na severni strani spodaj je zelen v mešanem gozdu in senožetih, više gori pa ima veliko travnato plešo. Tudi tu ni nikogar; tak mir vlada tukaj, da pomenijo triglavska pota napram njemu velikomestni šunder. Čeprav šumi gozd v lahnem vetru, čeprav zažyrgoli ptiček v bukvi, četudi se oglasi murenček v senožeti in akoravno prihaja iz ajde, ki cvete tukaj v avgustu, šum čebel na paši, je vse to le daleč iz ozadja prihajajoča simfonija, ki le še povelečuje mir in tihoto kraja.

Porezen kaže s Karavank sem oster vrh trikotnika, od blizu pa je precej okorna kopa, ki pada samo proti Cerknemu v grape s strmino, ki se da primerjati s strmim travnatim pobočjem Begunjščice. Pot zavije okrog Hoča (1512) v ostrem kotu na sam severni greben in severni izrastek Porezna v točki 1541 m, ki jo zemljevid PD imenuje Kup. Peter Brelih navaja za to točko ime Slovenska kopa, meni pa so pri kmetu Majdlicu tik spodaj povedali ime Slovenski kup. Po Brelihu je pridevek »slovenski« zgodovinsko utemeljen, kajti svoje dni so bile porezenske planine, ki jih je več, razdeljene med Slovence in nemške priseljence v Baški grapi. Zato tudi ime Slovenska planina.²

Med Hočem in Kupom je mal preval. Še danes zadene tam noga v ostanke nekdanjih žičnih pregraj, prevrženih in skrivajočih se v visoki travi, polni cvetja in grmičev borovnic. Nesmisel nekdanje državne meje tukaj je očitna. Saj je šla vzhodno izpred Petrovega brda po grebenu naravnim potom na Hoč, tam pa se je nenkrat obrnila na vzhodno pobočje Kupa in Porezna, tako da je šla globoko spodaj pod vrhom Porezna tik nad selišči kmetov Podhočarja, Rovtarja in Majdlica na Cimprovko (1253). Ti kmetje so bili odrezani od svojih zemljišč, kar jim je povzročalo velike gospodarske težave. Italijani so pač hoteli imeti Porezen dobro zavarovan z obsežnim predpoljem, morali so pa zato nam prepustiti Blegoš.

Tukaj se odpre razgled na gorovje, ki obroblja Bohinj od juga. V njem kraljuje Črna prst, pod njo na rahlo ali strmo se dvigajočem pobočju naselja Nemški rovt, Stržišče, Trtnik in Koritnica, sredi njiv, na katerih zori sorščica, in pašnikov in senožeti, naselja z mnogimi novimi, rdečimi strehami, ki glasno govorijo zgodovino bojev izza okupacije. Tako lepo so ta naselja položena na južno stran po-

¹ France Svetličič: Turški križ. — Slovenski glasnik, 1861, str. 53.

² Peter Brelih: Porezen, PV. 1907, str. 88 in sl.

gorja, tako se prelivajo barve polj, senožeti, hiš in vrtičev, da bi človek mislil, da je vse to ustvaril arhitekt. Motijo pa to harmonijo številne črte vojaških potov in stavb pod grebeni. Imena tod okoli pa kažejo daleč nazaj v zgodovino. Koritnica, Trtnik in Stržišče so najstarejše nemške naselbine iz Innichena na Tirolskem na slovenski zemlji in datirajo nazaj v leto 1250.³ Od tu so segli na Petrovo brdo in ustanovili naselje Podporezen s kmetijami Pahman, Plešajtar, Rovtar in Majdlic. Seveda že dolgo vrsto let, že stoletja v teh krajih ni nikakega sledu o kakem nemškem jeziku, ostanek skupnosti pa je še edinole v dialektu, ki na Petrovem brdu in Bači - Podbrdu (pa tudi v Podporeznu) ne pozna šumnikov in jih izgovarja kot s, c in z (namesto Bača - Baca, namesto Podhočar - Podhocar). Z nemško kolonizacijo v Selški dolini pa ta ni v zvezi.

Kmalu pripelje zložna tovarna pot mimo opuščene, pa še dobro ohranjene, iz rezanega kamna zgrajene italijanske stražnice do sedanje kočice na Poreznu. Od tu je do vrha le nekaj minut.

Za Porezen se nahaja v starih listinah po Brelihu⁴ ime Posse-nikh, v starejših listinah pa Borodin, medtem ko so ga nemški kolonisti v Selški dolini imenovali Wind Albn, kar pomeni kot Windische Alpen. Pa tudi v slovensko slovstvo je zašel zelo zgodaj, kot kaže prej omenjena balada, pozneje pa se je oglasil kot njegov bard Pavel Perko v Dom in Svetu.⁵ Dr. Tavčar pa je v svojih spisih vnet le za Blegoš, kajti »odkril se je Porezen v svoji dolgočasnosti«, kakor pravi v Cvetju v jeseni. V slovensko planinsko slovstvo je našel pot pred marsikatero drugo goro po Petru Brelihu; PV 1901 registrira nanj izlet 50 ljudi in je istega leta Soška podružnica SPD že zaznamovala pot nanj (PV 1901). Ko je bila 1903 ustanovljena Podružnica SPD v Cerknem, je zgradila kmalu prav na njegovem vrhu kočico in jo slovesno odprla 11. VIII. 1907. »Bila je obrnjena tako, da krepko reže od severa prihajajočo sapo, stoji samo nekaj korakov pod vrhom, ki njeno slame še nekoliko presega.« Stala je torej nekako tam, kjer je grob in spomenik neznanim partizanom, padlim v teh krajih med okupacijo. V pritličju je bila kuhinja in obednica, v podstrešju pa prenočišče.

Tavčar je vse preveč zaljubljen v svojo najbližjo okolico Poljan in se moti. Porezen ni dolgočasen. Razgled? Poročilo v PV o izletu 50 planincev 1901 govori o pogledu na morje in Apeninski polotok. V resnici to ni izključeno in so ga mogli uživati izletniki Tržaške podružnice SPD, ko so v zimi 1913 napravili nanj skupen izlet. Seveda tak razgled, ki daje videti laški Videm, ni vsakomur dan. Vsekako pa sega od Triglava do Kamniških planin, na Loško pogorje in daleč, daleč v hribovje, ki leži na jugu. Moj dan je bil sicer sončen, razgled v Furlanijo pa se je izgubljal v vijoličastem čadu.

³ Zgodovinski podatki v tem spisu so posneti po knjigi: Pavle Blaznik, Kolonizacija Selške doline, Ljubljana, 1928.

⁴ Peter Brelih na navedenem mestu.

⁵ Pavel Perko: Puci, DiS 1900, Mrakov Tomaž (DiS 1906), Gospa Marija i. dr.

Res, Porezen nima skalnatih čeri, melišč in snežnih zaplat, je pa od dna do vrha ves zelen. In to zelenje vsebuje marsikaj, česar drugod ni. Poročilo v PV 1901 pravi, da je tam »cvetic, ki v krasoti in številu ne zaostajajo za onimi na sosednji Črni prsti.« Brelih pa govori o njih »...to je v resnici planinski vrt...«, ki v tem oziru prekaša Črno prst,« a toži, »da očnice tam vedno bolj izginjajo.« Ne vem, če je slednje res, ker očnic načeloma ne iščem, verjetno pa je, da so tu že popolnoma iztrebljene. Kmalu se utegne zgoditi z drugo rastlinsko posebnostjo Porezna, kajti ta posebnost paradira ob mojem obisku v velikem številu v loncih v obednici današnje postojanke.

Na take gore seveda ne kaže hoditi z razpoloženjem alpinista-plezalca ali človeka, ki hoče uživati ob pogledih na strmo skalovje in divje prepade ali ledeniška polja. Če misliš iti na Porezen in dalje na Blegoš, potem mora biti tvoje razpoloženje že od vsega začetka tako, kakor da bi hotel iti poslušat kak Mozartov menuet ne pa Straussovo Alpsko simfonijo.

Nova planinska postojanka je nekoliko pod vrhom. Obnovljena italijanska vojaška stražnica je to, zidana iz rezanega kamna, povezanega s cementno malto in pokrita z betonsko ploščo. V notranji razdelitvi prostorov ustreza vojaškim potrebam. Kamna in betona ni bilo mogoče prilagoditi potrebam planinca in tako je treba pri oceni vzeti to v račun in se ne čuditi, če so okna visoko nad glavo. Drugače ima koča dobro ležišče, električno razsvetljava, ustrezajočo kuhinjo z dobro postrežbo. Špecialiteta jedilnega lista tistega večera je bila »pašta al inglese«, špageti, obloženi z rezinami surovega masla, jed, ki jo prenese najobčutljivejši želodec.

Ampak med tem so lonci s prepovedanimi rožicami že izginili in se dičili s čisto navadnimi rastlinicami!

Drugo jutro merim »razdaljo in nebeško stran« proti vzhodu: v poletni jutranji meglici leži spodaj Selška dolina in Blegoš, cilj moje poti, tvori daleč tam vijoličasto kuliso. Med Poreznom in njim je dolga veriga manjših vrhov in vršičkov. Ostro ločijo mejo med Selško in Poljansko dolino, na obeh pobočjih pa ležijo raztresena selišča. Kako daleč je od tu na Blegoš? Oskrbnica odgovarja, da dobre tri ure in da je pot lepo markirana. Kar naprej povem, da sem jih rabil — pet!

Markacije ne iščem in je ni treba iskati, saj se je med potjo izkazalo, da je zelo redka in na razpotjih nezadostna. Tudi nisem imel namena, da bi jo iskal, sem pa tja sem naletel nanjo. Od daleč sem videl, da je najkrajša zveza kar po izsekanih grebenih, markacija se pa na prevalu 1003 spusti daleč dol v Poljansko dolino do Robidnice, obide Črni vrh in pripelje nekaj pred Blegoško planino zopet na vrh. Očitno hoče turista navzlic velikemu ovinku in izgubi na višini zvabiti dol v nekako postojanko v Robidnici!

Pot s Porezna do Blegoša je planinski sprehod, pozimi pa vse-skozi en sam smučarski teren, doslej malo znan, zaradi slabih prometnih razmer pa težko dostopen. Zopet se zatika čevelj v visoko

travo poveznjeno bodečo žico na planino Porezen do Huma (1423). V zgodnji jutranji rosi pada trava v širokih redovih pod koso na sončnati senožeti med Humom in Cimprovko, pod katero drži pot ob strmih njenih pobočjih mimo senikov zopet na greben Vrh (1106) in na preval 1003. Tukaj je državna meja zapustila greben in pre-pustila Italiji celotno kopo Črnega vrha (1288), kjer so Italijani postavili protiutrdbe našim na Blegošu, speljali nanj cesto in zgra-dili veliko kasarno. Moja pot drži ves čas čez obsežne senožeti, sončnate pašnike, skozi goste in zopet redke gozdčice, ki jih prekinjajo velike jase. Macesnov gozdič med potjo je kakor angleški naravni park, čigar naravno krasoto je pred nekaj dnevi povečal kosec, da je ruša pod njim gladko obrita, kakor da je bila postrizena s kosilnim strojem. Pod severnim pobočjem Črnega vrha pripelje pot v ozko grapo do studenca, ki daje vodo ali Dašnici ali v Zali dol v Soro. Med potjo se pa vrstijo spodaj raztreseni domovi velikega naselja Davča.

Pravijo, da je Davča dolga po dolgem tri ure, počez pa dve. Blaznik pravi »... značilno za ta teren je, da je silno razbit, vanj se zajedajo globoke grape... tako da se ni mogla razviti na njih nobena naselbina.« Te grape so take zlasti v nižjih legah, da se tam kaka strnjena naselbina res ni mogla razviti. Omogočila je celo, da so zrasli tam zelo ponosni domovi »kmetov kraljev«, zidane eno-nadstropne zgradbe s prostorno »hišo« in pečjo skoraj ruskega obsega. Okrog teh domačij, ki še danes kažejo vidne znake razdejanj zadnje vojne, ležijo vrtiči in njivice, pa veliki travniki in višje gori senožeti in košenice. Posestva so po večini arondirana. Vir dohodkov je bila in je še vedno živinoreja, kajti les tukaj zaradi oddaljenosti od pro-metnih žil nikdar ni imel posebne cene. Zaradi raztrganosti terena in razmeroma velikih razdalj med posameznimi kmetijami zgraditev kmetijskega združništva ne bi bila lahka in jim je od Tavčarjevega »kraljestva« ostalo še marsikaj. In tako živijo med ostalimi Žganc, Špeh in Ocvirk svoje tradicionalno življenje kar naprej.

Posedam na grebenu nasproti cerkvice v Davči. Velika jasa je pod menoj, obrasla z redkimi grmiči in drevesi in okrog cerkve, edino okrog cerkve na tem obsežnem teritoriju, se skriva na kupu nekaj hiš. Pred menoj vstaja slika iz Tavčarjeve Visoške kronike; ženitovanjska pot Izidorja Khallana, sina Polikarpovega, da bi pri-peljal na dom na Visoko kot nevesto Margareto, hčerko davškega nemškega kolonista Wulffinga. Tavčar dosledno piše Davče namesto Davča, da lažje izvaja ime Tavčar iz Dajčar in Davče iz Dajče. Vendar Davča ni bila nikdar poseljena po kolonih iz Selške doline od Nemcev v Sorici, temveč od juga sem iz Poljanske doline. Nasel-niki so bili Slovenci. Ime Davča pa izvaja dr. Prijatelj in soglasno z njim Blaznik iz imena, ki so ji ga dali soriški kolonisti »In der Alss« (Alss = Alm, planina).

Od Črnega vrha dalje postajajo znaki mrtvega prostora med obe-ma nekdanjima državnima mejama očitnejši. Široka preseka v gozdu ju loči še danes in razvaline nekdanje jugoslovanske karavle pričajo,

kje je bila nekoč meja. Tako se po ravnem grebenu pride na planino Blegoš, od koder je samo še skok do vrha Blegoša.

Blegoš je, gledan od daleč, ohranil svoje obličje nespremenjeno, čeprav je ves prevrtan in nataknen na vseh koncih in krajih z utrdkami, saj naj bi s Pasjo ravanjo na oni strani Poljanske doline bil glavna zapora prodoru v gorenjsko ravnino. Blizu poldneva je že, ko sem v vročini iskal senčnega prostora na vrhu, pa nisem našel sence v nobeni tistih dolinic, v kateri sta po Tavčarju počivala v senci Janez in Metka. Zatekel sem se v senco utrdbe, če ni v njej že počivala krava iz črede, ki je prežvekovala prav na vrhu.

Na vrhu »se nama je odkrila Črna prst v svoji divni lepoti... Med slovenskimi gorami Blegoš ni velikan! In ne obdaja ga veličastnost, katera obdaja naše snežnike in katere je že nekoliko deležen Rakitovec. Obdaja ga samo ponižna lepota skromne slovenske planine, katera ne pozna večnega snega, ne neplodnih melov in ne divjih prepadov.« Tako ga opisuje Tavčar v Cvetju v jeseni. V planinski literaturi pa se je spomnil Blegoša edino Vilko Mazi (PV 1926) in prav v zadnjem času France Dolenc (PV 1952).

Velika kopa je to z veliko, okroglo travnato plešo na vrhu, obrobljeno spodaj z mogočnimi bukovimi gozdovi. Odločno se dviga nad svojo bližnjo okolico in tako omogoča obsežen razgled, kakor ga je težko najti zvrha s skromno višino 1562 m. Od Triglava preko Karavank tja do zadnjih izrastkov Kamniških planin, od Črne prsti do tja doli nekam daleč v Primorje in na jugu čez vse nižje gričevje nekam v zamegleno neskončnost. In tu spodaj ležijo tiste prijazne vase Gorenja in Dolenja Žetina — Tavčarjevo Jelovo brbo v Cvetju v jeseni — Javorje, Dolenčice, Četena ravan. Od cerkve Na gori, t. j. cerkvice na Malenskem vrhu se vidi samo zgornji del zvonika. Tam se je odigral tisti slavni pretep Tavčarja — Kosmovega Janeza s Posavčevimi fanti in končal po noveli s slavno zmago Janezovo. Nekdanji župan Peternelj pa mi je svoje dni pravil, da se je pretep res vršil, da je na vsebini novele precej osebnih doživetij, ampak pretep ob žegnaniu na Gori da se ni končal za Janeza ravno slavno. Na severni strani obstane pogled na številnih živordečih, novih strehah nekdanj do tal porušeni Dražgoš. Dalje proti zahodu čepijo ob pobočju Ratitovca Torka, Zgornje Danje (v višini 1100 m!), Spodnje Danje in obe Sorici. V teh naseljih in še nekaterih drugih živijo danes potomci tirolskih kolonistov, ki pa o kakem nemštvu nočejo ničesar več slišati.

Izvor kolonizacije je treba iskati v daritvi Selške in Poljanske doline freisinškemu škofu Abrahamu po cesarju Otonu II. leta 973. Išoč virov novim dohodkom je eden naslednjih škofov najkasneje leta 1283 naselil tudi koloniste iz Pustriške doline na Tirolskem, da mu izsekajo gozdove in postanejo njegovi podložniki in nato tlačani. Blaznik pravi, da so bili to Nemci, Rutar pa trdi, da so bili to pomemčeni nekdanji Slovenci, ki so, dasi zelo ekstenzivno, naseljevali vso Pustriško dolino, ji dali ime in imena mnogim krajem tja gor

do Toblacha s toplicami. Ti kolonisti naj bi se torej v stoletjih zopet vrnili v naročje svojega naroda. Vsako naziranje ima nekaj zase, dejstvo pa je, da je najti nad njimi tipe, kakršne sta slikala tirolska slikarja Defregger in Egger-Lienz. Za ta svoj jezikovni otočič se je že v prejšnjem stoletju zanimalo vesoljno nemštvo po svojem Schulvereinu, ki je hotel Soričanom postaviti nemško šolo. Kajti znano mu je bilo, da v Sp. Danjah starejši ljudje doma med seboj še govorijo nekako nemščino. Tedanji župnik v Sorici Anton Jamnik pa je ustanovitev take šole preprečil, učitelj Josip Armič pa je še pozneje vse vabe nemškega okr. glavarja v Kranju ponosno odklonil. Danes o nemštvu ni več sledu in so Nemci brezuspešno hoteli izvesti znani Hitlerjev poziv: Macht mir das Land wieder deutsch.

Armič⁶ navaja kot primer te nemščine ta-le njih pregovor:

'Ben auf d' ca Martn' touge tout d' žune šajnen,
noux tout' s' u draj toughn žnajb'n.⁷

Težje razumljiv pa je ta-le razgovor:

Baš bišt' gign?
Lahtrabas ene gehet g' f'riht'n.⁸

Tako so govorili starejši ljudje. Mladina se je pa v šoli konec prejšnjega stoletja opravičevala že v izrazitejši mešanici obeh jezikov tako-le:

Mama me niso lošal v šolo genat, k' je b'lo t'ko kolt.⁹

Čreda krav na vrhu je med tem polegla in mirno prežvekuje, jaz pa razmišljam, ali bi sledil markaciji, ki pelje naravnost proti jugu, ali bi pa zavil proti Malemu Blegošu na severu in okoli na Kal med njim in tik njega čepeči »okrogli« Koprivnik (1389), kateremu sledita naravnost proti vzhodu kot naravna ostra meja med obema dolinama Mladi vrh (1370) in Stari vrh (1205). Sledim markaciji s pleše v gost bukov gozd naravnost navzdol in dosežem tako vojaško cesto, ki zavije naravnost proti Koprivniku na zarezo med njim in Blegošem. Tukaj je Kal, tisti Kal, kjer sta se šla Janez in Metka svoj »žiberdaj« v Cvetju v jeseni. Ni več tam tistih štirih velikih smrek. Kraj je danes izsekan in na njem stojijo logarske kočice, pač pa žubori, skrit v gozdu, tisti slavni studenec iz strmega ilovnatga brega v prijetni senci bukovja, kjer se je omenjeni par okrepčal s hladno studenčnico, preden jo je mahnil »med gostim in lepo raslim

⁶ Josip Armič: Sorica in nemški Schulverein, Koledar Družbe sv. Cirila in Metoda 1931, str. 70 in sl.

⁷ V književni nemščini: Wenn am St. Martinstage tut die Sonne scheinen, nachher tut es in drei Tagen schneien. — V prevodu: Če na sv. Martina dan sonce posije, potem v treh dneh sneži.

⁸ Um was bist du gegangen? Manches hatte ich zu verrichten. — Po kaj si šel? Marsikaj sem imel opraviti.

⁹ Mati me niso pustili v šolo iti, ker je bilo tako mrz.

bukovjem« na vrh. Čeprav se danes kruto pozna delo drvarjeve sekire in čeprav kaže cesta sledove tovornih avtomobilov, tvori vendar ta kotic lepo jaso sredi gozdov, kjer se bo ustavil in ob studencu okrepčal vsak popotnik.

Pred kočjo sedita na klopi dva logarja. Od kod in kam, kako in kaj. Starejši, domačin, je ugotovil, da nisem šel mimo studenca na Svrčušah, ker nisem sledil markaciji in hodil po grebenih. In je začel razlagati in pripovedovati svojemu mlajšemu tovarišu tisto epizodo iz Visoške kronike, ko sta na svojem ženitovanjskem potovanju Izidor in hlapec Lukež na Svrčušah, »na ravnini, od koder se vidi hiše Zalega loga«, naletela na cigana Dušana, skakavko Špelo Ocepko in staro Pasaverico in njeno mazilo iz človeške masti, belega lasu iz repa črne mačke. Čudil sem se temu poznanju in dobil prepričanje, da so Tavčarjeva dela globoko prodrla med ljudstvo tod okoli.

Od tod dalje je markacija brezhibna po vojaški cesti ob severni strani Koprivnika skozi gozdove okoli obeh ostalih vrhov in v ostrem loku zavije na preval pri Starem vrhu, kjer stoji planinska kočja nad vasjo Zapreval. Idilično leži za ovinkom vas Rovte, spodaj se beli cerkva pri sv. Lenartu in rajda drugih vasic obrobja veliki polkrog globoke dolinice, kjer v dnu sameva vas Luša. Tudi z Blegoša do sem je en sam smučarski teren in ni čuda, če je zrasla pod Starim vrhom smučarska postojanka.

Pozno popoldne sem stopil vanjo. Gostov ni bilo. Nad Karavanami se je že kadilo. Koča ima električno razsvetljavo iz doline in tja tudi telefonsko zvezo. Ko je divjal zunaj vihar, sva z oskrbnikom proslavljala zmago v Helsinkih ob buteljki malvazijca, skozi okno pa je svetil sij velikega požara pri Sv. Ožboltu. Dež je lepo izpral zunaj ob kočji velik, z deskami pokrit in ograjen prostor. Oskrbnik mi je pojasnil, da je to stalno plesišče. Jaz pa sem z zadovoljstvom ugotovil, da postojanka ni last kakega PD!

Od tod je mogoč sestop v Loko še dalje po vrhovih preko Lubnika. Tam je že vstala iz tal nova postojanka PD. Prometu še ni izročena. Zato in ker vreme ni kazalo kaj prida, sem se spustil do Luše in od tam dalje v Loko. Ta pa svojega lica zadnja leta ni spremenila. Še vedno je v njej najbolje ohranjen srednjeveški značaj slovenskega mesta in njene hiše s pomoli prvega nadstropja bi brez posebnih adaptacij lahko služile za ozadje filmske slike s kakim kovačem Langerholzem, oštirjem Wohlgemuetom ali biričem Schwaifstrigkhom iz Visoške kronike. Mudilo se mi je dalje, pa sem mogel kar mimogrede ugotoviti, da so loške »smojke« še vedno »tako zale, da se jim kar sitn zdi.«

Prijatelj, če si mlad, vzemi v zgodnji spomladi smučke in opravi na njih to prelepo turo. Če si v letih ali če v »veliki seziji« ne preneseš triglavskega šundra, kakor jaz, ali če se ti je jesensko cvetje že osulo, kakor meni, potem pa vzemi ob vsakem drugem, razen v zimskem času v roke popotno palico in pojdi na pot iz Podbrda v Skofjo Loko!

France Zupan:

SEVERNA STENA ŠIT

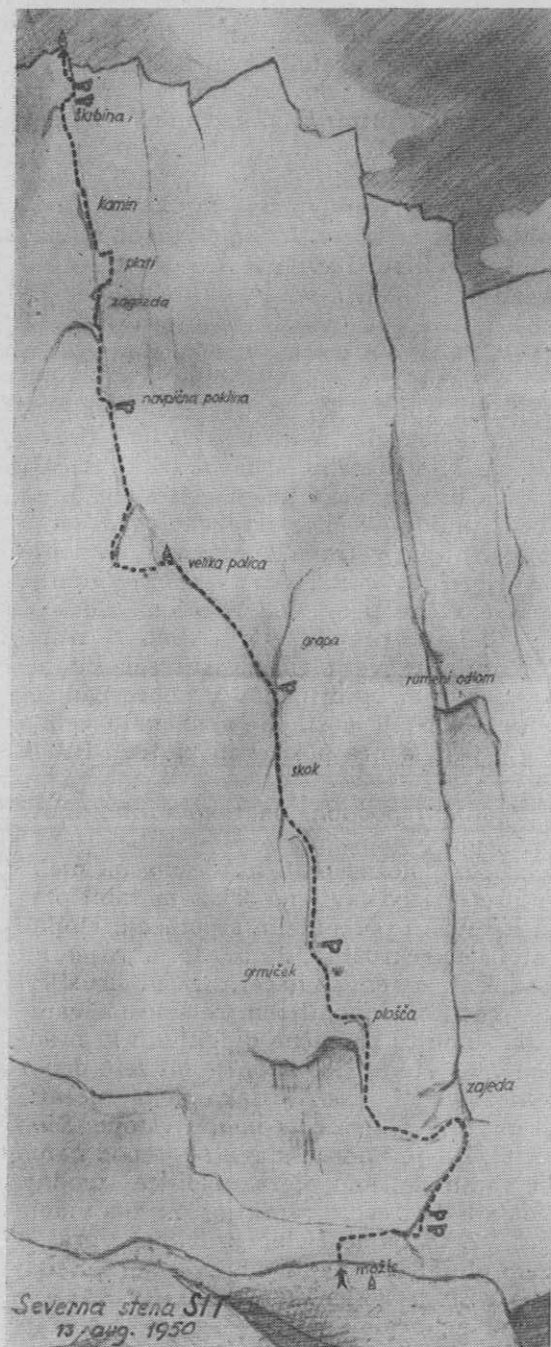
everna stena Travnika je bila prvič preplezana l. 1934. Veljala je za najtežjo smer v naših gorah in zato so jo, razumljivo, prvič ponovili naši alpinisti šele l. 1947. Po tem letu je bila do leta 1950 še parkrat ponovljena in je pomenila za vsakega mladega plezalca višek njegovih želja. Ne smete misliti, da polagam kakšno posebno važnost na ta dejstva, toda to je bil vzrok, da sva 11. avgusta 1950 s Keršičevim Marjanom - Belačem sedela v Koči v Tamarju in večerjala omlete. Skoraj bi dejal, da so omlete pretežka jed za večerjo, posebej če bi jih kdo pojedel toliko, kot sva jih midva takrat. Zato sem se ponoči večkrat zbudil in pogledal skozi okno, kakšno je vreme. Na moje veliko presenečenje je začel proti jutro šumeti dež po koprivah pod oknom in namesto jasnega neba so zjutraj visele megle tako nizko nad kočo, da nisva videla nobene od tistih lepih sten, zaradi katerih je Tamar tako priljubljen pri plezalcih. To je za naju pomenilo, da s severno steno Travnika ta dan ne bo nič. Tega si nisva preveč gnala k srcu. Prvič en dan takrat za naju ni igral nobene vloge in drugič je kmalu po kosilu, ki sva ga pojedla v vsem miru, potegnil sever, posijalo je sonce in začelo sušiti mokre in črne stene, ki so se pojavile izza oblakov. Tako sva z najlepšimi upi za drugo jutro postopala okrog kočice in ogledovala ljudi, ki so prihajali izza ovinka. Vedno novi in novi so prihajali z nahrbtniki na ramah in ko so prišli bližje, sva opazila tudi one elegantne plezalnike s profiliranim gumijastim podplatom, ki so jih takrat nosili samo inozemci. In res so bili. Nazadnje jih je bila polna kočica, dobro opremljenih avstrijskih plezalcev in z njimi je bilo nekaj naših spremljevalcev. Bilo je prav veselo in jedilnica je bila sveže poribana, s šopki planinskih rož v praznih konzervnih škatlah. Popoldne je minilo v pogovorih in prišel je večer, lep in jasen, z zvezdami na nebu. Šla sva zgodaj spat, ker sva nameravala drugo jutro vstati čimpreje. V svoji sobi sva prižgala svečo in uredila opremo. Obe nylonki sta lepo zvitvi viseli na steni zraven najjinih kladiv in cele verige karabincev raznih modelov. Bilo jih je preko 25, če se ne motim, toda zato sva imela tem manj klinov. Stopne zanke, obe vetrovki, sardine, škatlo kompota in kruh s povoji za prvo pomoč sem pa že prej stlačil v mali oprtnik, ki je čakal pripravljen na stolu. Vse je bilo v redu, zleknila sva se na postelje in Belač je upihnil svečo.

Nekdo je potrkal na vrata. Vstopila je Nadja, da bi malo poklepetala. Bila je že nekaj dni v Tamarju in preplezala to in ono smer, jutri gre pa domov. Dovolj ima, to se pravi nima, ampak s časom je na tesnem. Študij. No mi nismo zaradi tega zamudili niti minute naših goram posvečenih dni. Toda Nadja je bila izjema in seveda, imela je prav.

»Kočevar je prišel z zadnjim vlakom,« je nadaljevala. To je bilo prav lepo in prav lahko sem si predstavljal Rada, kako spodaj leze izpod svojega ogromnega nahrbtnika, nabitega z vrvmi in železjem. Že v vlaku sem slišal o njegovih uspehih v prejšnjem tednu, kako je z nekim Avstrijcem, ki je imel patentne stopne zanke, preplezal severno steno Stenarja v neki novi smeri. Z bivakom v steni, se razume. Govorilo se je o velikih previsih, kjer so prišle patentne stopne zanke do pravega izraza. Brez dvoma fina stvar. Toda to še ni bilo vse, kar nama je hotela Nadja povedati. »Kočevar gre jutri plezat novo smer v severno steno Šit«. Belač je skočil s postelje. Severna stena Šit pomeni 800 m svetlih plati in rumenih odlomov, sredi čudovite stene, ki se zgoraj nehava v nazobčanem robu. Na jug padajo Šite v položnih plateg, pašnikih in skrotju. Kdor bi prišel s Trentarske strani na vrh, bi se presenečen zagledal v prepad, ki se mu odpre pod nogami. Ta stena v svojem osrednjem delu še ni bila preplezana. Plezali so nekaj v desnem delu, ki je močno razčlenjen, ampak to so alpinistično sekundarne činitve. Problem stene je bil še odprt in to smo vsi dobro vedeli. Mogoče najbolj pa je to vedel Belač, ki je z ing. Dolarjem že pred leti zamislil novo smer v vseh nadrobnostih. Spomnil sem se, da sem videl celo fotografije, na katerih je bila dobro vidna nova smer, kje naj bi potekala. Preračunani so bili že vsi prehodi in plezalca sta čakala samo ugodne priložnosti, da vstopita. Toda te brez dvoma ni bilo leta 1950, ker je ing. Dolar odpotoval v Francijo. Čudno se mi je zdelo, da je Kočevar prišel na to idejo in tako rekoč zajadral v tuj zelnik. Mene končno vse skupaj ni nič brigalo, toda prav lahko sem si predstavljal, kako je bilo ta čas pri duši Belaču. Stena je bila lepa, že vstop sam na sebi je bil zame problem, kadar sem šel tam mimo. Izpodjeden, krušljiv, ni bil drugega kot vrsta previsov, sredi katerih je v rahlem loku potekala nekaka zajeda. Bil sem nekoč tam in sem si stvar od blizu ogledoval. To je bilo spomladi, ko je še ležal sneg na meliščih pod Jalovcem, s previsov je tekla voda, stena je bila vsa črna in mokra. Moj vtis je bil, da je stvar skoraj nemogoča in tako sem si ohranil v spominu.

Ideja končno ni bila slaba. Če se Belač odloči, da drugo jutro prehitiva Kočevarja in vstopiva v severno steno Šit namesto v severno steno Travnika, bo to pomenilo prav prijetno izpremembo v običajnem plezalskem življenju. Niti zavedal se nisem, pa sem že mislil na to, da bi dal sto ponovitev severne stene Travnika za to novo smer, da bi splezal čez oni krušljivi, previsni, vstopni raztežaj, ki me je na tihem moril že nekaj let, to je od takrat, ko sem ga prvič videl. Nad njim sem slutil živo zdravo skalo, svetle plati, po katerih bi se plezalo. Saj najbrž ne bo šlo, sicer bi to že kdo poizkusil (ob tem pomanjkanju problemov), ampak če bi steno res preplezala? Mogoče bi bilo treba bivakirati, toda to bi bilo sredi avgusta prava igrača.

Belačevo mnenje o teh stvareh je bilo strogo. »Borba! Da, toda poštena borba z goro, ne pa prikrita osebna borba nevoščljivih tekmecev, ljubosumno skrivanje načrtov, kraja problemov tik pred no-

Risba smeri Belač—Zupan v sev. steni Šit

som tistim, ki so jih načeli, laži in laži - junštva namesto zdravega tekmovanja! On bi raje pustil najlepšo smer nepreplezano, kot da bi prekršil svoja načela. Tudi meni je borba s steno nekaj pomenila, čeprav je kamenitim zidovom, po katerih sem v potu svojega obraza plezal navzgor, bilo seveda vseeno, če kdo leze po njih ali pa ne.

Belač se je nazadnje odločil: »Jutri greva v Šita, France, če si za to.« Jasno, bil sem za to! Skrbeli so me edinole klini, ki sva jih imela za novo smer odločno premalo. Tu se je pa izkazala Nadja in nama prinesla vso svojo zalogo klinov. To je bila sijajna poteza in bil je skrajni čas, da sva se spet spravila nazaj v posteljo, saj so že celo spodaj nehali razgrajati. Vsa kočica se je spravila k počitku. V tišini, ki je sledila, se je razločno slišalo enakomerno šumenje slapu s pobočja Ponc. Zaspati nisva mogla. Noč je tisti čas, ko pridejo na človeka misli in podobe, ki jih sicer potiska globoko v podzavest. Noč pred težko plezarijo in pa hoja do vstopa sta dvoje neprijetnih stvari pri alpinistiki, vsaj zame. Skozi odprto okno sem gledal zvezde na nebu in mislil sem na Rada, ki ta čas

leži kje zraven, v drugi sobi in vleče cigareto za cigareto, da ne bi zaspal in zamudil zjutraj užitka, ko meče iz postelje svojega zaspanega partnerja; ta ga kolne in mu grozi s kladivom, nazadnje se pa vda v usodo in zleze izpod odej. Običajna jutranja slika, ampak to pot sem se zmotil. Drugi dan sem zvedel, da je Kočevar vso noč prav mirno spal in to pozno v jutro.

Kmalu po polnoči sva vstala. Z vso opremo sva tiho šla po škripajočih stopnicah dol in po hodniku iz koč. Vsi so še spali. Zunaj je bila tema in hladno je bilo, kot so hladna avgustova jutra v gorah. Spodtikaje se sva šla skozi gozd proti koncu doline, nato čez melišča in ruševje vedno višje in višje.

Črne gmote, ki se je nehavala nekje visoko, visoko nad nama, nejasno zarisana na zvezdnatem nebu, sva si želela. Nikogar ni bilo, le grušč se je posipal pod najinimi koraki, ko sva lezla po žlebu na veliko polico pod steno. Sicer ni noben glas motil brezoblične tišine. Prav prezgodaj sva prišla. Še je bilo pretemno, da bi lahko začela s plezanjem. Seveda, morala sva biti na vsak način pod steno pred Kočevarjem in to se nama je tudi posrečilo, žrtvovala sva samo nekaj ur spanja. Oblekla sva se v najini vetrovki, poravnala kamenje na polici in se zleknila v zavetje. Prav čutila sva težo silne gmote, ki je visela nad nama. Stena se začne takoj nad gruščem. Če sem dvignil glavo, sem nad sabo videl rob previsa, kaj je bilo za njim, sem si pa mislil. Počasi se je danilo in svet okoli naju je začel dobivati oblike. Vsaj videla sva se lahko, drug drugemu v neprespani in s ščetinasto brado porasli obraz. Nebo je postajalo sivo, nato vedno svetleje in svetleje in nazadnje je bila ura pol šestih zjutraj. Bil je čas, da začneva.

Vse plezarije so si več ali manj podobne in tako tudi njihovi opisi:

Na dvojni vrvi sem prečil čez položne plati na desno, na malo, izpodjedeno stojišče, ki je že precej izpostavljeno. Tu sem zabil prvi klin. Poklical sem še Belača k sebi in potem sem s pomočjo stopne zanke preplezal previs nad stojiščem, krušljiv, z navzdol obrnjenimi oprimki. V splošnem je ves raztežaj, ki sem ga načel, strašno krušljiv, in zabil sem, kamor sem pač mogel. Oddahnil sem se šele na varovališču v dnu velike zajede, (ki se od tu navpično dviguje in ki predstavlja še en nerešen problem v tej steni). Ta vstop je bil zelo dober in ko sem se oddihoval, sem zagledal, kako koraka neka plečata, nizka prikazen v plezalnikih in rdeči jopici k najinemu vstopu. Slep bi bil, če ne bi bil takoj spoznal: Bil je Rado. Ustavil se je pod nama na polici in izjavil, da ga je zanimalo, kdo pleza tu ob tej zgodnji uri. Midva sva ga seveda gledala z vso rezerviranostjo, ker sva videla v njem nelojalno konkurenco. Zato ga je Belač previdno vprašal, kam gre on. »S Herlecom grem plezat tam na levo novo smer.« Sedaj je bilo vse jasno. Severna stena Šit je dolga skoraj 1 km in Rado je tam v njenem levem delu imel neke ideje za novo smer; niti najmanj ni mislil na smer, katero sta nameravala preplezati ing. Dolar in Belač. Tako sva midva, ki sva se s tako ihto spravila na delo, se-

dela tam zgoraj v steni 50 m od melišča in vsaj jaz sem bil za svojo osebo kar malo razočaran. Sicer je bilo pa tako še najbolje. Pogovarjali smo se še nekaj časa in tako se je končala naša namišljena borba za smer. Sicer sva bila pa sama kriva, da sva vstala tako zgodaj. Lahko bi že preje pomislila na to, da so mogoče v severni steni Šit še kakšne druge, sicer ne tako izrazite smeri, ki še čakajo rešitve.

»Dolga bo še, dolga,« je nazadnje dejal Rado. Bilo je bolj prav, da smo se poslovili in šli vsak po svojem opravku. Kočevar nazaj po polici k svojemu partnerju, ki ga je čakal tam nekje, midva sva pa plezala naprej. Iz dna velike zajede sva zavila okoli ostrega vogala v one bele plati, dobro vidne iz doline. V njih sem našel diskretno dimenzionirano poličko, po kateri sem plezal svojih 35 m proti levi do pokline, ki je nastala med steno in prislonjeno veliko lusko. Ta poklina, ki je zdaj bolj zdaj manj izrazita, je razmeroma dobro razčlenjena. Odlična skala omogoča plezanje v izvešenem položaju. Za 50 m višine sem med plezanjem zabil 5 klinov, ki jih je Belač vse izbil.

Iz pokline sva izplezala na glavič, od koder se vidi potek smeri naprej. Treba je plezati preko gladke, spodaj izpodjedene plati vodoravno proti levi — nato navzgor mimo malega suhega grmička, nad njim se je dala videti spet poklina, podobna tej, iz katere sem ravnokar izplezal. Počakal sem, da je Belač priplezal do mene in nato prečil čez ploščo, ki jo je treba plezati ob njenem spodnjem robu. S pomočjo specialnega lopatičastega klina sem uspel naslednji raztežaj do stojišča; sredi plati je plezal Belač. Priplezal sem do njega in plezal nato naprej. V poklini nad grmičkom sem porabil spet okrog 5 klinov, bilo je nekaj manjših previsov in enajsti raztežaj naju je pripeljal na prijeten kotic, nekak glavič v isti višini z ustjem grape, ki se tu neha v gladki steni. Šlo nama je gladko od rok. Od tod je bilo mogoče prečiti s strani v grapo.

Vodstvo naveze je spet prevzel Belač in mi v zameno pustil mali nahrbtnik, ki ga je do tedaj prenašal. Grapa, v katero sva prišla, se tu umerja v zaprodenih kotlinah, ki jih ločijo previsni, od kamenna, plazov in vode zglajeni skoki. V mogočnem razkoraku je Belač napredoval navzgor. S svojim težkim kladivom je iztolkel dva za prst velika stopa in oprimka v gladki steni, ravno dovolj za prve zobe scarponcinov. S težavo sem še jaz prilezel za njim in nato sva nekaj časa plezala po grapi; nato sva se oba obrnila levo ven na nekaj pomol. V resnici je bilo to tista velika polica sredi stene in preden sva prišla na njo, sva morala iz grape zlesti čez krušljivo previsno mesto, kjer je ostal klin. Niti 50 m višje ni bila polica, kjer sva se ob enih popoldne ustavila.

Prostor je bil primeren za daljši počitek in varen pred padajočim kamenjem. Da sva se lahko brez skrbi gibala, sva s kladivi razkopala grušč na polici in tako naredila majhno ravno ploščad, ki sem jo ogradil še s kamenjem, da sva sedela kot na balkončku. Odprla sva konserve, jedla sardine, pila hruškov kompot in gledala po

svetu. Plezala sva sicer hitro, čeprav sva zabila 29 klinov, od katerih so pa samo 3 ali 4 ostali v steni. Belač je začel iz kamenja graditi malega možica in vanj sva v prazni konservni škatli vtaknila listke s podpisi.

Ura je bila dve in šla sva naprej. Sedaj sva se na vsak raztežaj menjavala v vodstvu in tako sva tudi neprestano dajala nahrbtnik z rame na ramo. Sicer ni bil težak, ampak oviral je pa vseeno. Oplezala sva velik stolp in tako naprej in tako naprej. Posamezne n-drobnosti plezarije so mi že močno zbledele, le to vem, da kakšnih posebnih težav nad V. tež. stopnjo ni bilo. Hitro sva pridobivala na višini po plateh, po poklinah, čez manjše previse, pa spet po žlebovih in tako sva se sredi popoldneva nenadoma znašla v dnu velikega žleba. Pokazal sem Belaču, da se že skoraj vidi rob stene. Ali vsaj mislil sem, da je to rob.

V žlebu sva oplezala veliko zagozdno skalo in prišla na položne plati. Situacija me je spominjala na neko drugo steno, na izstop iz Herletove smeri v Ojstrici. Ni dvoma, da je bilo več možnosti in ena izmed njih je bil rdeč kamin z velikimi zagozdenimi bloki, ki so v različnih pozah ležali, sloneli in viseli v njem. Tura je postala, kot se temu reče, pokrajinsko zanimiva. Imel sem občutek, da Belač ni imel niti enega izmed mojih predsodkov pri tem kaminu, ker je kljub mojim dobrim nasvetom energično zaplezal v tisti kamnolom. Upiral sem se, toda vrv se je nategnila in moral sem slediti, celo težje, kot sem si mislil. Tako sva gvozdila v najbolj nemogočih položajih in lezla med bolvani, ki so sumljivo in votlo ropotali. Tolažil sem se, da sva vsaj blizu vrha in da je krušljivost najbolj zanesljivo znamenje, da se bližava grebenu.

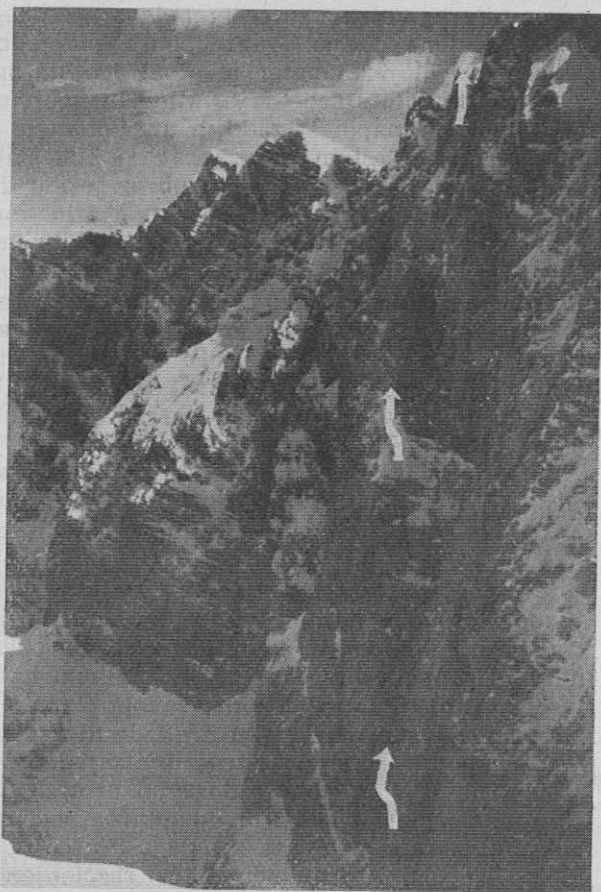
Proti pričakovanju sva srečno prilezla čez kamin ne da bi sprožila en sam kamenček. V istem stilu je šlo više čez grušč, čez majave bloke v rdeči zemlji. Preje nisva prožila kamenja, zato pa je zdaj bilo hujše. Zdelo se mi je, da tej reči ne bo konca.

Ustavila sva se na mali škrbinici. Da bom bolj precizen, to pot resnično samo 40 m pod robom stene. Nad nama je bila gladka plošča in v njej luska v formatu vežnih vrat, ki bi omogočila prehod preko sicer gladke plošče, v razčlenjen teren nad njo. Belač je bil vžičen: »Tu čez bova šla,« je komentiral situacijo. »Ti boš to preplezal«. Luske so bile že od nekdaj moja slabost. Že sem se videl, kako se v izvršeni pozi á la Comici vlečem z obema rokama, s svojimi gumijastimi podplati uprt v gladko navpično ploščo. Brez obotavljanja sem vstopil. Mimogrede sem nekaj metrov nad škrbino v neko špranjno na desni zatolkel klin, vendar se nisem niti toliko pomudil, da bi ga zabil do ušesa, kar sicer ni moja navada. Vpel sem obe vrvi in se počasi, iskaje oprimkov, dvigal. Šlo je krasno in že sem z levo roko prijel za gornji rob luske. Hitro sem preprijel še z desno roko, se izvesil iz stene in potegnil noge kvišku. Sonce je stalo že precej nizko nad Kotovo špico na zahodu in v soju vodoravnih sončnih žarkov sem naenkrat zagledal na gladki steni svojo senco, dolgo, suho, z iztegnjenimi rokama, kako leti v globino. Zgodilo se je. Luska se

je gladko odklala pod mojo težo, kar bi bil lahko vedel že prej, če bi si jo bil malo bolj ogledal. Pričakovaval sem, da se bom ustavil pri klinu, toda nič, le rahel trzaj sem čutil v vrveh, ko se je klin izpulil. Na noge sem priletel na škrbino in ko me je obrnilo vznak, sem zavpil Belaču »drži«. Sunek me je prevrnil čez glavo v nek kaminček pod škrbino in v njem sem končno začutil, da so me vrvi zagrabile v pasu. Belač je bliskovito skrajšal vrvi in me ujel. Z glavo navzdol sem obtičal tam spodaj presenečen, da nisem mogel do besede. Nekako sem se postavil v normalni položaj in se privlekel do Belača, ki je bil popolnoma bled. Sebe nisem mogel videti, pa

nisem bil najbrž nič boljši. Luska je padla tik poleg Belača na škrbino in od tam na levo stran, jaz pa na desno. Začel sem se ogledovati in otipavati. Moja nedeljska srajca — menda sem pozabil povedati, da je bila nedelja, in to 13. avgust —, je v cunjah visela s hrbta. Z leve roke in iz noge je tekla kri. Bolela so me kolena in križ; poskusil sem plezati naprej, pa nisem mogel. Občutil sem veliko željo, da bi se malo usedel, in tako sem tudi naredil, Belač me je pa povezal s povoji. Če se vzame, sva jo bila poceni odnesla. To je bil nauk, ki sem si ga zapisal za uho: da si 40 m pod koncem stene včasih bližje vstopu kot vrhu.

Belač je nato plezal naprej in to ne več naravnost, desno okrog roba je šlo prav dobro. Zabil je še nekaj klinov, ki so pa vsi ostali v steni, saj se jih meni ni dalo več izbijati. Prilezel sem do njega in skupaj sva zlezla čez nekake navaljene bolvane in takrat ni bilo nad

Severna stena Šit. Puščice kažejo smer Belač—Zupan

nama ničesar več, razen potemnega večernega neba z razvlečenimi oblaki. Zelena dolina Trente pod nama je bila že vsa v večernih sencah. Topel južni veter je pihal od tam spodaj in midva sva na vrhu Šit metala s sebe vrvi, kline in vponke in z njimi je padla z naju tudi vsa napetost zadnjih ur. Potem je Belač pogledal na uro. Bila je ravno šest in pravzaprav ni bilo slabo, kar sva naredila v teh 12 urah. Belačev shujšani obraz je kar žarel, ko je zvijal vrvi. Sam sem se spravil še na drugo škatlo kompota, ki sva jo prihranila za na vrh. Nekam tuje mi je bilo pri duši.

Končno je sonce le zašlo za veliko črno grmado oblakov nad Kotovim sedlom. Prav nič ni kazalo, da bo še dolgo časa ostalo lepo vreme in Belač je bil mnenja, da bi šla. Dvignila sva se z mehke trave, na kateri sva sedela. To je bil torej tisti veliki trenutek na vrhu preplezane stene. Dostikrat sem še mislil nanj pozneje in sedaj, ko sem že pozabil, kako so me takrat bolele kosti, se mi zdi, da je bil čudovit.

Odšla sva v dolino. Pozabila nisva ničesar in Belač je lahko odskakljal po grušču, sam sem mu pa bolj počasi sledil.

In tako sva prišla spet nazaj v Tamar, ko je bila že trda tema. Tehnični opis.

Vznožje severne stene Šit prereže velika prodnata gredina. Vstop v njenem desnem delu v vpadnici velike zajede z značilnim rumenim odlomom. Z gredine (možic) na položne plati, iz njih rahlo navzdol proti desni po prekinjeni polički na malo stojišče pod previsom (klin). Čez previs (klini, stopne zanke) in čez več krušljivih navpičnih odstavkov v loku proti desni navzgor v dno zajede. (50 m nad vstopom). Od stopnjastega dna zajede levo okrog vogala po ozki polički navzdol in nato vodoravno proti levi cca 35 m pod votlino. Nato nekaj metrov navzgor do stojišča pod prislonjenim stebrom, po poklini navzgor 40 m na glavič. Stojišče. Od tod levo čez gladko ploščo (specialni klin) in v dobro razčlenjen žleb. Po njem in levo ven na travnato stojišče, 2 m pod suhim grmičkom. Od stojišča v bok stebra in v plati. Klini. Nato po poklinah okoli 50 m navzgor. Od tu po plateh levo v dno velike grape. Čez gladek skok na stojišče, nato čez ozek kaminček in 30 m navzgor po položnem terenu, levo 36 m čez navpičen travnat skok (klini) in po napokani steni dva raztežaja do turnca (možic). Od tu še 50 m navzgor do velike police. (možic). Od možica nekaj metrov navzdol levo za prislonjen steber in na njegov vrh po razčlenjenem terenu dva raztežaja do navpične pokline (klini), levo ven iz nje in še 36 m pod žleb. Po žlebu do zagozde, nato desno ven v plati ca 90 m. Od tu vidiš rdeč kamin na levi. Vanj, po njem čez krušljive bloke in ca 50 m navzgor do male škrbinice. Čez previs (klini), levo na travnato polico in iz stene.

Časi: Vstop ob pol 6. uri, polica 13, izstop ob pol 18. uri. Skupno 12 ur s počitki. Višina stene 800 m, v njej je trenutno 6—8 klinov, smer še ni bila ponovljena, težavnostna stopnja bi bila: izredno težavno. Plezala Belač (Keršič Marjan) in Zupan France, oba iz Ljubljane.

60 LET SLOVENSKEGA PLANINSTVA

dor hoče pisati zgodovino Slovenskega Planinskega Društva, mu ni treba brskati po starih arhivih in si oči kvariti z razbiranjem zaprašenih orumenelih listin; saj 60 let obstoja kakega društva ni posebno dolga doba, ko niti 60-letnica človeka ni redka. Veliko nas sicer ni, nekaj nas je pa vendar še, ki smo svojo prvo mladost preživeli v časih, ko se pri nas Slovencih o kakem planinstvu niti govoriti ni moglo. Kot otrok sem poznal Kadilnika in se mu smejal kakor drugi, ker je nosil še kot star mož »petelinčkove« hlače, medtem ko sem jih jaz odložil z osnovno šolo vred z največjim veseljem.

Zakaj se je pa SPD tako pozno začelo, da obhaja šele letos svojo 60-letnico? Odgovor je lahek. Ker ni izšlo planinstvo iz preprostega ljudstva, ampak iz razumništva. V narodnih pregovorih se zrcali ljudska filozofija. Glede gorolazenja je pa dolgo veljal in pri nekaterih še danes velja pregovor: »Gora ni nora, nor je, kdor gre gor.« Sicer pa sodijo tudi pri drugih narodih hribovci o planincih kakor pri nas. V Zermattu na primer pravijo takole: »Do 1600 m gredo krave, do 2000 koze, do 2500 gamsi, višje pa norci.«

Planinska ideja je izšla pri vseh narodih iz razumništva. Ker smo Slovenci majhen narod in smo imeli še v prvi polovici prejšnjega stoletja malo zavednega razumništva, se je pri nas začelo planinstvo pozneje kakor pri drugih naprednejših narodih. Bili so prav redki, ki so imeli veselje do potovanja, zlasti še do takega po gorskem svetu. Na gore so hodili večinoma tisti, ki so jih imeli blizu. Brata Dežmana bi ne bila nikdar šla na Triglav, če bi ne bila kaplana v Srednji vasi, in Vodnik bi tudi ne bil zapel: »Na Vršac stopivši, sedi...«, če bi bil »pasel duše« kje na Krškem polju namesto na Gorjušah. Središče slovenske kulture je bila Ljubljana, od koder je bilo takrat daleč do Triglava, ko še ni bilo železnice. Zato se ne smemo čuditi, da je bilo med slovenskim razumništvom tako malo zanimanja za planinstvo.

Vendar smo vkljub vsemu temu imeli že v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja neke vrste planinsko društvo, in sicer v Bohinju pod imenom »Triglavski prijatelji«. Ustanovil ga je leta 1872 srenjski (srednjevaški) kaplan Ivan Žan, ki je bil tudi njegov predsednik. Gospoda sem poznal. Svoja stara leta je preživel v Ljubljani v šentjakovski župniji. Dosegel je 90 let.

Pri neki priliki se mu je pri slovesni maši pripetila majhna nezgoda. Ker je težko stal, je komaj čakal, da je šel pri slavi sest. Pozabil pa je, da nima njegov sedež naslonila, pa se je naslonil in zdrknil za stol, na katerem so ostale samo še njegove v škornje obute noge. Navzoči bogoslovci smo mu hitro prišli na pomoč, da smo ga rešili

iz mučnega položaja, ki je pa bil za nas mlade ljudi kaj smešen. Če bi bil takrat vedel o njem to, kar vem danes, bi mu bil z večjim spoštovanjem pomagal nazaj na sedež.

Na Žanovo pobudo je vodnik Šest nadelal pot na Triglav tako, da je na najtežjih mestih »popravlil« naravo. Triglavski prijatelji so potem postavili na Ledinah Triglavski dom, kateremu so Bohinjci pravili »Triglavski tempelj«. V koči je bil pograd za kakih 6 ljudi, če niso bili »preobilni«, miza, dve klopi in nekaj malega posode. Ko je bil Žan prestavljen iz Bohinja na drugo mesto, so se Triglavski prijatelji razšli, »tempelj« pa je polagoma razpadel.

Prav v tistem času so se začeli pri nas Nemci precej šopiriti. Leta 1874 so ustanovili v Ljubljani kranjsko sekcijo nemškega Alpenvereina, ki je bilo takrat še razdeljeno v dve samostojni društvi. Istega leta sta se pa obe organizaciji strnili v eno društvo pod imenom »Deutscher und österreichischer Alpenverein« (DÖAV). Za sedež so določili Monakovo.

Ljubljanska sekcija »Krain« je bila sprva zelo delovna in je postavila poleg templjevih ruševin Maria-Theresienhütte, kar jo je pa tako izčrpalo, da je kočo prodala Avstrijskemu turistovskemu klubu (Österreichischer Turistenclub, ÖTC), sama je pa — zaspala. Leta 1881 je pa nastopil znani slovenski renegat Deschmann, ki je vodil kranjske Nemce politično in kulturno, ter spečo »Snegulčico« zbudil iz spanja. To obujenje je bilo za SPD, kakor se je pozneje pokazalo, koristno.

Leta 1887 je kranjska sekcija postavila nad Peklom svojo Triglavhütte, ki se je pozneje preimenovala v Deschmannhütte. Njena otvoritev je bilo nesramno izzivanje Slovencev. Svoj govor je Deschmann končal takole: »Und du, Altvater Triglav, strecke deine Hand schützend über unsere deutsche Erde!« (In ti, očak Triglav, varuj s svojo roko našo nemško zemljo!).

Zoper to predrznost sta takrat oba ljubljanska dnevnika, ki sta si bila sicer vedno v laseh, složno nastopila. Slovenec je (6. avgusta 1887) ogorčeno ugotovil, da Nemcem ni zadosti, da nam nemščino po svojem Schulvereinu silijo v šolo, namreč jo oznanjujejo tudi po najvišjih stenah naših gora. Slovenski Narod se je pa v Nedeljskem pismu 6. avgusta zgražal nad »arogantno sanjarijo« berlinskega zastopnika Alpenvereina, ki da je »starodavnemu praslovenskemu Triglavu v obraz pljunil, ko mu je rekel ‚der deutsche König der Julischen Anpen‘«.

Ohole nemške besede, izgovorjene tam nad Peklom so izzvale tudi pri slovenskih planincih, kolikor jih je bilo, val ogorčenja. Bil pa je bolj valček kakor val, ki je nekoliko zanimanja za slovensko planinstvo zbudil, pa se je kmalu polegel. V Letnem poročilu SPD za I. društveno leto 1893 beremo:

»Kolikor je sedanjemu odboru znano, pričeli so že pred osmimi leti vrli narodnjaki delovati na to, da ustanove slovensko planinsko društvo, a sreča jim ni bila mila.

Tudi nekaj let pozneje se je osnoval pripravljalni odbor, ki je gojil iste namene, in dasi se mu je posrečilo lepo idejo tako daleč dognati, da se je vršil pripravljalni odbor, je vendar moral zaradi premalega zanimanja lepo delo opustiti.«

Bili so to bolj slabi začetki slovenskega planinstva, bili so pa le. Da pa misel na ustanovitev lastnega planinskega društva v srcih slovenskih planincev ni ugasnila, je skrbela Kranjska sekcija s svojim res gorečim delovanjem. Med drugim je zaznamenovala pota in postavljala nemške kažipote celo v ljubljanski okolici. Tako predrzno izzivanje ni moglo ostati brez odgovora.

Trdni sklep, da se ustanovi slovensko planinsko društvo, se je rodil na Stolu. Prvo letno poročilo SPD piše o tem takole:

»Dne 23. julija 1892. leta so prilezli mladi narodni hribolazci, Josip Hauptman, Ivan Korenčan in Anton Škof, nabiraje planik, vsak z druge strani na visoko pečino. Krasno vreme, prelep razgled in mičen šopek planik so razveseljevali mlada srca. Počivaje na trdi skali so ugibali, kako da je po vseh slovenskih hribih, kamor koli jih vodi pot, videti le tuje delo. Tuja roka zaznamuje pota, postavlja koče in napravlja na slovenskih tleh le nemške napise in kažipote. »Vzdramimo se!« so rekli mladeniči, podali si roke, se pobratili ter za trdno sklenili, da ne nehajo prej, dokler se ne ustanovi slovensko planinsko društvo.«

Fantje so držali besedo in tri mesece pozneje, 15. oktobra, se je vršilo v gostilni Pri Zajcu, Rimska cesta 4, prvo posvetovanje. Slovenec istega dne ga je pozdravil s temi besedami: »Zeleti je iskreno, da se ustanovi tako društvo, sicer nam bodo Nemci po vseh naših planinah napravili nemške napise in kažipote.«

Dne 13. novembra se je sestal začasni odbor, v katerega so bili izvoljeni: Ivan Hrásky, Vinko Borštner, Josip Hauptman, Anton Mikuš, Simon Rutar, Ivan Soklič, Franc Tavčar, Fran Triller in Jernej Žitnik. Sestavili so pravila, ki so bila potrjena 10. januarja 1893. Nato se je 27. februarja vršil ustanovni občni zbor v vrtnem salonu pri Maliču v Ljubljani, na katerem so bili za dobo treh let izvoljeni tile odborniki: Orožen Fran, načelnik, Dr. Furlan Josip, njegov namestnik, Mikuš Anton, tajnik. Hauptman Anton, namestnik, Soklič Ivan, blagajnik, Tavčar Fran, namestnik, Triller Fran, gospodar, Hrásky Ivan in Wölfling Ljudevit, odbornika.

Slovensko Planinsko Društvo je bilo torej ustanovljeno, pa ne toliko iz navdušenja za planine, marveč v prvi vrsti kot obramba proti nemškemu navalu, ki je grozil slovenski zemlji. Njegova zgodovina se je pričela.

I. Doba Orožna in Aljaža (1893—1908)

Najprej naj opišem nekoliko, kakšne so bile razmere v Ljubljani, ko je nastopilo SPD.

Ljubljančani vobče niso imeli veliko smisla za lepoto narave, še manj za lepoto gorskega sveta. Zato so se držali večinoma mesta in njegove bližnje okolice. Tisti, ki so imeli kočije in konje (bili

so to zvečina trgovci), so se vozili ob nedeljah na Posavje, da so se okrepčali po »utrudljivi« vožnji v kaki dobri gostilni. Eni so hodili na »izlet« onkraj Dolenjskega mostu k Hrovatu, ki je slovel po dobrih klobasah, drugi na Glince k Bobenčku, kjer so imeli »fajerlešerji« (gasilci) svojo mizo, tretji k Alešu, ki je dajal velike porcije; največ jih je pa zahajalo v Šiško, kjer se ni manjkalo gostiln. Najpodjetnejši so šli včasih celo v Zgornjo Šiško k Vodniku. Vsi so se pa imeli za izletnike.

Največ jih je pa zahajalo na sprehod na »Roženpoh« (Rožnik), »Pohtiboli« (Tivoli) ali pa, zlasti gospe z otroki v »Švajcerhaus« (Švicarija). Takšno je bilo okolje, v katerem naj bi SPD delovalo, si pribivalo tla in se utrjevalo.

Takole ob nedeljah in praznikih zvečer, ko je pripeljal gorenjec izletnike, katerih je največ naložil v Vižmarjih ali v Medvodah, je navadno prišla s kolodvora peščica mladih fantov v dokolenkah, z dolgimi palicami v rokah in s cvetjem okrašenimi klobuki. Če bi vprašal, kdo so ti mladeniči, bi jih od desetih devet odgovorilo: »Norci!«

Pa niso bili norci, marveč člani kluba Pipa. Imenovali so se piparji. Društvo se je ustanovilo leta 1893. Vsak pipar je moral vedno pri sebi imeti pipo, mehur s tobakom in vžigalice. Število članov je bilo omejeno na šest. To so bili: nadpipar Hauptman Josip, Korenčan Ivan, Lindtner Henrik, Seunig Karel, Škof Anton in Bogumil Kajzel. Kdor se je oženil, je moral izstopiti. Ker so polagoma vsi stopili v zakonski jarem, je Pipa slednjič — ugasnila.

Glavni namen kluba je bil, hoditi v prosto naravo in se je veseliti. Zato so šli med tednom vsako jutro na Rožnik, v nedeljo pa na kak daljši ali krajši izlet kam višje. In prav ta v Ljubljani nepoznani, oziroma zasmehovani klub, je imel glavno zaslugo, da se z ustanovitvijo SPD ni več odlašalo. Ko je bilo pa ustanovljeno, so piparji pridno zanj agitirali. In agitacija je bila, žal, zelo potrebna.

Človek bi pričakoval, da bo novo društvo splošno vsaj dobrohotno sprejeto, če že ne ravno z navdušenjem. Pa ni bilo tako. Večina ljubljanskega občinstva, ki je prišlo najbolj v poštev, je bila do SPD brezbrizna, ker ni imela smisla za planinstvo. Nekateri, in teh je bilo malo, so bili društvu celo nasprotni, češ da bo zavajalo mladino, da se bo hodila v gore — ubijati. Drugi zopet so godrnjali, češ spet novo društvo, ko jih imamo že tako preveč. Skratka, večina je bila glede SPD istega mnenja kakor Prešernova »Nezakonska mati« glede svojega otroka: »Kaj pa je tebe treba bilo,« samo s tem razločkom, da jim SPD ni bilo ne »dete sladko«, ne »dete ljubo«.

V Alpenvereinu je pa našlo SPD celo zakletoga sovražnika. Na našem ozemlju so delovale tri sekcije. V Julijskih Alpah in Karavankah Kranjska sekcija, ki se je rokovala preko karavanškega grebena z Beljaško, v Savinjskih planinah pa Celjska in Mariborska. Vse tri so se vedle na naših tleh kot gospodarji ter štejele našo zemljo za svojo, za nemško. Ko se je ustanovila Savinjska podružnica SPD in začela delovati, so se čutili Nemci v svojih »pravica«

prikrajšane in so se pritoževali, da jih hočejo Slovenci izriniti »vom alten deutschen Alpenboden« (s starih nemških planinskih tal). Leta 1893 se je ustanovila v Grazu Akademska planinska sekcija in dala izjavo, ki se glasi v prevodu takole: »Mi hočemo zanesti nemški jezik, nemško kulturo in nemške šege v Savinjske planine, katerim proti slovanska povodenj.«

Take in podobne izjave, ki so jih prinašali graški šovinistični listi, kažejo jasno, da je bil prvi namen sekcij DÖAV v Sloveniji ponemčevanje, želja postaviti vsaj nekaj stebrov za nemški most, ki so ga takrat gradili Nemci čez našo zemljo do Adrije. Delale so na to, da bi se nemški planinec počutil na naših planinah kakor doma, da bi bil prepričan, da hodi po nemških tleh, kar se jim je tudi, vsaj deloma, posrečilo, ko ni bilo nikogar, ki bi jih bil pri tem delu oviral.

Nemški turist, ki je bil namenjen v Triglavsko pogorje, je navadno izstopil na Dovjem, ko je sprevodnik zaklical: »Langenfeld, aussteigen!« (Dovje, izstopite!). Pri Šmercu je bil nemško postrežen. Če je najel vodnika, je bil lahko o njem prepričan, da je rojen Nемеc. Govoril je namreč pristno nemško koroško narečje. Hodil je po nemškem »alpenvereinwegu«, tu in tam je videl na kaki skali zapisano z velikimi črkami DÖAV, prenočil je v nemški koči, zapisal se vrh Triglava v nemško knjigo. Ko se je vrnil s ture, je na postaji zopet vstopil, ko ga je sprevodnik opomnil: »Einsteigen!« (Vstopite!).

Tako se je tujec počutil v naših planinah kakor doma, mi pa, ki smo hodili tudi po nemških potih in prenočevali v nemških kočah, smo se čutili tujce na domačih tleh.

SPD je imelo že pri ustanovitvi namen, osvoboditi naše planine, dasi tega ni bilo v pravih. Bilo je pa res nekako narodno-osvobodilno društvo. Ko je pa naše gore nekako osvobodilo, je postalo v pravem pomenu besede narodno-obrambno društvo in je ta značaj obdržalo do konca prve svetovne vojne.

1. Prva slovenska planinska koča

Dr. Tuma je zapisal v svoji knjigi Pomen in razvoj alpinizma (str. 15) z nekakim preziranjem, da ni bil nobeden izmed ustanoviteljev SPD »takrat in ne pozneje turist«. S tem je seveda »obsodil« tudi prvi odbor SPD, da ni bilo v njem nobenega turista, oziroma, kakor danes navadno pravimo, planinca. In vendar so bili vsi, od načelnika do zadnjega odbornika, navdušeni planinci, ki so ljubili naše planine, ki so radi po njih hodili, čeprav med njimi ni bilo res nobenega plezalca.

Jaz ostanem namreč vedno pri tem, kar sem zapisal v svojih »Spominih in opominih« (PL. V. 1936, 9), da je »planinec tisti, ki hodi po gorah zato, ker mu ugaja. To je kratko, jasno in široko. Pod to streho se lahko zbirajo športni, estetični, poetični in etični planinci, dalje tisti, ki iščejo v gorah nevarnosti, problemov, zdravja,

zabave, slave. Vsem tem je namreč skupno to, da iščejo v gorah, v katerih sicer nimajo nič opraviti, ugodja. Razločujejo se le v tem, kako ga iščejo.«

Prvi odborniki SPD so bili torej gotovo planinci, čeprav le navadni iz rodu homo alpinus vulgaris. Ker so se zavedali, da je ena najvažnejših dolžnosti društva kazati članom pot v »planinski raj«, so takoj ustanovili markacijski odsek, v katerega so vstopili: Hauptman Josip, Hrásky Ivan, Korenčan Ivan, Škof Anton, Wölfling Ljudovit, Krulec Ivan in Borštner Vinko. Delali so zelo pridno, kajti konec leta izdano poročilo o odsekovem delovanju je pokazalo 97 znamenovanih važnih potnih zvez v ljubljanski okolici, v hribih okoli Škofje Loke in Kranja, dalje v Zasavju, Bohinju in celo v Triglavskem pogorju.

Tudi v kulturnem oziru ni odbor držal križem rok. Saj je bila v njem znanost dobro zastopana že po načelniku, ki je bil geograf in je torej planinstvo spadalo v njegovo stroko. Tako je na primer SPD takoj v prvih letih svojega obstoja pomagalo vojnemu geografskemu zavodu pri zemljevidih slovenskih dežel in je dobilo zato tudi priznanje. Pozneje je vzdrževalo dve meteorologični postaji, eno na Kredarici, drugo na Sv. Joštu.

Že prvo poslovno leto je odbor prirejal poučnozabavne večere, krajše in daljše skupne izlete ter tako delal propagando za planinstvo in pridobival nove člane.

Leta 1893 je dobilo SPD dve podružnici. Prva je bila Kamniška. Ustanovljena je bila 19. julija in prvi njen načelnik je bil Močnik Fran. Druga je bila Savinjska, ustanovljena 28. avgusta. Zanj se je najbolj potrudil Kocbek Fran, ki ji je načeloval skoraj do smrti. S tem je postalo ljubljansko društvo *Osrednje društvo (OD)* in njegov odbor *Osrednji odbor (O. O.)*.

Pozivu na pristop k SPD se je Ljubljana slabo odzvala. Oglašilo se jih je samo 157, med katerimi pa niso bili le Ljubljančani, marveč tudi s podeželja. Kamniška podružnica je pridobila 28 članov, Savinjska pa 40. Vseh članov je bilo torej konec leta 1893 225, znamenje, kako malo zanimanja je bilo takrat med Slovenci za planinstvo.

Toda O. O. ni izgubil poguma, marveč je takoj naslednje leto zgradil svoje prvo planinsko zavetišče ter ga imenoval po načelniku »Orožnova koča«. Škoda, da jo je postavil tako globoko pod vrhom Črne Prsti, na planini Lisec (1349 m), od koder je še precej daleč do vrha. Morda so se ozirali odborniki na tiste planince, ki pridejo v enem dnevu samo tako visoko kakor — krave.

Črna Prst je že takrat slovela po obsežnem razgledu in bujnem rastlinstvu. Edina temna stran je bila velika oddaljenost od železnice. Mislim, da je O. O. računal na to, da se bo tudi ta stran razsvetlila, ko bo stekla bohinjska železnica.

Koča je bila otvorjena 15. julija 1894, to pa zelo slovesno. Otvoritev je pokazala, da si je SPD začelo pridobivati tla tudi na deželi. Ko so se udeležniki slovesnosti pripeljali na vozovih na Bohinjsko

Belo, so jih sprejeli s streljanjem iz topičev in »nežne roke«, kakor je zapisal »kronist«, so jih obsipale s cvetjem. Zdi se mi pa, da je bilo med tistimi rokami več od dela raskavih kakor od nege nežnih. Pri vходу v Bohinjsko Bistrico, ki je bila vsa v zastavah, je stal slavolok z napisom:

»Odpira prva se koča planinska,
Raduje vsa dolina se Bohinjska.«

Pri slavoloku jih je sprejel in pozdravil župan. V kočo so prišli šele zvečer ob devetih. Zopet streljanje! Nekoliko pod Liscem je gorel kres, v koči je pa igrala piparska tamburaška godba. Naslednje jutro se je vršila slovesna otvoritev.

Tudi v letu 1894 so bili markacisti zelo marljivi. Tako je konec tega poslovnega leta znašalo število vseh zaznamenovanih potov 175. O. O. je vložil pri direkciji državnih železnic prošnjo za znižano vožnjo na gorenjski progi, pa ni uspel. Pač pa je južna železnica znižala voznino za člane SPD na progah Ljubljana—Št. Peter, Ljubljana—Divača in Ljubljana—Ilirska Bistrica.

SPD je postalo član: Primorskega planinskega društva, Hrvatskega planinarskega društva, Kluba českyh turistu, ÖTC, Steierischer-Gebirgsvereina in (čudno!) DÖAV. O. O. je prirejal, kakor prejšnje leto, skupne izlete in predavanja. Ker je oboje ostalo redna točka v celovnem načrtu OD, ne bom tega več posebej omenjal. O. O. je izdal tudi knjigo »Vodnik za Savinjske planine in najbližjo okolico«.

Na rednem občnem zboru je član Mandelj stavil resolucijo, naj se SPD druži z HPD in PPD v eno društvo. Resolucija je bila sprejeta in načelnik je obljubil, da bo v to svrhu stopil v dogovor z obema društvoma. Hrvati in Primorci so bili pa k sreči toliko pametni in uvidevni, da na zadevni dopis niti odgovorili niso.

Članstvo je naraslo v letu 1894 na 289 članov. OD jih je imelo 213, obe podružnici pa 76. OD je kupilo gozdno parcelo na Šišenskem vrhu nad tivolskim gozdom v Ljubljani z namenom, da bo postavilo nanj »razgledni stolp«. Savinjska podružnica je šla višje. Zgradila je pod Ojstrico Kocbekovo kočo (1770 m).

2. Osvoboditev Triglava

Dne 10. marca 1895 se je vršil v Radovljici ustanovni občni zbor Radovljiške podružnice. Od O. O. je prišel na zbor Orožen. Med drugim je izgovoril tudi tele besede, ki naj bi bile za delovanje SPD nekako programatične: »Smelo trdim, da ima SPD zdravo jedro, ki ne neguje vratolomne turistike, ki vsako leto pogubi nemalo ljudi. Prenapetosti v tem oziru ne podpiramo.«

Iz tega se da posneti, da se je O. O. nameraval držati gričev, hribov in bolj krotkih gora. Zato se ne smemo čuditi, da je bila na občnem zboru, ki se je vršil v februarju 1895 pri Lloydju najvažnejša točka razgledni stolp na Šišenskem vrhu in vremenska hišica pod njim. Za oboje so se navzoči člani silno zanimali in povpraševali,

kdaj bosta ti »planinski« napravi postavljeni. Razgledni stolp se jim je zdel morda zaradi tega potreben, ker jim je bil razgled z Grada — preobširen, vremenska hišica pa, da bi jim povedala, kdaj je mrzlo ali vroče, kdaj je sončno vreme ali deževno...

O. O. jim je obljubil razgledni stolp; vremensko hišico je pa odrinil ljubljanskemu občinskemu svetu. Navzoči župan Grasselli se je za »darilo« lepo zahvalil, češ da občina nima za kaj takega, kakor je vremenska hišica, potrebnega denarja.

Prav takrat je bila pa v delu — »bomba«, ki je imela udariti v središče nemške trdnjave v Triglavskem pogorju...

Leta 1889 je prišel na Dovje za župnika Jakob Aljaž. Ker so »alpenvereinovci« slišali, da je navdušen planinec, so ga takoj zase »snubili«, pa niso nič opravili. Dobili so v njem srditega nasprotnika, čigar največja želja je bila, Triglav iztrgati iz nemških rok. Ker ni v tem oziru pričakoval nikake pomoči od SPD, o katerem je slišal, da se bavi največ z zaznamenovanjem že obstoječih potov in se briga bolj za Šišenski vrh kakor za Triglav, je sklenil, da začne sam borbo za osvoboditev »snežnikov kranjskih siv'ga poglavarja«. Medtem ko so se v Ljubljani menili, kdaj postavijo na Šišenski vrh stolp, je že v Št. Vidu izdeloval klepar Belec po Aljaževem načrtu njegov stolp, ki naj bi vsakemu, ki bi se v njem razgledoval, jasno pokazal, da stoji na najvišjem slovenskem vrhu.

Bilo je 7. avgusta 1895, ko se je pokazal prvi slovenski napis na Triglavu: »Aljažev stolp«. Otvorjen je bil teden dni pozneje ob navzočnosti petih oseb: Aljaža, Mateja Hubada, Gassnerja in obeh triglavskih delavcev, Požganca in Kobarja.

Kje je bil pa kak odposlanec, oziroma zastopnik SPD? Ves O. O. je ostal v Ljubljani; saj najbrže niti vedel ni, kaj se vrši na Triglavu.

Na polico v stolpu je Aljaž položil spominsko knjigo, v kateri je bilo na prvi strani napisano: »Salve viator! Nomen tuum et sententiam quandam, si placet, in hunc librum inscribere digneris. — Hanc turriculam cum panorama consilio et sumptibus meis in fundo meo erexi 7. VIII. 1895 in bonum commune. Jacobus Aljaž, parochus in Dovje (Langenfeld).«¹

Ko je mojster Belec v gosti megli s svojimi pomočniki zbijal posamezne dele stolpa skupaj, je doli v Deschmannovi koči Aljaž prisluškoval zvokom, ki so doletavali do njegovih ušes. Bilo mu je pri srcu prijetno, da slovesno, kakor da bi bil poslušal VIII. Beethovno simfonijo. V teh občutkih ga naenkrat zmoti oskrbnik Vilman: »To je sreča za vas, da ni bilo nocoj Nemcev tukaj, sicer bi za vas ne bilo prostora.« (Planinski spomini, Pl. V. 1922.)

Pregovor pravi, da imajo majhni vzroki često velike posledice. Tudi Vilmanove besede so jih imele. Aljaža so namreč tako zbudle,

¹ »Pozdravljen popotnik! Blagovoli zapisati svoje ime in kako mnenje, če ti ugaja, v to knjigo. — Ta stolpič s panoramo sem postavil po svojem načrtu in na svoje stroške ter na svojem svetu dne 7. avgusta 1895 v občno korist. — Jakob Aljaž, župnik na Dovjem (Langenfeld).«

da je takoj sklenil, da postavi zase in za svoje prijatelje majhno kočico, če že ne drugje, pa takoj poleg — Deschmannhütte. Ko se je pa po otvoritvi stolpa razgledoval z Malega Triglava in videl, kako sta dva gamsa stekla preko Kredarice, je takoj vedel, kje naj postavi kočico.

Ko je prišel domov, je kupil od dovške občine več oralov sveta na Kredarici. Nato pa potrka za poskušnjo pri SPD. Pisal je »ljubljskim gospodom«, kakor je pozneje rad imenoval O. O., da ima pripraven svet za kočico kupljen; naj skličejo sejo ter njega nanjo povabijo, da se pogovore o morebitni zgradbi planinskega zavetišča.

Takemu povabilu se pač O. O. ni mogel ustaviti. Sklical je torej sejo, na katero je prišel tudi Aljaž. Sklenili so soglasno, da se postavi na Kredarici planinska kočica. Aljaž je obljubil, da bo skrbel sam za vso zgradbo, naredil načrte, nakupil potrebni material, najel delavce, jih nadzoroval, da bo sploh vse storil, kar je treba, da se taka kočica postavi. O. O. naj poskrbi samo za potrebni denar. Tako se je tudi zgodilo. Aljaž se je potem rad pohvalil, da je »zgunčal« vse odbornike, celo Orožna, čeprav je rekel v Radovljici, da SPD ne bo gijilo vratolomne turistike.

Še isto jesen je poslal Aljaž delavce v gozdove nad Krmo, ki so začeli pridno podirati macesne za stavbo.

V septembrski številki Pl. V. 1895 je pa O. O. objavil tale proglas:

»Vsem Slovencem naznanjamo preveselo vest, da smo si v staro last spet priborili velikana slovenskih gor, veličastni Triglav. Postavili smo letos na njega vrhunec po vsej Evropi že prosluli Aljažev stolp, malo niže imamo Staničevo imenitno zavetišče in na Velem polju prijazno letovišče: Vodnikovo kočico. Kupilo je namreč SPD svet na Kredarici tik Malega Triglava. Tukaj na prostorni planici, le $\frac{3}{4}$ ure oddaljeni od vrha, s katere je prekrasen obsežen razgled in mimo katere vodijo vsi poti na Triglav, bode naše društvo postavilo prihodnjo pomlad lepo, v vsakem oziru vzorno kočico. Temeljito premišljeni načrt je že gotov in odobren in že poje sekira pod Triglava vrhovi po čvrstih macesnih, iz katerih bodo spomladi vrli Triglavani zgradili našo Triglavsko kočico. Hvala Bogu, da bomo spet pod svojo streho na svojem Triglavu, da nas ne bodo več odurno pehali od sebe naši domači markovci (nemčurji) in naši svoj slovenski rod nesramno sramoteči, slovensko poštenje na prodaj noseči paraziti. Naš je Triglav in naš ostane na veke.«

Zdi se mi, da se je O. O. v tem proglasu precej ozaljšal s pavovim perjem . . .

Istega leta kakor stolp, je Aljaž napravil tudi Staničevo zavetišče, za tiste, ki bi jih nevihta zalotila vrh Triglava. Stroške je pokrilo OD.

Na občnem zboru, ki se je vršil v potresnem letu pri Lloyd, se je Orožen pritoževal, da je v javnosti premalo zanimanja in navdušenja za planinsko stvar. Oboje, zanimanje in navdušenje, se je pa takoj pokazalo, ko so ljudje brali v Pl. V. poziv, naj pomagajo SPD postaviti na Kredarici kočico. Kmalu je prišlo toliko darov, da je bila tudi finančna stran kočice rešena. Skrb in delo za gradnjo je imel samo še Aljaž.

Prvi dve leti je izdalo SPD drobno letno poročilo o svojem delovanju. V letu 1895 se je pa opogumilo ter začelo izdajati mesečnik pod imenom Planinski Vestnik. Urednik mu je bil Anton Mikuš. Obliko je večkrat menjal, dokler se ni ustalil. Prinašal je opise tur, pa tudi znanstvene članke. Potreben je bil že zato, da je seznanjal člane SPD z raznimi društvenimi vestmi. Dobivali so ga zastonj. Članarina je znašala takrat letno 6 kron, vpisnina 2, ustanovnina pa 60 kron.

V letu 1895 se je ustanovila samo ena podružnica, Radovljiška. Načeloval ji je dr. Janko Vilfan. Njen prvi občni zbor se je vršil 30. junija in ni preteklo še dva meseca, ko je načelnik že otvoril 19. avgusta Vodnikovo kočo na Velem polju. Človek bi skoraj mislil, da jo je imel pod streho spravljeno in jo je bilo treba le prepeljati v Bohinj. Sprva so jo hoteli imenovati po načelniku Vilfanova koč, potem so se pa premislili in so jo podarili Vodniku v spomin stoletnice njegovega pohoda na Triglav, na katerem je na Velem polju prenočeval.

Otvoritve se je udeležilo kakih 60 oseb. Nekaj se jih je pripe-ljalo iz Radovljice, drugi so se jim med potjo pridružili. Med 45 planinci, ki so se pri tej priliki povzpeli na Triglav, so bile tudi tri ženske, kar je bilo za tiste čase nekaj izrednega.

Poleg napisa na stolpu je dobil isto leto Triglav še nek drug slovenski napis. Takratni jeseniški kaplan Matjan, ki je bil rojen v isti hiši kakor Vodnik, se je menda hotel oddolžiti stricu svojega starega očeta; zato mu je skupno z Aljažem dal vzdati nekoliko pod vrhom Triglava kamenito ploščo s tem napisom:

V SPOMIN
VALENTINU VODNIKU
KI JE BIL NA TRIGLAVU DNE 20. AVGUSTA 1795. LETA

»Sklad na skladu se vzdiguje
golih vrhov kamen zid,
Večni mojster ukazuje:
Prid' zidar se les učit!«

Ob stoletnici postavila Aljaž in Matjan.

Konec leta 1895 je imelo SPD 394 članov, in sicer OD 225, tri podružnice pa 169.

Naslednje leto je OD sklenilo postaviti majhno kočo tudi v Vratih. V poročilu občnega zbora leta 1896 stoji zapisano: »Kočica v Vratih bo izvrstno služila onim izletnikom, kateri ne hrepene po strmih višinah Triglava, ampak si rajši ogledajo v dolini čarobni gorski svet.«

O. O. je poverilo tudi to zgradbo Aljažu, ki je bil tega zelo vesel, saj je delil svoje srce med — Triglavom in Vratih. Zdi se mi, da je prav tisto leto podaril svoj stolp SPD od samega veselja, da bo dobil »njegov« Triglav kar dve koči v enem letu.

Lovski zakupnik Galle, ki je rad trdil, da ni ne Nемеc ne Slovenec, marveč star Kranjec, je dal nadelati lovsko pot čez Prag. Sekcija Krain je pa naredila iz nje »Alpenvereinweg«. Da bi planincem nekoliko okrajšala pot na Triglav, je sklenila postaviti v Vratih majhno kočo, v kateri bi lahko za silo prenočevali. Iskali so dolgo pripraven prostor, da, tako dolgo, da jih je Aljaž prehitel. Čeprav je imel z gradnjo koče na Kredarici dela čez glavo, je bila koča v Vratih že 9. julija 1896 otvorena. Dobila je ime po Aljažu. V otvornem govoru ga je Orožen tako slavil, da so ga trije navdušeni planinci zgrabili, si ga na ramena naložili in nosili okrog koče.

Naj navedem odlomek Aljaževega govora, ki je bil zanj zelo značilen:

»Komaj je preteklo nekaj let, odkar se je ustanovilo SPD in glejte velike uspehe! Na zahodnji strani Vodnikova koča, na tej koči v Vratih in v 14 dneh bo gotova koča na Kredarici. Koča v Vratih ne stane veliko. Koča 300, oprava pa 100 goldinarjev. Desetkrat toliko bo stala Triglavska koča. Jaz bi pričakoval, da mi da g. načelnik Orožen ukor ali grajo, da sem kot vodja stavb društvu spravil iz žepa 4000 goldinarjev. Namesto graje me je pa doletela hvala. Ne meni, vam vsem, ki ste kaj žrtvovali in se semkaj potrudili, gre hvala. Največja čast pa gre marljivemu odboru SPD, ki iz čiste ljubezni do domovine ustvarja planinske domove Slovincem v čast in našemu društvu v ponos.«

Aljaž je bil idealist, kakršnih je malo med svetom. Delal ni ne za čast ne za osebno korist; lastne zasluge je rad drugim odstopil. Delal in žrtvoval je iz ljubezni do planin in slovenskega rodu. In kako je skrbel, da bi se planinci na Triglavu dobro počutili! Stolp je opremil z vsem, o čemer je mislil, da bi jim prišlo prav. Na dve nalašč za to nameščeni polici je postavil dva samovara, šest kositrnih kozarcev in posodo z gorilnim špiritom. Pozabil tudi ni na stole, na toplomer in barometer. Na steni okoli je dal pritrditi panoramo, napis v več jezikih naj bi pa planince svarili, naj ne ostanejo ob nevihti v stolpu.

Seveda vsi planinci niso taki idealisti, kakor je bil Aljaž, ki je rajši dal, kakor vzel. Zato pa je ostalo v stolpu samo, kar se ne da odnesti, napis in panorama.

Pri gradnji koče na Kredarici je Aljaž samega sebe prehitel. Otvorjena je bila že 10. avgusta 1896, ob udeležbi kakih 100 planincev. Otvoril jo je namesto Orožna njegov namestnik Ivan Krulec. Slavljaja se je udeležilo tudi nekaj članov Kluba čeških turistov. Na vrh jih je šlo kakih 70. Ob stolpu je govoril dr. Choudounsky ter med drugim čestital SPD, da ima tako energičnega in požrtvovalnega pospeševalca planinstva, kakor je Aljaž.

Vrsto govorov pri slovesnosti je zaključil Aljaž, ki je končal s temi besedami: »Čeprav je naša koča slovenska, bo vendar tako urejena, da bo ustrezala turistom vsakega naroda. Vsi bodo enako prijazno sprejeti, to zahteva že slovenska gostoljubnost. Nas planincev ne druži ne denar ne materializem — ne egoizem, marveč čista ljubezen do domovine in lepi čut, ki ga gojimo v srcih do planin.« (Pl. V. 1896.)

Triglav je Aljaž že leto prej »ukrotil«. Od Kranjske sekcije precej površno nadelano pot s Kredarice je tako popravil, oziroma »pokvaril«, kakor so mu nekateri očitali, da je postal Triglav pristopen vsakemu, ki je dober v nogah in trden v glavi.

V poročilu o delovanju OD v letu 1895 beremo tole: »Društvo je minolo leto največjo pozornost obračalo na Julijske Alpe, in zlasti na njih velikana in glavarja, na sloveči Triglav. Napotil nas je v to veličastno slovensko gorovje g. župnik Aljaž, katerega pozna vsak, ki se količkaj zanima za naše planinstvo. Njegov bistri um in njegovo plemenito domoljubno srce sta Slovencem na mah zopet dala, kar jim je bilo skorajda izgubljeno. Aljažev stolp vrh Triglava je v istini tista trdna postojanka, s katero zmagovito prodiramo na vse strani. In tako je Aljaž s svojim neumornim in vzgledno požrtvovalnim delovanjem nam zopet pridobil naš Triglav v posest in last ter nam omogočil nadaljno delovanje okrog njega.« (Pl. V. 1896.)

Da se ne bi na to pozabilo, je dal O. O. na Triglavsko kočo pritrčiti kamenito ploščo z napisom: »Ta najvišji planinski dom je postavlilo Slovensko Planinsko Društvo v četrtem letu svojega obstanka po načrtih in vodstvu častnega člana Jakoba Aljaža, župnika na Dovjem ter ga otvorilo 10. avgusta 1896.«

Triglavsko koča je bila za tiste čase izredno udobno urejena in je v tem daleč prekašala Deschmannhütte, ki je imela samo en prostor, v katerem so kuhali, jedli in spali. Aljaž je namreč naredil za vsako teh samo na sebi koristnih opravil poseben prostor. Koča je torej imela kuhinjo, jedilnico in spalnico, pravo razkošje za gorsko zavetišče.

S Triglavsko kočo se je šele začelo pravo planinsko delovanje SPD, kajti zaznamenovanje potov po tivolskih in golovških gozdih, razglednik na Šišenskem vrhu, vremenska hišica in podobno se pač ni moglo imenovati »planinsko delovanje«. OD je bilo pa Aljažu tudi hvaležno, da mu je pokazal, kje je pravo polje za njegovo delo ter ga je zato izvolilo za častnega člana.

Med vnetimi planinci in člani SPD je bilo tudi več duhovnikov, ki so Aljaža prosili, da bi poleg Triglavsko koče postavil kapelico, da bi v nji lahko maševali. Njihova prošnja se je strinjala z njegovo željo. Zato je šel takoj po otvoritvi koče na delo. Še isto jesen je bila kapelica zgrajena, pa so morali njeno blagoslovljenje zaradi slabega vremena odložiti na naslednje leto. Tako je bila 12. avgusta 1897 na Kredarici zopet velika slovesnost, katere se je udeležilo okrog 200 ljudi. Poleg planincev obojega spola se je zbralo na Kredarici tudi veliko ljudstva iz Bohinja in Doline. Nekaj nas je šlo — vmes je bil tudi Finžgar — že pred sončnim vzhodom na Triglav. S seboj smo nesli slovensko zastavo, ki smo jo razobesili na stolpu. Ko smo se vrnili, je radovljiški dekan Novak blagoslovil kapelico ter nato v nji maševal. Po končani slovesnosti sta maševala še Aljaž in kanonik Sušnik.

Tisti dan je bilo okrog 80 »romarjev« obojega spola na Triglavu. Prepevali so tako, da se je slišalo noter do Deschmannove koče. Po-

poldne so se začeli ljudje polagoma razhajati, večinoma s trdno obljubo, da še pridejo, če ne ravno na Triglav, pa vsaj na Kredarico.

Pisarniško delo je vedno bolj naraščalo. Zato je O. O. najel v Narodnem domu društveno sobo. Vanjo je spravil arhiv, knjižnico, seveda kolikor je bilo, in časopise planinske vsebine, katerih so se lahko posluževali člani vsak večer. Sprva so se v nji vršile tudi seje, pozneje so se pa prenesle v restavracijo Narodnega doma.

Na občnem zboru, ki se je vršil 24. februarja 1896 pri Slonu, so se vršile volitve, pri katerih je odbor precej spremenil svoje lice. Od starih odbornikov so ostali v odboru samo še štirje: Orožen, Mikuš, Hauptman in Wölfling. Na novo so stopili vanj: Krulec Ivan, Lindtner Henrik, Macher Ivan, Mandelj Josip in Sbrizaj Ivan. Za načelnika je bil izvoljen Orožen, za njegovega namestnika Krulec, tajniške posle je pa prevzel Hauptman, katere je opravljal zvesto noter do smrti (1921). Število članov se je namnožilo na 525 (OD 281, podružnice 244). V letu 1896 se je ustanovila samo ena podružnica, Soška. Za načelnika je bil izvoljen dr. Karel Triller. Poleg že omenjenih stavb, ki jih je zgradilo OD, je postavila tudi Savinjska podružnica eno kočo, in sicer Mozirsko na Golteh.

(Nadaljevanje prihodnjič)

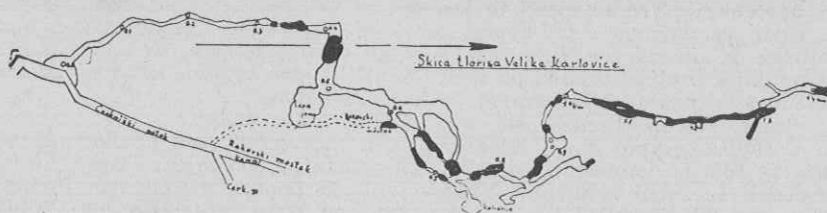
N. D.:

PO PODZEMELJSKI LJUBLJANICI

(Nadaljevanje in konec)

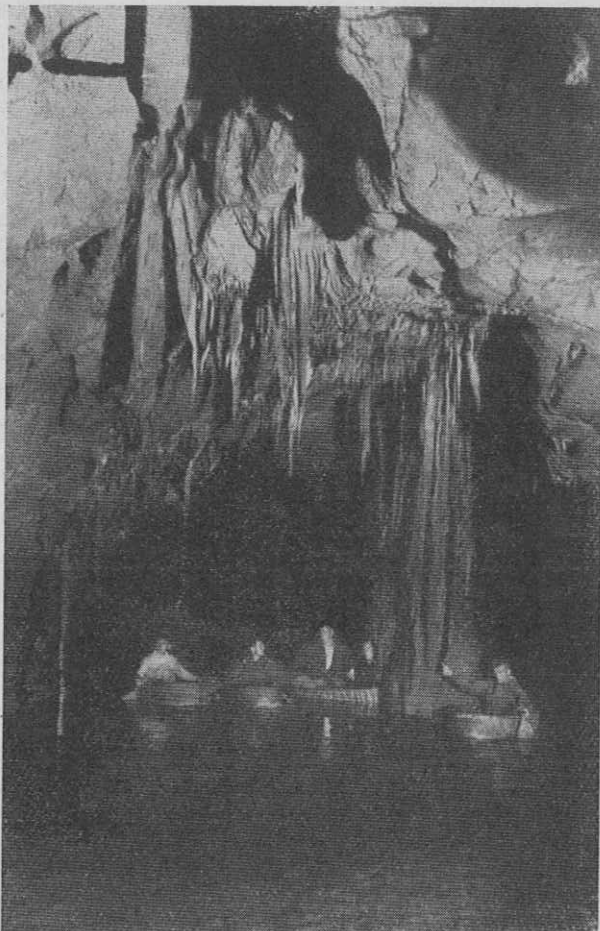
Od tu smo kmalu po lepi cesti na Unškem polju, ki je tipična uvala. Z Rakeka je le slabo uro do znane in lepe doline Škocjan.

Na poti proti Cerknici zavijemo s poti in pridemo preko Zelš do ponornega severozapadnega kota Jezera. Tu je niz požiralnikov, ki odvajajo vodo preko in mimo Škocjana na Planinsko polje. Ogledamo si največjega in najznačilnejšega — Veliko Karlovico. Po drugih ni mogoče prodreti v podzemlje ali pa vsaj ne daleč.

Tloris Velike Karlovice do 1,4 km

Prvih 300 m Velike Karlovice je tipičen vodni rov, široka, deloma že umetno razširjena struga, ki ji sledi del, ki je precej zakapan s kapniki najrazličnejših oblik. Marsikje je treba ukriviti hrbet, da ne dobimo kake buške. Ko se prepeljemo preko I. jezera, moramo prenesti čoln po kratkem suhem rovu do II. jezera. Sledi na desni manjša lepa kapniška jama, glavni vodni rov pa se nadaljuje. Prenašamo težki čoln iz jezera v jezero, se potimo in sklanjamo pod nizkim stropom. Pri 750 m je najlepši del jame. Na desni

Iz Križne jame

Foto Fr. Bar

Na Loško polje priteka voda od SE strani, iz Malega Vrhniškega Obrha in Bajerja. Nekaj manjših izvirov je tudi na severnem robu polja. Odtok pa se vrši v NW kotu polja pri Danah, kjer sledimo podzemeljski tok v 170 m dolgi jami Golobini in v udornih dolinah zapadno od Gole gorice pri Danah, proti Cerknškemu jezeru. Del vode gre v Vrhniški Obrh in Bajer, ki tvorita skupno Veliki Obrh, in da verjetno Trbuhovca, kot smo že omenili, del pa Loški potok, ki, sestavljen iz več potočkov, ponika pri Travniku v precej ozki in globoki dolini, imenovani po njem. Snežnikov kras pa tvori zaledje Malemu Obrhu.

Preko Bloške police pridemo na veliko in rahlo valovito Bloško planoto. NE del te planote odmaka proti NW Bloščica in ponika pod Velikimi Blokami. V dolnji dolini pa ponika voda v ponikvah tja do Raven, Nemščica ponika ob cesti v Novo vas, Farovščica v uvali Farovško polje, kamor priteka ob veliki vodi tudi Bloščica. Vsi podzemeljski kanali držijo na Cerknško polje; Bloščica v Žerovniščico in del verjetno preko Križne jame v Lipsenjščico, kamor teče tudi Farovščica.

Vsi ti podzemeljski kanali, razen male Golobine, še niso odkriti. Ni jih še osvetlila karbidovka in ni še v njih donel korak jamarja. Pač pa se je že divilo oko krasotam Križne jame.

V nobeni drugi jami ni bilo toliko poizkusov prodiranja in nikjer ni toliko govoric o lepotah in tudi nevarnostih raziskovanja kot o tej. A ne zaman...

Jamo so raziskavali že v prejšnjem stoletju. Dunajski profesor Ferd. Hochstetter je kopal v letih 1879 in 1881 kosti jamskega medveda in preiskal jamo do prvega jezera, da ne govorim o ekspedicijah Društva za raziskovanje jam pred kakimi dvajsetimi leti z namenom, da prouči, kako bi bilo mogoče napeljati vodovod iz jame na Loško polje. Nekaj minut se peljemo po dobri poti, na katero smo zavili s poti iz Loža proti Cerknici in Bloški polici, pod Križno goro, in že stojimo pod velikanskim golim skalnatim masivom, v čigar razpoki zija velika odprtina — vhod v Križno jamo. 70—80 m dolga pot po strmini nas pripelje v Zörrerjevo (Cerer) dvorano. Diven je pogled nazaj na bujno zelenje pri vhodu. Levo in desno imamo dva rova. Levi rov se konča v podoru, desni pa nas pripelje do prepadov v nižjo etažo. Povsod po tleh leže ostanki kapnikov in siga, ki tvori lepe polne ponvice. Ko pridemo nizko pasajo, se znajdemo v majhni, krasno zasigani dvoranci, na koncu pa je brezno, ki ima na dnu večje jezero.

Ko nadaljujemo pot po glavnem rovu, si krčimo pot med velikanskimi skalnatimi kladami. Stene so vedno bolj zasigane. Šum I. jezera se že sliši. Mimo dveh kapelic in značilnih kapniških skupin prispemo do Chimboraza v Veliki dvorani. Tu je križišče štirih rovov. Chimborazo je kapniški masiv, ki ga obkroža množica kapniških ponvic, polnih čiste vode. V prekrasno zasiganem levem Dežmanovem rovu najdemo potoček, ki priteče iz I. jezera in skozi Vodni ponor in jezera in se razliva preko skalne stopnje. Ko pred jezerom obiščemo še ilovnati Medvedji rov, kjer še najdemo kosti jamskega medveda, se znajdemo pred temnim I. jezerom. Do sem lahko pridemo z acetilenko in v običajni turistovski obleki. Sicer pa v jami ni nadelane steze. Za pot naprej pa potrebujemo že čolne. Prepeljemo se preko okrog 100 m dolgega jezera. Skozi izpran rov prenesemo čolne v II. jezero. Onstran pristanemo ob gladki polici in nosimo čolne ob potoku do III. jezera. Tu se rov razširi v malo dvorano z otokom in naravnim mostom. Peljemo se še nekaj metrov in že je treba zopet prenesti čolne. Na drugem jezeru se je nekoč pripetila nesreča skupini jamarjev. Prevrnil se je čoln in morali so v temi tipati preko jezer pot na dan. Ta pot je trajala nekaj dni!

Kdo more popisati vsak trenutek se menjajoče prizore, kdo si predstavljati, če jih ni videl! Na valovih se odbija svetloba, dno, sedaj plitvo, sedaj globoko, spreminja barvo in skozi čisto vodo vidimo več metrov globoko sleherni kamen. Ob stenah rastejo kapniki s tal in s stropa, siga, vsa bleščeča se kot slap preliva v vodo. Ali pa vozimo med izlizanimi veličastnimi stenami in čermi. Včasih se stena odmakne in ob bregu leže liki razvaline ogromni balvani v najbolj nemogočih legah. Dvorane so se podrle in velikost podora pove, kakšne so bile množine, ki so se zgrnile s stropa. Pa zopet se razkazujejo kapniki, v luči acetilenk se lesketajoči, barvni odenki prehajajo iz snežno bele v rumeno, rdečkasto, rjavo in celo zeleno. Jezero se umika jezeru, vsako odkriva nove lepote, mi pa prenašamo čolne čez plitvine, grušč, kaskade, ki s ponvicami ustvarjajo krasne poglede.

Prebijamo se preko sigastih pragov, ki delijo rov v jezera. Sem ter tja groze ostre skale, da nam razrežejo čoln. Mimo mogočnega sigastega slapu in »Pirotske ladje«, dokler se rov ne razširi! V sredi pa kup kamenja — »otok«. Rov postane nižji, se zopet zviša in razširi — podor, gozd kapnikov — Kalvarija! Kapniške oblike so fantastične, mogočne! Pred nami je najdaljše in najnevarnejše jezero. Strop se zniža na kakih 50 m do vode na razdalji 50 m. Kaj če bi se voda dvignila in nam preprečila povratek kot se je že zgodilo nekemu jamarju, ki je nato tri dni čakal, da je voda zopet upadla. Ko se prerinemo tu skozi, se znajdemo pred temnim neprijaznim podorom. Na vrhu samotni steber. Kmalu smo na Križni gori. Ves trud pri prenašanju čolnov je poplačan s krasotami, ki smo jih videli in ki jih ni mogoče popisati.

Med njimi je najlepši Rov kralja Matjaža — najboljši del na Krasu. Sanjava, tiha dvorana, polna kapnikov, prekrasna siga, prelivajoče se barve... po rovu nas spremljajo kapniki najrazličnejših oblik. Če ne bi bili že prej razstrelili mogočnega kapnika, bi sedaj ne mogli nadaljevati poti. Mogočen, grozeč podor sledi. Nazaj!

Najtežji del nas čaka. Moramo preko 7 m visoke, krušljive stene iz skal in ilovice. Tu ne prime klin. Če ne bi bila tu že pomoč v obliki neke sušice, ki so jo privlekli jamarji pred leti, bi se morali obrniti nazaj. Vrh gore — paradiz! Človek je kar omamljen od prevelikega bleska.

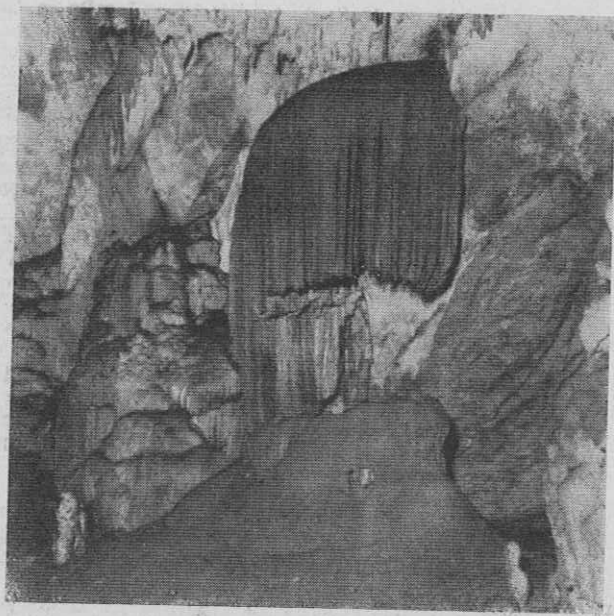
Ves del je zasigan s — črno sigo. Kapniki in siga so pa pokriti z bilijoni velikanskih kristalov, ki se blešče in leskečejo, da je kaj! Ni tu zaman ime Kristalna gora. Višje pa so oblike iz pravljic, drevesa, štori, najboljši pa je na mogočnem podstavku 3 m visok kapniški križ. Pot nam lije s čela, ko se prevrivamo med kapniki in prebijamo po drugi strani navzdol do vode. Dalje po rovu vsepovsod prekrasne oblike, množice sigastih kipov, slapov, stebrov, da ni mogoče lepote opisati niti približno.

Coln prenesemo čez zadnje — 25. jezerce. Še malo dalje in konec! Še ozka špranja s prepihom, a žal je preozka in s težkim srcem se obrnemo. Znova so se začeli napor, ure tečejo.

Glavni rov ima 3 km. Od Kalvarije pa je na levi še 2 km dolg blatni rov Blata, ki ga konča velik podor.

Jama je po svoji legi kakor tudi po lepoti in bogastvu kapnikov vredna, da bi se otvorila za širši obisk.

A obiskovalcem: »Hodite po njej z istim občudovanjem in spoštovanjem, kot ga imate (žal danes večinoma ni več tako) ob nepristopnih alpskih stenah. Čuvajte vsako malenkost. Odlomljen kapnik ne zraste več! Tudi izravana planika ne! Zunaj boste nad njim razočarani.«*

Baldahin iz Postojnske jame Foto Fr. Bar

* Skice jam je izdelalo Društvo za raziskavanje jam v Ljubljani, čigar last so tudi fotografije. Za oboje se tu najlepše zahvaljujem.

ŠE NEKAJ O SEVERNI TRIGLAVSKI STENI

Severna triglavska stena...

Rad bi vedel, kakšna je prva misel, prvi spomin, ki se vzbudi vam planincem takrat, ko slišite ali preberete tri kratke besede: Severna triglav-ska stena. Se spomnite njene podobe, kot se vam je vtisnila v spomin takrat, ko ste jo opazovali, vso v kovinsko-modrikastem blesku, v ponočni mesečini izpred Aljaževega doma? Živi v vas taka stena, kot se vam je kazala s poti na Stenar ali Križke pode, ko so bila Vrata s steno vred v jutranjem mraku še brez dna, medtem ko je vrh Triglava že zalil jutranji svit? Vam je vzbujala grozo, ko ste majhni in malodušni merili z očmi višino skoraj na-vpično odrezanih skladov s poti čez Prag ali Luknjo ali ko vam je s Bam-bergove poti drsel pogled ob njej v vratolomne globine Vrat? Kakšna si, stena, v spominu tistega, ki je premagal v plezalni smeri tvojo višino in se je še vrh Plemenic, Za Planjo, na Kugyjevi polici ali pod ledenikom opajal ob pogledu nad premagano divjo mogočnostjo stebrov in grap? Kako se te spominja ple-zalec, ki ga je zajelo med plezanjem neurje in se je ure in ure prilepljal k živi skali, da bi mu kamen zavaroval življenje pred kamnom? In kakšna podoba živi v spominu tistega, ki je iztrgal iz tvojega objema razmesarjeno truplo prijatelja? Da, stena, odkar te pomnijo ljudje, si vedno enaka, mrka ob slabem in vedra ob vedrem vremenu, a vendar živi v nas tisoče in tisoče tvojih podob, tako različnih, kot so si različni planinci med sabo. Brez tvoje podobe ni niti ta del Slovencev, ki ne zahaja v gore, saj je siva stena, nad katero je pripeta kot lastovičje gnezdo — bela zaplata Triglavskega ledenika, sestavni del podobe Triglava, simbola slovenstva.

Ob taki steni je vredno pomuditi se nekoliko v razmišljanju, kako je nastala.

Vem, najlažje si je predstavljati, da je sklade prelomila in jih dvignila v višino tektonska sila. Vendar stvar ni tako preprosta. Poglejmo si, kaj se zgodi s steno, ki je iz enakega kamenja in ki jo zemeljske sile dvignejo iznad okolico (skica I).

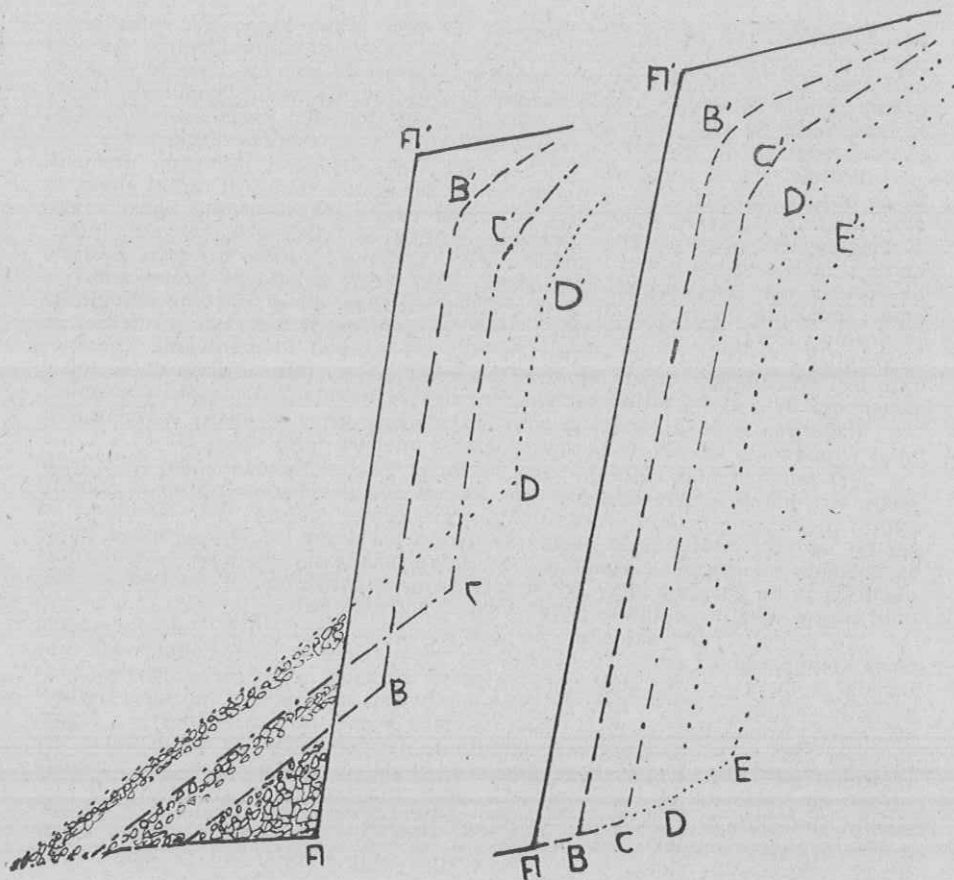
Na novonastalo površje se vržejo izpodnebne sile s večjim uspehom kot na položnejšo okolico, ki jo čuva pred razpadanjem plast prepereline ali prsti. To vedo vsi, ki imajo opravka s stenami, plezalca Brandt in Bračič, ki ju je v Severni triglavski steni menda ubilo padajoče kamenje, pa je to dejstvo stalo življenje. Vsem je tudi znano, da ima pri tem razkrajanju največjo besedo kolebanje temperature, posebno okrog 0° C.¹ Ker pa sega to kolebanje v tla na gornjem robu stene kar iz dveh strani, iz čelne in gornje, se mora stena v gornjem delu prej ali slej povestiti. Melišča kot produkt odpadlega kamenja so pri znatnih dvigih tako velika, da jih v podnožju tekoča voda ne more sproti odnašati. V kolikor steno prekrijejo, zmanjšajo kolebanje temperature in s tem razpadanje, tako da se ohranijo prekrite v podnožju največje strmine še takrat, ko je nastalo v gornjem delu že manj strmo pobočje.

Že na prvi pogled nam je jasno, da Severna triglavska stena ni taka. Ker je ob izvirkih majhnega potoka Bistrice, bi pričakovali več melišča, kot pa ga pokriva podnožje stene (Plazičje). V steni sami pa so, posebno v grapah, najmanjše strmine nekako v srednjih višinah, največje pa so tam, kjer bi jih najmanj pričakovali — ob gornjem robu.

In vendar je treba upoštevati tudi vpliv tektonike!

Vrata kažejo presenetljivo premočrtnost. Njih nadaljevanje na jugozapad je Luknja, dokaj globoka vrzel v nekoč enotnem slemenu Triglav-Pihavec. Vse to govori za tektonsko prelomnico. Če se je ob njej svet dvigal ali ne,

¹ Moderna merjenja so pokazala, da je to kolebanje na obojnih straneh mnogo manjše, v nekem primeru v Švici (glej knjigo Fabianowski, Untersuchungen über die Zusammenhänge zwischen Exposition, Relief, Mikroklima und Vegetation in der Fal-lätsche, Bern 1950) ob jasnem primeru na neporaslem površju do 2 do 5-krat manjše kot na južnih slemenih. Brez dvoma je to eden izmed glavnih vzrokov, da je toliko največjih sten prav na severni strani, kjer kolebanje strmine manj učinkuje.

Skica I.

Skica II.

Skica I. Umikanje stene v homogeni kamenini ob naraščanju melišča
 Skica II. Umikanje stene v homogeni skali ob odnašanju drobirja

je vprašanje zase, ki nanj ni lahko odgovoriti. Za nas je važno, da takih različnih premikov ob njej ob in po nastanku stene najbrže ni bilo. Zapisano je bilo že mnenje, da so najvišji vrhovi Škrlatice verjetno ostanki skoraj enako visoke planote, ki se je ohranila na Triglavu. Lepše, kot so planote ohranjene v gornjem delu, so ob spodnjih Vratih, kjer kažejo enake višine (med Kotom in Vratmi in na Čelesniku). Važnejše kot to pa je dejstvo, da si lahko ob razpokanih skladih tekoča voda hitreje pogloblja strugo, kar je izkoristila Bistrica. Kjer je skalovje v pobočju manj odporno proti razpadanju, se je nastala strmina močnejše povescila kot drugod. Tak primer je ob spodnjih Vratih, kjer prevladuje šlernski dolomit in wettersteinski apnenec. V gornjem delu pa si je Bistrica poglobila dolino v dahštanjski apnenec, ki se pri nas v Sloveniji uvršča med kamenine, ki so proti mehničnemu razpadanju najbolj odporne in tvorijo najbolj strma pobočja, kar pride najlepše do izraza tam, kjer je ta apnenec vložen med bolj prhke kamenine (ponekod ob srednjem

Posočju). Zavedati se namreč moramo, da ima vsaka kamenina svoji kompaktnosti primerno skrajno mejo strmine, s katero se lahko obdrže pobočja dalj časa. Če to strmino poveča nenadni dvig ali če pobočje izpodje voda, se prične izdatno rušenje v obliki usadov in podorov. Če bi bil Triglavski masiv iz lapornatih ali celo nesprijetih kamenin, kot je toliko naših »goric« v alpskem predgorju, bi gotovo ne mogel biti teren naše klasične alpinistike.

Trditev, da bi sodeloval pri Severni triglavski steni tektonski moment, še ne obsega mišljenje, da se da zaslediti tektonika v današnji obliki stene, ki stoji dokaj v drugačni smeri, kot pa je domnevna tektonska poč skozi Vrata. V Triglavskem pogorju, ki je doživelo v že dokaj mladi geološki dobi intenzivne premike (če so bili ti v obliki nariva, podriva ali kako drugače, pustimo ob strani), sicer ne moremo izključevati kake večje skladovne prepokanosti v smeri današnje stene, vendar si je mogoče razložiti, da se je stena odmaknila iz prvotne smeri JZ—SV zaradi nenehnega razpadanja površja, pri čemer se je približala Triglavu pod ledenikom bolj kot pa pod Plemenicami. Tod morajo biti dahštanjski skladi odpornejši, za kar govori tudi dejstvo, da je tod v zapadnem delu stene najbolj strma, saj doseže menda tudi do 90° naklonine.

Poglejmo si sedaj, kako se prestavlja stena, ki je iz enake kamenine in ki ji v podnožju tekoča voda sproti odnaša melišče (glej skico II).

Pri tem premiku delujeta dva faktorja. Prvi je tekoča voda, ki v podnožju širi dolino in povečuje strmino. Skladi nad povečano strmino so izgubili oporo in se zato rušijo intenzivnejše, pri čemer potuje »val strmine« od spodaj navzgor. Odmikanje poteka še vedno paralelno. — Drugi faktor pa je že poznano mehanično razpadanje. To deluje enako na vse golo površje, največje pa je na gornjem robu, ki se zato nujno zaobli. Stena mora tako v dolgi dobi nujno izgubiti karakter stene vsaj v gornjem delu.

To se pri Triglavski steni ni zgodilo, saj je gornji del (Velika in Mala Črna stena) najbolj strm. To nam priča, da stena ni iz enako odpornega materiala in da so vrhnji sloji dahštanjskega apnenca proti mehaničnemu razpadanju najodpornejši.² Njim se imamo zahvaliti ne samo za Severno triglavsko steno, ampak tudi za to, da lahko danes rečemo: naš največji vrh v državi je visok 2863 m. Na dahštanjskih skladih je položeno sicer še kakih 450 m neskladovitega, t. im. triglavskega apnenca, ki pa na pobočjih samega Triglava nikjer ne kaže, da bi bil odpornejši proti razpadanju, kajti nikjer ni bolj strmih sten, kot so v Severni. K odpornosti dahštanjskih skladov v steni nekoliko pripomore gotovo tudi dejstvo, da padajo skladi nekako v steno. Če bi ležali vzporedno s steno, bi bila ta govovo bolj gladka, kot je danes, brez številnih polic, a manj strma.

Če sedaj pogledamo izoblikovanost stene v drobnem, vidimo, da je taka, kot je vsako pobočje, ki ga izoblikuje in preoblikuje prvenstveno mehanično razpadanje (in taka je večina pobočij nad gozdno mejo izven tekočih voda). Dejstvo, da se odpornost sicer podobnega kamenja spreminja na kratke razdalje, povzroča, da srečamo v predelih »kamenitega morja« toliko pestrih in zanimivih obličic, ki jih ne manjka tudi v naši steni, ki od blizu nikakor ni tako gladka, kakor je videti od daleč. — Vsi razi, kamini, police, »okna« in »sfinga«, vse grape in stebri, od Slovenskega do Jugovega — oblike, ki so se marsikateremu plezalcu vtisnile do smrti v spomin — se imajo zahvaliti za nastanek različni odpornosti skalovja. Posebno impozantni so stebri, nekaki nosilci odpora, obrambne trdnjave ne samo stene, marveč Triglava samega. Proti vsem neprilikam ozračja kljubujejo še takrat, kadar se morajo boriti že na treh straneh. Njih boj je mogočen, toda brezuspešen. Nenehoma pada raz njih kamenje, nenehoma se pomika stena pod vrh Velikega Triglava.

Sedaj razumemo tistega učenega človeka, ki je, kot sem nekoč čital, obiskal Triglav in se razjokal ob misli, da bo nekoč vsa ta lepota gore s steno vred izginila.

² Pri tem ni nujno, da so ti gornji sloji debelejši. Izmed menda 600-tih slojev, ki sestavljajo preko 1200 m debele dahštanjske sklade, je namreč v steni najdebelejši oni v pričetku stene z debelino okrog 100 m.

V nekem smislu je napak govoriti, da se je Severna triglavska stena izoblikovala in ohranila taka in taka. Stena se namreč tvori in ohranjuje iz dneva v dan, iz dobe v dobo vse od njenih pričetkov v daljni, več milijonov let oddaljeni dobi pliocena, ko je predhodnica današnje Bistrice znižala strugo pod višino Plemenic in Triglavskih Podov. Pri tem se kot celota ne ruši, marveč le umika, tu in tam spremeni strmino, kakršna je pač trenutna odpornost kamenine, v celem pa se drži izravnana in veličastna v brezupnem boju. In taka bo ostala vse dotlej, dokler bo njena obramba slonelna na vrhnjih trših skladih apnenca.

Morda pa je imel učeni mož le tehten razlog, da je potočil solze nad minljivostjo lepote?

Dejali smo že, da je mehanično razpadanje največje ob nihanju temperature okrog 0°C in da so pričetki stene v pliocenu. Ni sicer izključeno, da so svoj čas segali manj odporni lapornati skladi v samo podnožje stene pod dahštanjske apnenca (naš premalo poznani geograf Seidl jih je napak predvideval celo pod meliščem sedanje stene), kar bi olajšalo tvorbo previsnih strmin. Morda važnejše kot ta možnost je dejstvo, da je bilo pri nas v pliocenu subtropsko podnebje, v katerem se temperatura stalno drži visoko nad 0°C . V takem podnebjju pa mehanično razpadanje ni najvažnejši faktor preperevanja površja, marveč imata kemično preperevanje in razkranjanje po mikroorganizmih večjo besedo. Pri tem pa je manjša razlika v intenzivnosti razkranjanja žive skale v goli steni (ki so bile takrat itak mnogo manj »gole«) ali pa na položnejšem pobočju. Tako je bila ta doba ugodnejša za nastajanje sten kot pa kasnejša, diluvialna (ali tudi pleistocen imenovana), povoljnjejša tudi od današnje, ki je glede klime še dokaj pod vplivom ledene dobe. Upravičeno lahko zato menimo, da je bilo v pliocenu sten, ki so ločila obširnejše planote, več, da je bilo pobočje takrat bolj stopnjičasto.

Za tem se je pričela ledena doba, doba, ki so jo nekoč obdolžili, da je ustvarila naše visokogorske kanjonske doline in s tem večino sten.

Poglejmo, kaj je napravila v Vratih. Za spomin nam je pustila ob straneh in mestoma tudi na dnu debele sklade konglomerata, ki je domnevno iz zadnje medledene dobe (glej Ivan Rakovec, Dolina Vrat v pleistocenski dobi in razvoj Peričnika. Geografski Vestnik, Ljubljana 1948—1949), kajti na njem so se ohranile morene umikajočega se ledenika zadnje poledenitve. Ves würmski ledenik tedaj ni mogel počistiti na svoji poti skozi Vrata niti proda, ki je bil takrat gotovo še slabše sprejet, kot je danes, marveč se je moral zadovoljiti z ožjo dolino. Če ves würmski ledenik ni mogel poglobiti doline in s tem povečati višine Triglavske stene, zakaj bi lahko kaj takega pričakovali od prejšnjih ledenih dob (medledene dobe pa naj bi bile spet le doba akumulacije)?

In vendar je morala imeti ledena doba močan učinek pri preoblikovanju stene, ne toliko s tem, da je preko vzhodnega dela padal led s Triglavskega ledenika, kakor z mrzlo klimo, ki je s pogosto zmrzaljo pojačila razpadanje stene, tako kot pri vseh ostalih golih pobočjih, od koder je moralo odpasti ogromno kamenja, ki ga je ledenik odnesel na sebi, v sebi in pod seboj na podnožje gora, in od tod reke, ki so ga odlagale vse do svojih izlivov v morje. Ledenikov danes v naših Alpah skoraj da ni več, dokaj intenzivno pa je še vedno mehanično razpadanje, o čemer nam pričajo melišča, ki jih tekoče vode tu in tam ne morejo sproti odnašati. Marsikje (na primer v gornji Krmi) ima tako dolina mnogo bolj koničasto dno, kot jo je imela ob koncu pliocena v živi skalni osnovi. Melišča dajejo torej današnji dolini večjo podobnost doline črki »V« kot pa »U« — kar je pravo nasprotje tega, kar so tega ali onega nekoč naučili.

Brez melišč ni danes tudi že Triglavska stena in ta melišča ščitijo pred razpadanjem podnožje, medtem ko je v sorazmerno hladnejši dobi mehanično razkranjanje gornjega roba v polnem razmahu.

Ali se učeni mož torej le ni razjokal zastonj?

DRUŠTVENE NOVICE

IZ SEJ UPRAVNEGA ODBORA:

V okviru Planinske založbe PZS je bil formiran fotoodsek, čigar naloga bo oskrbeti vse planinske postojanke z okusnimi in kvalitetnimi razglednicami. Dalje bo njegova naloga izdelovati povečave izbranih gorskih motivov za propagando naših gora doma in v inozemstvu in skrbeti za priloge naše revije. Odsek bo imel tudi lastno fototeko in bo nudil strokovno pomoč fotoodsekom planinskih društev.

S 1. januarjem t. l. je bila znižana akumulacija za planinske postojanke od 45% na 10%. PZS je mnenja, da sedaj nekatera planinska društva ne bodo imela več povoda ukvarjati se z mislijo, da bi planinske postojanke oddajale v socialistični zakup. Kaže, da bo povsem odpravljen 8% davek na promet proizvodov.

PZS je formirala odbor za proslavo 60-letnice slovenskega planinstva. Načeluje mu predsednik PZS tov. Košir Fedor, propagando je prevzel tov. Prosenec Zivojin, organizacijo izletov tov. Bučer Tone, železniški in avtopromet zastopnik PD Zelezničar, ki ga društvo še ni imenovalo, gospodarske posle pa bo opravljal tov. Marsel Ivo, podpredsednik PD Ljubljana-matica. V odboru so še tov. Kristan Milan, predsednik OLO Radovljica in zastopnik PD Dovje-Mojstrana. Odbor bo zasedal v Ljubljani, podrobno delo pa bodo vršili pododbori, ki jih bodo formirali načelniki poedinih odsekov na terenu. V teh pododborih bodo sodelovala vsa gorenjska in še nekatera druga planinska društva.

V proslavo 60-letnice svojega obstoja bo PD Ljubljana-matica organizirala dne 21. III. razstavo planinske knjige v Univerzitetni knjižnici, dne 10. IV. slavnostno akademijo s kulturnim programom, v maju pa razstavo planinskih slik v Narodni galeriji.

Dne 26. II. t. l. se je vršil na Sekretariatu za gospodarstvo LRS sestanek vseh interesentov, ki je razpravjal o predlogu OLO-ja Ljubljana-okolica, da bi se žičnica na Krvavec projektirala iz kamniške strani. Zastopnik PZS je stal na stališču, da bi šla trasa iz Cerkeļ oziroma iz Sangrada.

Tirolska gorska reševalna služba v Inomostu je od 15. do 21. III. t. l. na Patscherkoflu pri Inomostu organizirala tečaj za vzgojo lavinskih psov. Na tečaj je bil povabljen tudi odsek za lavinske pse pri Gorski reševalni službi PZS, ki pa na tečaj ni mogel nikogar poslati, ker je v tem času imel svoj lastni tečaj. Komisija za GRS pri PZS trenutno razpolaga z dvema lavinskima psoma, diplomiranimi v inozemstvu.

Od 11. do 20. VII. 1953 bo Planinsko-smučarski savez BIH organiziral skupinski izlet v naše Alpe, od 15. VIII. do 30. VIII. 1953 pa bo izvedel skupinski pohod v gore Bosne in Hercegovine. Na ta izlet vabi tudi vse planince iz ostalih bratskih republik. Prijave sprejema Planinsko-smučarski savez BIH v Sarajevu.

Komisija za GRS pri PZS smatra, da je njeno delo okoli pomiritve

spora v GRS zaključeno in je pričela z rednim delom. Delo si je porazdelila takole: tov. dr. Potočni Miha bo reševal dnevno pošto in tekoče zadeve, tov. dr. ing. Avčin France je prevzel skrb za tehnično opremo, tov. ing. Dolar Daro in ing. Dermelj Mire se bosta bavila z organizacijo in evidenco ter vzdrževala stike z moštvom GRS, tov. Torelli Albin bo vodil arhiv in pregled planinskih nesreč ter zbiral publicistično gradivo, tov. Kobilica Jože je zadolžen za organizacijo obveščevalne službe, tov. dr. Brecelj Bogdan pa bo skrbel za sanitetni material ter organizacijo tečajev prve pomoči. Problematiko GRS bo komisija reševala na sestankih vodij reševalnih postaj, ki jih bo komisija po potrebi sklicevala.

Markacijska komisija pri PZS je prejela letos za popravilo potov le din 300 000.— subvencije. Od tega bo din 50 000.— porabila za nabavo klinov, ostanek pa bo predvsem za nadelavo jubilejne poti na Prisojnik, popravilo poti na Mangrt in preložitvev poti na Savinjskem sedlu.

Od 1. do 20. ali 25. VII. 1953 bo organizirala Komisija za alpinizem pri PZS na Okrešlju alpinistični tabor. Tečaj bo vodil tov. Čop Joža, bivakirali pa bodo v šotorih.

OLO v Radovljici je za letošnje leto predvidel v svojem proračunu izdaten kredit za popravilo vozne poti iz Mojstrane v Vrata. Cesta bo usposobljena za avtopromet in bodo z deli pričeli takoj, čim bo skopnel sneg. S to cesto bo veliko pridobil Aljažev dom v Vratih, kateremu potem manjka samo še telefon. Upajmo, da bo tudi to pereče vprašanje zadovoljivo rešeno v bližnji prihodnosti.

Gospodarska komisija PZS je sklenila uvesti letni pavšalni prispevek za vse postojanke na Pohorju, Zasavju in na Dolenjskem, ki naj nadomesti pobiranje po din 10.— od nečlanov v planinskih postojankah. Višino prispevka za vsako posamezno kočjo bo določila sporazumno s prizadetimi društvi. Ta ukrep naj bi olajšal poslovanje onim postojankam, v katerih neposredni bližini se nahajajo domovi sindikalnih in drugih množičnih organizacij, kmetje, drvarji itd.

PZS ugotavlja, da se nekatera društva ne drže okvirnih navodil za določitev plač uslužbencem planinskih postojank. Ne računajo s tem, da ima vsak oskrbnik pravico do udeležbe na letnem dobičku postojanke, ki jo določijo lahko v taki višini, da z njo krijejo morebitno razliko pri plači.

Narodna banka odslej ne bo več dodeljevala PZS kratkoročnih posojil (obratnih sredstev) za nabavo živil in pijač planinskim postojankam, temveč se bodo morala društva za kredit obračati direktno na področne podružnice NB. Pogoj za najem posojila — ažurno knjigovodstvo. Dosedanji krediti bodo od PZS v kratkem preneseni na društva.

Oskrbniški tečaj bo PZS priredila tudi letos, vendar pa bodo morala spričo šibkega finančnega stanja PZS del

stroškov nositi planinska društva. Gospodarska komisija predlaga, da bi vsako društvo krilo stroške za svojega oskrbnika. Učna tvarina bo izpopolnjena, deloma pa bo tudi nova.

Inozemski turisti v naših gorah oživljajo vprašanje gorskih vodnikov. O tem je razpravljali tudi upravni odbor PZS, ki pa še ni zavzel svojega dokončnega stališča. Uvedejo naj se poklicni gorski vodniki, ki bi ta posel opravljali obrtoma in nad katerimi naj bi imela ingerenco PZS, za turiste, ki bi prihajali v našo državo preko Putnika, pa naj bi bili na razpolago vodniki-študenti. Imena teh študentov bi posredovala Putniku PZS.

Pravice 40% oziroma 60% sindikalnega popusta so se v zadnjem času poslužile Koča pod Bogatinom (PD Bohinj) in Koča na Loki pod Raduho ter Planinski dom v Logarski dolini (PD Celje). Po zadnjih tozadevnih navodilih se te ugodnosti lahko poslužijo vse planinske postojanke. Društva naj svoje želje sporoče PZS.

Komisija za alpinizem pri PZS je dala v izdelavo plezalne kline. Naročena količina bo zadoščala za potrebe vseh alpinističnih odsekov. — Cena bo zmerna.

Angleški turisti, člani International Tramping Tours so v letih 1951 in 1952 obiskali Julijske Alpe ter pri tem navezali stike z našimi planinci. Posneli so tudi ozkotračni film o Julijcih; film je prejel na nekem amaterskem natečaju prvo nagrado ter je bil večkrat predvajan. Ta organizacija je sklenila, da bo povabila na svoj redni letni občni zbor za veliko noč alpinista tov. Blažaja Janka kot člana Planinske zveze Slovenije. Ob tej priložnosti bo tov. Blažej prikazal z diapozitivni razvoj planinstva pri nas in naše gore. Skupščina organizacije International Tramping Tours se vrši od 2. do 7. aprila tega leta.

Švicarski radio je 20. III. t. l. ob 22.35. uri preko postaj Sottens-a in Schwarzenbourg-a prenašal intervju s predsednikom UIAA g. Egmondom d'Arcisom in sekretarjem o delovanju te mednarodne planinske asociacije.

☆

PD Tržič in njegov alpinistični odsek sta dne 15. III. ob 11. uri priredila pod Storžičem tradicionalni Kramarjev smuk za vse člane PD in AO. Najboljša ekipa AO je prejela prehodni pokal, ostali tekmovalci pa praktična darila.

Na pobudo PD Maribor je PZS razpisala tekmovanje v počastitev 60letnice obstoja slovenske planinske organizacije za vsa planinska društva. Tekmovanje traja od 1. III. do 1. X. 1953 in se bo ocenjevalo po sledečih točkah:

1. proslave,
2. organizacija lokalnih razstav,
3. organizacija in izvedba izletov,
4. organizacija predavanj,
5. dvig števila članstva,
6. dvig števila naročnikov Planinskega Vestnika,
7. fotografska dejavnost,
8. časopisne objave in dopisništvo v Planinskem Vestniku,
9. gradbena dejavnost,

10. procentualni dvig organizirane mladine in pionirjev,
11. oskrbovanje planinskih postojank,
12. markacijska dejavnost,
13. administrativno poslovanje društev,
14. razpečevanje planinskih publikacij, značk in plaket.

Tekmovalna komisija se bo zbrala 15. X. 1953 v Mariboru in pregledala vsa društvena poročila, ki jih morajo društva do 10. X. t. l. dostaviti PD Maribor. Komisijo tvorijo predstavniki PZS, predsednik PD Ljubljana-matica, predstavnik PD Kamnik, Celje, Kranj in Bovec, Slovenj Gradec in Maribor ter tov. Cop Joža. Pet prvoplasiranih društev bo nagrajenih, oziroma bo prejelo diplome.

SKLEPI PLENUMA PSJ (20. in 21. febr. 1953 na Kosmaju)

Plenum PSJ je sprejel naslednje sklepe:

1. Organizacijsko okrepiti planinska društva, pomnožiti vrste planincev.
2. Privabiti v planinska društva predvsem delavce, delavsko in šolsko mladino.
3. Organizirati v društvih posebne komisije za delo z mladino. PSJ naj do 1. maja t. l. izdela program in priročnik za tako delo; aktivizirati učiteljski in profesorski kader za planinstvo.
4. Sistematično vzgajati strokovni planinski kader.
5. Republiške zveze naj društvom nudijo vsestransko pomoč.
6. Društva in zveze naj se predvsem bavijo z vsebino svojega dela in primernimi oblikami za delo.
7. Društva z velikim številom članstva naj se reorganizirajo tako, da bo delo s člani lažje voditi.
8. Za zaslužne planince naj se ustanovi posebna značka. Sekretariat PSJ naj izdela načrt Pravilnika o njenem nadaljevanju.
9. Poživiti je treba medrepubliško izmenjavo izkustev, referatov in predavanj.
10. Republiške zveze naj redno pošiljajo svoje sejne zapisnike PSJ, dostavijo naj pravočasno letni koledar republiških akcij in naj se množično udeležijo medrepubliškega zleta v Vratih 2. avg. 1953.
11. Titova štafeta naj ostane množična in mobilizatorska planinska prireditelja.
12. Društva naj sodelujejo s sorodnimi društvi in organizacijami.
13. S pomočjo slovenskih in hrvaških alpinistov naj se organizirajo alpinistični tečaji v Bosni, Makedoniji in Crni gori.
14. Sekretariat PSJ naj organizira ekspedicijo na Himalaje v l. 1956. Zato naj se l. 1953, 1954, 1955 organizirajo ekspedicije v Centralne Alpe.
15. Ekspedicija naj se finansira iz prostovoljnih prispevkov, da bi imela splošni ljudski značaj in propagandni namen.
16. GRS naj se ustanovi v vseh republikah. V aprilu bo PSJ v Sloveniji priredila medrepubliški tečaj GRS.
17. Devizna sredstva iz reciprocitetnih odnosov in 1000 dolarjev od RK naj se uporabijo za GRS in alpinizem.
18. Reciprocitetni odnosi se ukinjajo spričo nastalih gospodarskih razmer. To se ne nanaša na odnose z UIAA.
19. Vso investicijsko izgradnjo v l. 1953 je treba usmeriti v dokončevanje začetih gradenj.
20. Republiške zveze naj vrše revizijo vsake novogradnje v pogledu stilnih zahtev in konkretnih potreb.

21. Zveze naj do avgusta pregledajo vrednost planinskih objektov s posebnim oziranjem na izvor sredstev (dotacije, prostovoljno delo, lastne investicije).
22. PSJ naj skrbi za postavitev planinskega doma v Beogradu.
23. PSJ naj si prizadeva za ukinitve 8% davka na promet v planinskih domovih.
24. Poživi naj se propaganda s filmi, predavanji, z literaturo itd.
25. Planinska organizacija se vključuje v Socialistično zvezo delovnega ljudstva.

IZ OBČNIH ZBOROV

Občni zbor PD Univerza se je vršil dne 4. XII. 1952 v Ljubljani. V društvu so včlanjeni le študentje raznih fakultet, kjer pa, kakor kaže, ne vlada preveč zanimanja za organizirano planinstvo. Medtem ko je šlo društvu leta 1950 2350 članov, leta 1951 samo še 1200 članov, jih šteje danes le še 1033. Nezavednost članstva se je izkazala tudi v borni udeležbi na občnem zboru, kjer ni bila navzoča niti ena desetina članstva. Izvršenih je bilo le 5 skupinskih izletov z majhno udeležbo. Predavanj ni bilo, markacijski odsek ni vršil svoje funkcije. Eden najbolj perečih problemov pa je njihova gospodarska dejavnost, ki hira že vse od ustanovitve društva. Društvo bo zaradi tega preusmerilo svoje delo in se posvetilo predvsem organizacijskim in propagandnim nalogam. Ustanovilo bo planinske skupine po fakultetah. Aktiven pa je alpinistični odsek, ki šteje 15 aktivnih plezalcev, ki so izvršili v minulem letu okrog 40 plezalnih vzponov, nekaj članov pa se je povzpelo na Veliki Klek in Francoske Alpe.

PD Škofja Loka je izvedlo svoj občni zbor 11. XII. 1952. Vse njihovo delo je bilo osredotočeno na izgradnjo planinskega doma na Lubniku (1027 m), ki je bil dne 29. XI. 1952, t. j. do dneva njihove obveze (Dneva republike), tudi dograjen. Opravljenih je bilo 7650 prostovoljnih delovnih ur v vrednosti din 200 000.—, od samega začetka gradnje pa najmanj 50 000 ur. Gradbeni stroški, kjer pa ni vključeno prostovoljno delo, znašajo doslej din 4 500 000.—. Nima pa društvo kritja za din 1 500 000.—. Dom bo oficijelno otvoren dne 24. V. 1953, t. j. na predvečer rojstnega dne maršala Tita. Prostovoljnega dela se je udeleževala tudi šolska mladina, JLA in sindikati. Po 200 prostovoljnih ur in več so izvršili naslednji člani: Cadež Josip, Oman Tine, Sink Savo, Planina Lovro, Babič Jože, Potočnik Janez, Galjot Fani, Klun Jože, Cof Janez, Porenta Janez, Mlinar Drago, Ravnikar Janez, Dolenc Franc in Oblak Tilka. Od mladincev pa so bili najmarljivejši Sever Jože in Potočnik Boris. Nešteto pa je še planincev in planink, ki so opravili po 100 in 50 delovnih prostovoljnih ur. Delaven je bil tudi markacijski odsek, ki je vse svoje naloge zadovoljivo rešil. Manj delavno je bilo društvo na organizacijskem in propagandnem sektorju. Članarino je poravnalo komaj 58% članstva. Občni zbor so zaključili s predvajanjem filma »Kekec«. Novi odbor bo tudi v bodoče vodil zaslužni planinski delavec tov. Oman Tine.

PD Javornik je zborovalo istega dne v Fizikurnem domu. Glavna njihova skrb v minulem letu je bila posvečena oskrbi Staničeve kočje pod Triglavom in kočje v Krmi. Prvo je posetilo 2153 in drugo 442 planincev. Med vpisniki je tudi 50

inozemcev. Zgradili so novo pot iz Krme na Debelo peč. V to delo je društvo investiralo znaten znesek, prispevala pa je tudi PZS. Večji znesek so izdali za inventar Staničeve kočje, razna popravila pa so izvršili s prostovoljnimi delom. Hlev v Krmi so preuredili v klet in skladišče. Obnovili so stare markacije, na novo pa markirali pot iz Javorniškega rovta preko Črnega vrha v Jeseniške rovte. Priredili so več skupinskih izletov, med temi tudi na Veliki Klek z jeseniškimi planinci. Na dan JLA so ponesli čuvarjema naših meja primerna darila. Iz društva je sicer izstopilo nekaj članov, vendar so pa pridobili toliko novih, da so presegli lanskoletno število članov. Letos nameravajo prepleškati Staničevo kočjo ter obnoviti pot skozi Kot na Staničevo kočjo in od te dalje na Rjavino, Cmir in Vrbanovo špičo, pod Karavankami pa pot iz Koroške Bele na Valvazorjev dom. Pričeli pa bodo tudi s pripravljanimi deli za zgraditev nove planinske postojanke v Krmi. Zivahna debata se je nadalje vršila okrog ponudbe jeseniške Zelezarne, ki jim nudi v brezplačni najem pristavo na Javorniškem rovtu.

PD Krško je vse svoje sile posvetilo zgraditvi planinskega doma na Lisci. Dom je bil otvoren 9. XI. 1952 ob lepi udeležbi planincev. Dokaj delaven je bil propagandni odsek, ki je priredil okrog 40 skupinskih izletov. Popolnoma pravilna je bila trditev propagandista tov. Košoroka, ko je na občnem zboru dne 11. I. 1953 izjavil, da so bili člani, ki so se izkazali pri gradnji planinskega doma, hkrati tudi dobri propagandisti. Nove člane so nabirali predvsem iz delavskih in kmečkih vrst ter pri tem imeli velik uspeh. Pridobili so tudi nekaj naročnikov za Planinski Vestnik. Propagandne članke so objavljali v dnevnem in lokalnem časopisu. V novem poslovnem letu nameravajo predvsem popolnoma opremiti Dom na Lisci, dne 25. V. 1953 na rojstni dan maršala Tita pa odkriti na domu spominsko ploščo, ki bo pričala, da je leta 1940 maršal Tito s svojimi sodelavci obiskal Lisco.

PD Bovec je zelo marljivo. Šteje 156 članov in oskrbuje Kočo Zlatorog v Trenti ter Dom Petra Skalarja pod Kaninom. Z obnovo slednje postojanke je pričelo društvo 3. VII. 1952, dom pa je bil odprt že 24. VIII. 1952. V dom so investirali din 297 018.—. Največ zaslug za tako hitro obnovo tega doma ima nedvomno tov. Krvanja Fran vulgo Zajc, najstarejši član društva, oskrbnik doma in delovodja. Ker pa je obnova doma zahtevala več denarnih sredstev, kot jih je društvo imelo na razpolago, je zašlo društvo v velike finančne težave. Prostovoljnega dela so opravili 513 ur. Manjša popravila so izvršili tudi na Koči Zlatorog v Trenti. Društvo je skrbelo tudi za dvig novih naročnikov Planinskega Vestnika. Na občnem zboru 11. I. 1953 je bil sprejet sklep, da se čimpreje pristopi k postavitvi novega planinskega doma na Mangrtu, katerega naj bi gradila vsa posoška planinska društva. Obnoviti bi bilo treba tudi cesto na Mangrt, ki je naša največja in najzanimivejša gorska cesta (2000 m). S popravilom te poti in uporabo udobnega prevoznega sredstva bi bil možen krasen poidevni visokogorski izlet v enega najlepših gorskih predelov. Markacijski odsek je pri markiranju potov in ostalih delih opravil 215 prostovoljnih delovnih ur.

IZ PLANINSKE LITERATURE

Der Bergkamerad (nepopolni letnik 1952, Monakovo). Planinski tednik, ki ga izdaja znana založba Rudolf Rother v Monakovem. List se odlikuje s tem, da je pisan zelo poljudno v zelo kratkih sestavkih, čeprav obravnava večkrat nerodna filozofska vprašanja. Ima veliko drobnih in zanimivih novic. Goji duhovno planinstvo, graja zelo rad njegove izrastle in pomanjkljivosti. Otto Wehn pravi v članku Ali so planinci boljši ljudje, da se tudi v planinah kažejo vse človeške slabosti (n. pr. goljufija dr. Coka s »prvim vzponom« na Mt. McKinley 1906): častihlepnost z različnimi nepomembnimi variantami, z nočnim vzponom na Grosse Zinne ali s »plezanjem« v steni, kjer se že vrsti klin za klinom. Pravi planinec pa uživa blaženost prostega plezanja v steni, srečo oddiha in razgleda na vrhu, nedotaknjenost narave, čudežnost planinskega cvetja, srečanje z divjadjo. — Vprašanje pa je, če ima prav dr. Klier, ko piše: Generacija iz dveh svetovnih vojn je postala močna in brez strahu, gledala je smrti v obraz, razumela je, da je svet velik, čuti, da je življenje nekaj višjega... uganja šport, ampak čim bolj se polasča športa pohlep po senzacijah in profitarstvo, tem manj najde mlado srce tam svoj prostor. — To drži za tiste, ki so se udeležili obeh vojn, a samo njih srca so mlada, ne drži pa za množico tistih, ki jim je mlado telo in srce.

V drobnih novicah se list obrača proti vsem izrastkom. Graja »skalnat bar« v rovih v Pitton-Nord z razgledom na Mt Blanc, jazzom, cocktaili in volitvijo »Miss Mont Blanc«, motoriste do Erfurtske koč in Käseralpe, markiranje plezalne smeri po znani steni Watzmanna do bivaka v njej in obširno poročila o procesu gozdarja Küsswetterja v Berchtesgadnu, ki je iz nasprotstva do planinstva požigal ali dal požgati planinske postojanke in razpravlja o tem, če je tako nasprotstvo res potrebno. — Glede vzpenjače na Matterhorn pravi, da je stvar zaenkrat sicer rešena, na mestu pa je previdnost, ker je tista družba zaenkrat sklenila z italijanskim vojnim ministrstvom pogodbo,

da bo po izvršitvi vzpenjače na vrhu Matterhorna zgradila metereološko in radijsko postajo v vojaške namene.

Dr. Pr.

Reisehandbuch für Touristik und Fremdenverkehr, založa Österreich. Bergsteiger-Zeitung, Dunaj, 1952. To je tako debel »priručnik«, da ga noben planinec ne bo vzel s seboj v nahrbtnik. Knjiga, obsegajoča 642 strani, je prenatrana s poslovnimi oglasi in propagandnimi članki, nanašajočimi se na avstrijske Zvezne dežele, njihova glavna in druga mesta. Lahko se reče, da vse to zavzema skoraj njeno polovico. Prinaša pa seveda v veliki meri tudi sestavke in preglede, ki se nanašajo izrecno na planinstvo in ki so važni tudi za nas, v kolikor se tičejo planinstva sploh in še posebej v naših krajih. Beležimo z zadoščenjem, da s popolnim preziranjem ni več mogoče iti mimo nas.

Knjiga našteva planinske postojanke in gorska gostišča v vseh Vzhodnih Alpah, Južnih Tirolih, Švici, v skupini Mont Blanca in preskoči celo v Pireneje. Kakor vsak priručnik ima zelo obširna in koristna navodila za planinca: Novodobna plezalna tehnika, hoja v snegu in ledu, orientacija v pokrajini, poraba vrvi, posebej obravnava Prusikov voz, daje vseskozi dobra navodila ob gorskih nesrečah, opisuje bivakiranje na suhem in v snegu in končno našteva dolgo vrsto gorskih železnic, vzpenjač in vseh vrst liftov v obravnavanih področjih.

Seznam koč, planinskih domov in gostišč v Avstriji in drugod je urejen strogo pa abecednem redu. Tako sledi n. pr. pri nas Aljaževemu domu Dom na Komni, temu zopet Dom Planika in dalje zopet Dom na Pokljuki, kar se nadaljuje tudi v Karavankah in drugod. Ker so predlogi za ture in točke, katerim naj bi bile postojanke najbližja izhodišča, skrajno skromni, se bo tujec v naših krajih težko znašel.

Urednikom naša nova meja napram Italiji ni točno znana, ker stavijo nekdanjo Koritniško koč (kasneje Rif. Claudio Suvich) v italijanski del Julijskih Alp. Medtem ko tam ločijo državne meje, jih v Karavankah sploh ne navajajo in bodo tako

svojim turistom povzročili marsikatero nevšečnost.

Knjiga hoče napraviti videz stvarnosti in nepristranosti. To se ji ni posrečilo, ker se marsikje vidi prav dobro konjsko kopito. V imenoslovju pa je pravi monstrum, tako da človek res ne ve, ali gre za tiskovne napake (vsekako pa gre za površnost pri korekturi), za neznanje ali zlobo. Nič se ne čudimo — saj vemo, da v Avstriji še zelo sanjajo o »c. kr.« časih — če nam pišejo v tej knjigi poleg slovenskih tudi nemška imena večjih mest, trgov in krajev z Laibach, Krainburg, Cilli, Marburg — ampak, ljudje božji, kdo danes po skoraj pol stoletja ve še za »c. kr.« imena, kakor so n. pr. Kirchheim, Haidenschaft, Prassberg ali skrpucalo Scheraunitz? Za taka in podobna imena danes nihče več ne ve in nihče več tujcu ne bo mogel dati pojasnil. Knjiga tudi slepo (ali pa hudobno) sprejema tista izumetničena, umetno ustvarjena in nikjer utemeljena ali napačno prevedena imena gora, ki jih je uvedel in uvajal D. u. oe. Alpenverein slabega spomina. Eno takih je Scharlachwand, ki jo knjiga navaja v pregledu potov v Julijskih Alpah, medtem ko jo drugod pravilno imenuje Suihi plaz (Škratica). Noben tujec ne bo mogel sam dognati, da je to eno in isto. Ali pa Schwarzenberg za Črno prst, Hochstuhl in Kleinstuhl, Flitscher Schnee (ime je uvedel Kugy za Planjo), Steiner, Werner, Prising in Mojstroka in seveda tudi Mojstropass, v Karavankah je še neki Mittagkogel in Kahlkogel (Kugy, čeprav Nemeč, je poznal le Golico). Dalje, da obstoji še nekatere okoli Vodnikove kočice Deutscher Weg, v Savinjskih Alpah Langkofelscharte in Rinkator, na Dolenjskem pa je baje nekakšna »Herrin der Gortjanci in Uskokegebirge!« To je samo nekaj primerov.

Še bolj nedosledno, napačno in naravnost skrupucano je pravopisje naših imen, ki jih ni mogoče prevesti v nemščino. Človek res ne ve, ali gre za tiskovno pomoto, popolno neznanje našega jezika ali namerno potvarjanje. Če pišejo francoska imena in na videz celo španska pravilno, bi se bilo uredništvo lahko potrudilo, da bi dobilo za potrebne korekture sposobnega človeka. Tako je storilo založništvo Kugyjeve knjige v Münchenu,

tem lažje bi bilo to na Dunaju. Tako najdemo takale skrpucala: Ajazhaus, Kriz, Kanjanz, Kriniza, Emir (Cmir!), Koča pri Krishih jezerih (dosledno!), Skrbina, Ratece, Koča pod Spickom, Mihovhaus, Urbanova Spicu, Zavetišče na Javorhu (Javorju), Kriska gora, Kossiak, Češka koča, Frisauform dom, Kremčarjev vrh (pa tudi Kreamscherhöhe), Koča na Pešku. Kot se vidi, mu je pisava naših šumnikov strašno zoprna, zato včasih opusti strešico, pa jo zopet pusti, včasih transkribira v nemščino: Koschutta, Storschitz, Begunschitza, Krisch, Vertatscha. O Prešernovi koči na Stolu pa trdi celo, da se je prej nazivala Preschernhütte! Zakaj pa vendar ni transkribiral Chamonix v Schamonie in Courmayeur v Kurmajöh?

Skratka: Ta del knjige je pravo bebeževo gnezdo, kar po besedah moje matere pomeni veliko zmedarijo, umazanijo, nered in navzkrižno razmetanost v kaki hiši. Danes nam več to ne more škoditi, pač pa lahko škodi tistim tujim turistom, ki bodo s to knjigo v roki kdaj hodili po naših krajih.

Dr. Pr.

»Naše planine« 1952, letnik IV. Vsaka literarna revija nam prikazuje sliko nekega obdobja. Planinska revija nam bo prikazala razvoj planinstva v neki pokrajini, saj bi v normalnih razmerah ničesar pomembnega v razvoju planinstva ne smelo iti neopaženo mimo planinske revije. Pričakujemo torej, da nam bodo »Naše planine«, glasilo Planinske zveze Hrvaške, prikazale ne le literarno tvornost in prizadevanja hrvaških planincev, temveč da nam bodo predočile celoten obseg planinstva in planinske ideje v naši sosedni republici Hrvaški.

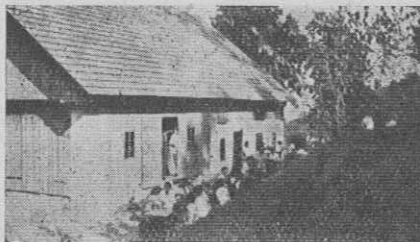
Revija izhaja šestkrat na leto v dvojnih številkah, kar je seveda precejšnja pomanjkljivost mesečnika. Glavni urednik je tov. Lučić-Roki, poleg njega obstaja še tričlanski uredniški odbor. Po svojem obsegu je revija skoraj za polovico manjša od našega »Vestnika« in tudi, če vsebinsko primerjamo obe reviji, se pokažejo precejšnje razlike. Za naš »Vestnik« je posebno v zadnjem času značilno neko bujno planinsko-literarno življenje. Krešejo se mnenja, različni ljudje opisujejo svoja doživetja na različne načine in z različnih vidikov.

Nasprotja pa tudi dotikališča med posameznimi strujami in njihovimi predstavniki so vedno določnejša; planinska revija pa vse te odtenke in reflekske dobe zajame, jih objektivno postavi drug ob drugega in tako ohrani vse barve in kolorit dobe. V hrvaški reviji razgibanosti in bujnosti življenja v toliki meri ni zaslediti. Tega pa nikakor ne moremo šteti za pomanjkljivost revije. Kakor smo že uvodoma poudarili, je ta statičnost tipična lastnost planinskega življenja na Hrvaškem. Tam pač ni takšnih prilik za razvoj niti ni planinska ideja še dosegla takšnega razmaha kot pri nas.

Nekako najnaprednejšo skupino v hrvaškem planinstvu predstavljajo alpinisti in revija prinaša tudi precej novic iz alpinističnega življenja, manj pa originalnih opisov plezalnih tur. V tujih gorah hrvaški alpinisti v letu 1952 niso bili in edini opisani vzpon (Zgaga: »V zaledenem Teufelskampu«) je bil izvršen že leta 1951. Plezalne vzpone v Prenju in Velebitu opisuje Krešo Mihaljević. Zgaga registrira nove vzpone v Solunski glavi ter podaja v kratki impresiji »Bivak« dvoje prav umetniško oblikovanih doživetij v gorah. Ta kratka črtica se po svojem načinu podajanja odlikuje od vseh ostalih člankov v letniku in po moči podajanja se ji približuje le še Željko Poljak, predvsem v svojem spisu »Prokletije«. Med alpinističnimi vestmi je registriranih še nekaj plezalnih vzponov v Julijskih Alpah. Celoten pogled na hrvaško alpinistiko v minulemu letu nam torej pokaže, da je tudi pri Hrvatih kakor tudi pri Slovencih minila doba intenzivnega plezanja, presenetljivih uspehov in skoraj bliskovitega napredka ter je življenje pričelo teči spet bolj enakomerno brez večjih vznemirjenj. Prepričani smo, da bo borbenost minulih let naša sedaj svoj odraz v literarnem ustvarjanju; vendar razen zelo dobrega dela Zgaga in Gropuzze »Kroz visoke planine« ni doslej še ničesar, kar bi nas moglo pri Hrvatih v tem prepričanju utrjevati.

Ostali članki v letniku so prav prijetni in in zanimivi ter segajo pogosto še na druga področja, kar je vsekakor vredno pohvale.

Gorski svet naše države se sicer ne more kosati z visokimi in znanimi

Plan. zavetišče Mrzli vrh, PD Ziri

gorskimi skupinami drugih držav, a je poln tisoč manjših lepot in zasluga »Naših planin« je, da nam ta gorski svet opisuje, ga nam približuje in nas vabi vanj. V tem pogledu revija prav gotovo prednjači pred našim »Planinskim vestnikom«. Nekaj prevodov v letniku je prav zanimivih in bralcem gotovo tudi potrebnih, a originalnosti revije vsekakor ne koristijo.

Najbolj pomanjkljivi del »Naših planin« so poročila o knjigah in revijah, o razgledu po svetu in ostale rubrike, katerih revija še nima. Samo poročila o delu organizacij še ne zadoščajo. Revija je prinesla le nekaj nedoslednih poročil o posameznih številkah drugih planinskih revij, o kakem kritičnem ocenjevanju pa skoraj ne moremo govoriti. Častno izjemo predstavlja le dr. Gušičeva ocena zemljevida Julijskih Alp.

Za zaključek bi le še želeli, da pride do tesnejšega sodelovanja med planinci Hrvaške in Slovenije tudi na literarnem področju. Kot tak poskus sodelovanja lahko omenimo Blažejev članek »Pad u steni — zimi«. Potrebno je, da se obe strani zblížujeta in dobre posledice bodo kmalu vidne. Planinstvo ima v Sloveniji neprimerne ugodnejše pogoje za razvoj in je zato doseglo tudi večji razmah. Marsikaj bo naša bratska planinska organizacija lahko s pridom posnela, pa tudi nam bo zelo koristilo, če se vsaj malo otresemo svoje ozkosti in se dvignemo iznad svojih razmer.

Ugotavljamo, da so »Naše planine« v celoti dobro vršile svojo nalogo kot glasilo planincev Hrvaške; dostojno so kljub težavam in manjšim nedostatkom reprezentirale in širile planinstvo na Hrvaškem in drugod. V tekočem letu želimo bratskemu glasilu mnogo uspehov na njegovi nadaljnji poti.

J. B.

RAZGLED PO SVETU

Avstrijska Gorska reševalna služba (Bergrettungsdiens) ima 3200 prostovoljnih članov, razdeljenih na 1318 obveščevalnih točk. Poleg Marinerjevih priprav imajo postaje tudi aparate za brezžično sporazumevanje reševalnih ekip.

Novo angleško ekspedicijsko v Himalajo (Everest) v letu 1953 ne bo vodil E. Shipton, ampak John Hunt, ker je prišlo do nesporazuma med Shiptonom in Himalajskim komitejem v Londonu.

The Scottish Mountaineering Club Journal je glasilo škotskega alpskega kluba, ki šteje 316 udov, ima dve kočji, izdaja vodiče, organizira skupne izlete in izdaja enkrat na leto svoj Journal. Lani so povišali članarino kluba in naročnino na glasilo (kakor večji del povesod). Letnik 1952 se peča s škotskimi gorami, en članek je posvečen norveškim goram.

Smrtne nesreče v gorah so bile lani zelo pogoste. V juliju in avgustu je bilo samo v italijanskih Alpah 50 smrtnih nesreč. Lo Scarpone poroča v septembrski številki 1952, da je bilo večina teh 50 mrličev starih okrog 20 let, mnogi od njih komaj 17 let. Med 27 ponesrečenci je 16 Italijanov, 5 Avstrijev, 3 Nemci, 2 Francoza in 1 Anglež. Najbolj tragičen primer je 20 letni Anton Demetz, ki je vstopil v severno steno Sassolungo in jih je 50 m pod vrhom ustavilo neurje; Demetzev oče, znan vodnik, je v skrbi za sina v sedmih urah priplezal do mesta nesreče: sina in njegovega tovariša je ubila strela, tretji je ostal živ.

Der Bergsteiger, 20. letnik, revija za planince in smučarje, Založba F. Bruckmann, München, prinaša: C. Klein-Bader: Planinstvo kot duševno doživetje; Hans Hofmann-Montanus: Gore med narodi; Manfred Bachmann: Prvi zimski vzpon čez severno steno Laliderer; dr. Beck: Moj prijatelj Hoek; Paul Sattelle: Stari gorniki; Eva Heck-Mac Lean: Mango Ma Loba (spomini na Kamerunski AV); Oskar König: V egiptovskih gorah; R. Gramich: Moderna planinska lirika. Poleg novic in raznih pregledov sta tu tudi dve pesmi. Montanus opisuje ture v Karnijskih Alpah. Članek vsebuje

zgodovinske reminiscence iz prve svetovne vojne, sicer pa je duh članka velikonemški, čeprav na videz avstrijski. Čemu danes v dobi, ko se v kolonijah prebujajo in osvobajajo novi narodi, govoriti o zaslugah, ki jih ima za Evropo stara Avstrija, ki »da je znala pritegniti severno in južno slovanstvo k sodelovanju pri kulturnih nalogah Srednje Evrope?« »Slovani so se pri tem naučili nemščine, nihče ni za nemštvo več tvegval kakor črno-zolto cesarstvo«. Res, težko je pozabiti tiste zlate čase, ko ni bilo narodov, ampak samo podložniki! Sicer pa prinaša članek marsikakšno zanimivost iz življenja Ziljske doline in furlanskih krajev. — Bachmannov opis zimske Laliderer (o tem smo na kratko že poročali) je posvečen Schmid-Krebsovi smeri, sintezi tehnike — akrobatike in klasičnega plezanja. Za načrt je vedel le Hias Rebitsch, najboljši poznavalec stene, ki ni niti odsvetoval niti spodbujal, sicer pa ni bil obveščen nihče. Plezalca sta bila torej navezana sama nase. Bivakirala sta sredi stene in na vrhu. Najtežja mesta so bili prehodi iz navpičnih mest v bolj položne odseke; tam sta morala premagati snežne zamete, »balkone«, najbolj kočljiv pa je bil izstop, ker je vrh popolnoma zmrznila, tako da drugi plezalec ni mogel uporabiti niti Prusikove zanke. Pomagal si je s stopnimi zankami (stremeni). Izstopila sta v popolni temi in bivakirala vrh stene. Zanimiva, čeprav ne nova je ideja vzpona, ki naj bi predstavljal »eine zweckbefreite Tat«, torej alpinistični »larpurlartizem«, zoper katerega se žolčno izrekajo večkrat tudi ideologi alpinizma v buržoaznih deželah. — Eva Heck obuja spomine na dobo, ko je Nemčija še bila kolonialna sila v Afriki, to je pred prvo svetovno vojno. Takrat so ustanovili Kamerunski Alpenverein, postavili nekaj koč na Mango Ma Loba, kar pomeni: Sedež bogov (gore so prvotno povesod sedež nadnaravnih sil). Masiv tega gorovja obsega 2000 km² in je ognjeniškega značaja, vendar od leta 1922 ne zaznamujejo izbruhov. V članku je čutiti obžalovanje nad rezultati prve in druge svetovne vojne, češ, odkar Nemcev ni tam, ni nobene

prave kolonizacije. Oskar König je bil pet let v Egiptu, ki si ga ponavadi predstavljamo kot ravnino, prepreženo s kanali in nilskimi rokavi, 100 km od Kaira pa je König našel pečine, ki so mu nudile prvovrstne alpinistične užitke, čeprav so bile podobne »gorovju na mesecu«, brez vsake zemlje, gozda ali trave.

Moderna gorniška lirika je pojem, ki ga razvijajo in proučujejo nemški literarni zgodovinarji. Gre za liriko, ki je po svojem izrazu in občutju geografsko vezana na gorsko pokrajino. R. Gramich obravnava nemške lirike od simbolizma dalje (Rainer Maria Rilke) in ugotavlja predvsem vsebinske razlike med njimi, medtem ko o oblikovnih govori samo na splošno. Razlike so predvsem v odnosu do stvarnosti, v dojemanju narave in posebej gorske narave, pri ekspresionistih pa, kjer objektivna narava izgublja svoj humanistični smisel, gre le za papirnato kulisarijo, ki vsebuje podobe iz gorskega sveta. Prav bi bilo, da bi kdo obdelal tudi našo slovensko liriko s tega geografskega vidika. Čiste »alpinistične« lirike imamo seveda malo.

Drugo švicarsko ekspedicijo na Mount Everest 1952 je trdo preizkušal monsun že v višini 4350 m. Dva nepalska nosača sta v borbi z viharjem umrla od mraza in izčrpanosti. Kolona se je v viharju raztegnila tako, da je bilo med čelom (Ernest Reiss in domačin Dava Thondup) in začeljem poltretjo uro razlike.

Novo koč v Dolomitih, Rifugio Rosetta »Giovanni Pedrotti« (eden od pionirjev v Južnih Dolomitih) je odprla tridentinska sekcija CAI. Koča je tri ure oddaljena od S. Martino di Castrozza in je izhodišče za ture v Rosetti, Fradusti, Cimone della Pala, Vezzani in Pala di San Martino.

Österreichische Alpenzeitung, sept. okt. 1952, prinaša naslednje članke: Erich Vanis, Obergabelhorn (sev. vzh. stena); Hellmut Schöner, Novi vzponi v vzhodni steni Watzmanna (med njimi nova varianta, ki sta jo 27. IX. 1949 izpeljala Sepp Kurz in Julij Hribar, sin Slovenca Hribarja, ki živi v Berchtesgadenu); dr. Kurt Bors, Misli k temi: Nazadovanje gornišva (ugotavlja pomanjkanje starejših, ki bi mladino vodili v gore in jo vzgajali s svojim zgledom, in odklanja pavšal-

no zdihovanje nad pokvarjenostjo mladine. Treba je torej vzgojiti mladinske voditelje in s propagando razširjati smisel za alpinizem); Stöcker, Novi vzponi v Zap. Alpah 1951.

Novembrska in decembrska številka iste revije pa prinaša članke: Tone Hiebeler, Zapadna Zina (sev. stena); dr. Hermann Grundwald, Hochgolling in njegova zgodovina; dr. Paul Kaltenecker; Letna skupščina UIAA 1952 v Zell am See; dr. Erwin Mehl, Vožnja po dirkališču ali turna vožnja (avtor se zavzema za oboje. Kdor vozi samo po zbitem dirkališču — čemur so Švicarji dali ime pista od lat. pinsere, pistus — tlačiti, zbiti, ta ne bo imel pojma o krasotah zimske narave. Isti med drobižem razpravlja o modernem smučanju, ki da se ravna po starem Euripidovem reku: »Preprosta je beseda resnice.«)

Ullu - Tau - Čana je pomembna gora v Kavkazu. Njeno severno steno je z dvema bivakoma preplezal znani sovjetski alpinist Abalakov.

To Buno, nov. dec. 1952, je prvi zvezek tega planinskega biltena, ki mu je vsebina posvečena samo planinstvu; novicam iz inozemstva in domačim grškim goram.

Glasnik beogradskih planinara je glasilo Planinskega saveza Srbije za Beograd. V rokah imamo prvo številko, ki je izšla na 4 straneh za 1. maj 1952 in prinaša novice, poročila in obvestila.

Bavarska gorska reševalna služba (die Bergwacht des Bayerischen Rotten Kreuzes), prinaša v svojem letnem poročilu podatke o svoji organizaciji, ki se je 1. 1945 vključila v Rdeči križ. Steje 2363 mož, ki poleg reševanja štejejo v svojo službo tudi kontrolo koč, planin in zaščitnih narodnih parkov. V vsem tem so v letu 1952 naštel 23 343 akcij. O izvežbanju reševalca in tehnični opremi je prispeval članek sam Gramminger iz Münchena z geslom, da volja brez sposobnosti ni nič. Hellmut Schuster pa popisuje dramatično reševanje dveh ponesrečencev iz Watzmannove stene 4. jun. 1952. Reševalcev je bilo 32. Ponesrečenca sta se zapezala in prebila 100 ur v ledu in snegu, ogrožena od plazov. Popolnoma izčrpana in ozebla so ju pripeljali v berchtesgadensko bolnišnico. Našli so ju 250 m pod vrhom. Mnogo lepih pobud za

čuvanje narave prinaša članek o čuvanju narave.

Rivista mensile, 1952, št. 11—12, prinaša prevod članka Hermana Buhla o njegovem znamenitem vzponu preko severne stene Eigerja, ki je trajal 75 ur (3 bivaki v strašnih razmerah). Članek ima naslov: »Vihar v severni steni Eigerja« in je razdeljen v poglavja »Prvi bivak«, »Sovražna gora«, »V viharju«, »V boju za rešitev«. Buhlov opis je živ, preprost, pristen, poln neugnane sile. Vse je dobro, če je konec dober — all well, when the end well, končuje Buhl. Najtrši boj, kar ga je doslej bojeval, je bil izbojevan. In če bi ga kdo vprašal, zakaj počenja take stvari, bi odgovoril kakor Mallory, ko so ga vprašali, zakaj hoče priti na Mount Everest: »Zato, ker je.« Alpinist bo to razumel. Cinik bo rekel — zaradi ambicije. Toda zaradi ambicije ne tvegaš življenja, pravi Buhl. Pripomniti je treba, da je Eiger zdaj težji kot prejšnja leta, ker je zaradi izginjanja ledu več novih gladkih mest, ki so bila poprej pokrita s srenom. Paul Grünanger je za isto številko prevedel tudi opis famoznega Buhlovega vzpona na Badile 4. jul. 1952.

Ing. Piero Ghiglione, ki pri svojih 70 letih še vedno osvaja deviške vrhove po vseh kontinentih sveta, opisuje v zadnji številki Rivista mensile lanskega leta uspehe italijansko-avstrijsko-švedske ekspedicije in vzpone na Solimano, Coropuno in Ausangate.

Piz Badile je za plezalce, ki si hočejo utrditi svetovno ime, izredno privlačna gora, naj jo plezalski kanoni ocenjujejo tako ali drugače. Za Buhlom se jih je lani povzpelo preko NE stene te gore še nekaj, med njimi Dunajčan Adolf Blach.

Alfred Hudec, znani avstrijski strokovnjak za lavinske pse, je bil avgusta lani odlikovan z zlato medaljo. Z reševalnimi psi se ukvarja že 24 let. Tudi naša redakcija je od njega prejela sestavek o tem poglavju gorske reševalne službe.

Erich Vanis popisuje v Österreichische Touristenzeitung 9. vzpon preko severne stene Eigerja. Vanis je bil pod steno 27. julija, ko je doživela pravcato invazijo Nemcev in Francozov, o čemer smo že poročali. Vanis je bil v sijajni kondiciji, saj je 14 dni

plezal v Berner Oberland. Tudi njegov tovariš Lugmayer je pravkar preplezal sev. vzh. steno Piz Badile in sev. steno Dent d'Herens, le Hans Rattay je vstopil v steno brez neposrednega treninga.

Avstrijski jamarji so v pogorju Hagen v Tantalovi jami v 195 urah podzemnega raziskovanja naredili 35 km horizontalne poti in 5000 m višinske razlike.

Avstrijska planinska društva razen Alpenvereina so lani ustanovila »Avstrijsko himalajsko ustanovo« (Österreichische Himalaya - Stiftung). Namen te organizacije je razviden že iz naslova. Avstrija se dobro zaveda koristi, ki jih ima iz najrazličnejših udejstvovanj v gorskem svetu. Zato načrtno vzgaja tudi gorniški naraščaj. ÖTK (Österreichischer Touristenklub) prireja brezplačne alpinistične in planinske tečaje za mladince od 14 do 18 let.

Nova vzpenjača v Kitzbühlskem smučarskem področju na Steinbergkofel (1970 m) je omogočila spet nekaj novih lepih in dolgih spustov. Nova vzpenjača bo stekla tudi na Galzig in Fahrenberg. Čas bi bil, da bi tudi pri nas začeli z modernizacijo tovrstnega prometa.

Sven Hedin je 19. febr. 1952 umrl. Zasluži, da se ga spominjamo tudi planinci, čeprav ni bil alpinist. Na svojih potovanjih pa je večkrat dosegel 6000 m nad m. višine, povzpel se je na ledeni Mustag — Ata (7000 metrov), že l. 1890 pa je bil na vrhu Demavenda v Perziji (5670 m). Odkril je Transhimalajo, eno od največjih pogorij na svetu, ki nosi po njem njegovo ime — Hedinovo pogorje.

Nemško Nanga - Parbat ekspedicijo 1. 1952, ki jo »skupaj spravlja« dr. Herrligkoffer, imenujejo tudi — »Merklovo spominsko ekspedicijo«. Vendar se javljajo glasovi proti šefu ekspedicije, ki da nima za to nobenih poveril, tudi če bi se mu posrečilo zbrati denar in ljudi. Tudi zoper njegov načrt navaja dr. Grassler vrsto ugovorov. Obe nemški himalajski društvi (Stiftung in Gesellschaft) sta nemški javnosti te ugovore sporočili v posebnem komuniqueju in se z njim odrekli odgovornosti pri tem podjetju. Po nekaterih poročilih bi naj sodeloval tudi Ertl, ki so ga poklicali iz Južne Amerike. Poročajo, da je dr.

Herrligkoffer, sorodnik Willyja Merkla, alpinistično vodstvo izročil Petru Aschenbrennerju, sam pa bo sodeloval le kot zdravnik in fiziolog. Vendar bi to alpinistično vodstvo ne imelo nobenega opravka z organizacijo, bilo bi le posvetovalni organ. Drugi udeleženci bi bili: Anderl Heckmair, gorski vodnik Bitterling iz Berchtesgadna, trije Avstrijci Buhl, Rainer in dr. Frauenberger, Martin Meier iz Münchena (Petersov tovariš v Grandes Jorasses) in trije mladi: Köllensperger (Heckmairov spremljevalec v Grandes Jorasses l. 1952), Otto Kempter in Herbert Eschner. Zraven bo šla znanstvena ekipa, v kateri bosta poleg vodje geolog dr. Krasser in geodet dr. M. Reuss. Iz Karačija v Pakistanu bodo odšli tako, da bodo v začetku maja že v taborišču pod Nanga Parbatom. Ekspedicija bo rabila 300 000 mark, zbranih je že 200 000, od teh je 50 000 mark honorarja za objavljanje člankov in za avtorske pravice. Ekspedicijo je podprl tudi zvezni kancler dr. Adenauer, v Avstriji pa jo forsira posebno ÖAV.

Druga švicarska ekspedicija na Mount Everest l. 1952 je konec oktobra na ledeniku pod Lotse doživela hudo nesrečo. Šerpa Mingma Dor je bil od kamna smrtno zadet, ena naveza šerpajev pa je zdrsnila 200 m globoko ter dobila take rane, da ni bilo mogoče misliti na nadaljevanje vzpona.

31. dec. 1952 se je ekspedicija vrnila v Ženevo in seveda imela veliko tiskovno konferenco, ki sta se je udeležila tudi dr. Wyss-Dynant in Dittert, člana prve švicarske ekspedicije. Glavne težave so bile: mraz, veter, težave s sopili, oslabelost mišičja in volje. Časnikarje je zanimalo vprašanje helikopterjev, ki naj bi olajšali transport opreme in brašna ter pristopa v odločilni pas. Mnenje strokovnjakov je, da to skoro ne pride v poštev, ker je treba gledati na aklimatizacijo gornikov in vprašanje je, če je helikopter v tistem vetru sploh mogoč.

Akademska sekcija Innsbruck ÖAV je praznovala 50 letnico. Iz njenih vrst sta dva slovita znanstvenika prof. dr. v. Klebelsberg in dr. Kinzl. 60 letnico pa je praznovala Akademska sekcija Alpenvereina v Münchenu, ustanovljena 8. nov. 1892 po 12 štu-

dentih, ki so v prvem desetletju opravili 100 prvenstvenih smeri in čez 250 prvenstvenih vzponov na vrh. AAVM je utiral svoje steze na Korziki, Kavkazu, Juž. Ameriki in Centralni Aziji, v Kaiserju, Wettersteinu i. dr. Znani člani so Hans Dülfer, Willo Welzenbach, Leo Maduschka, Peter Aufschneider i. dr.

Glocknerska cesta je bila l. 1952 za promet odprta 157 dni. Po njej se je peljalo 401 482 potnikov v 55 999 avtomobilih, 7242 avtobusih in 27 124 motorjih, biciklistov pa je bilo komaj 5357. To je bil po l. 1938 največji promet, da celo za 27 000 oseb preko-račen. 69% potnikov je bilo iz inozemstva (!), 31% iz Avstrije. 60% vozil je bilo iz Nemčije, slede Švica, Francija, Holandija, Belgija in Vel. Britanija.

Smučarske turistične vzpenjače grade tudi v Nemčiji s pospešenim tempom. Cela vrsta jih je v gradnji, druge v načrtu.

Plazovi so v Avstriji in Nemčiji začeli pobirati svoje žrtve že v novembru. 20. dec. je zadela huda nesreča bavarsko obmejno policijo: 200 metrov širok plaz je podrl štiri policiste in 19 let starega avstrijskega civilista. Čeprav je bilo na mestu takoj 50, nato pa 100 reševalcev, v dveh dneh niso prišli do trupel. Ovirali so jih besni snežni meteži. Na Arlbergu pa je zračni puh, ki ga je povzročil plaz, vrgel v prepad poštni avtobus, v katerem so se vozili večji del inozemski božični izletniki. Večino je zadušil zračni pritisk, nekateri so se utopili v potoku. 23 je bilo mrtvih, 6 težko ranjenih. Plaz je vzel tudi nekega študenta iz Innsbrucka, ki ga prav tako ni mogla najti reševalna služba, čeprav je bila dva dni na delu.

V Švici je bilo do 1. jan. 1953 12 smrtnih nesreč v plazovih.

Ena največja avstrijskih žičnic za osebni promet je bila pred kratkim izročena prometu v dolini Stubach. V 20 minutah potegne »turiste« v višino 2300 m, kjer uživajo krasno panoramo Visokih Tur.

Mednarodna alpska komisija, sestavljena iz zastopnikov vseh alpskih držav, ki imajo interes, da se gorska природа zaščiti, je imela 27. okt. 1952 svojo prvo sejo v St. Gallenu v Švici. Govorili so ne samo o flori in favni,

ampak tudi o izredno hitrem napredovanju industrijskih gradenj ob alpskih rekah, jezovih, hidrocentralah, cestah, žičnicah itd. Sklenili so, da je treba povsod zajamčiti ustanovitev nacionalnih parkov, nekakih redukcij svobodne, od civilizacije neprizadete prirode.

Sovjetski alpinisti so v masivu Pik Lenina osvojili koto 6500 m in jo nazvali po zadnjem kongresu boljševiske stranke. V opisu vzpona preko sev. stene Ullu — Tau — Čane v Kavkazu beremo, da je Abalakov vstopil navsezgodaj in si svetil s čelno svetilko. Ves čas so bili v signalni zvezi s taboriščem v področju stene, na vrhu pa jih je čakalo sveže brašno, ki so jim ga prinesli tovariši po lažji poti. L. 1951 se je gruzinskim alpinistom (Marr, Zuberiani, Čartolani i. dr.) posrečilo prečiti 11 vrhov Ščeldi — Taua in dva vrhova Užbe, kar je poskušalo mnogo navez od l. 1943. Njihov uspeh so ocenili s prvim mestom (Va in Vb).

Džebel Toubkal (4165 m) je glavni vrh Velikega Atlasa. 21. okt. se je na njem ponesrečil Nемеc Heybrock, samohodec. Prišel je iz sence na sonce, pa se mu je tako zbledlo, da je omahnil in si zlomil novo. V višini 3000 m je ležal brez pomoči več dni, ponoči v hudem mrazu (snežna ločnica je pri 2950 m). Bil bi od gladu poginil, da ga nista dva Arabca po naključju dobila in odpravila do bolnišnice v Casablanci.

Mnoge nove alpske ceste v Dolomitih bodo zgradili do olimpijskega leta 1956. Nove komunikacije bodo skrajšale zvezo med Alpami in Benetkami.

Višina Mount Everesta še vedno ni natančno izmerjena. Heini Harrer poroča, da geologi pričakujejo še take potresne katastrofe, kakor je bila leta 1950. Ves himalajski masiv se še giblje in skoraj pred očmi raste. Pred 30 leti so mu izmerili 8840, najnovejše meritve govore o 8882, nekateri raziskovalci pa mu pripisujejo 9000 m. Vendar indijska uradna meritev vztraja pri 8840 (8839,8 m) po meritvah v l. 1949 in 1950. Kazalo bi ostati pri uradni številki, ki jo zastopa Survey of India (Deželni merilni urad).

Peš preko Alp je pomladi in poleti l. 1952 potoval Lotar Wanko, mlad dunajski slikar. Od Donave pri Du-

naju do Ligurske obale je hodil pet mesecev, prevalil 2000 km, ne vštevisi številnih vzponov na vrhove, ki jih je spotoma obiskal.

Za ekstremiste bo zanimiva novica o treningu, ki se ga je lotil tudi našim alpinistom znani B. Hausegger. V enem dnevu je prečil ves Gesäuse od Planspitze do Ödsteina, nato se je povzpел na Reichenstein in prečil vso rajdo do Kalblinga. Kljub temu mu je v Zap. Alpah sprememba vremena onemogočila celotno prečenje Peute-rey-skega grebena v Mont Blancu. Moral se je vrniti na vrh Aiguille Noire, bivakirati, naslednji dan pa v polmetrskem novem snegu sestopiti. Wintersteller je v 16 urah brez biva-ka prekorščil ves Gosauski greben, t. j. 29 poimenskih vrhov.

Mire Marko Debelakove se je decembrska številka 1952 »Berge und Heimat« spomnila z objavo njenega nemškega sestavka »Nahrbtnik« in z opombo na zadnjih straneh. Urednik poudarja njen sloves in tovariško vez, ki jo je vezala z inozemskimi alpinisti. »Vodila je težke vzpone, izvršila mnoge prvenstvene smeri, a poleg tega — kar dokazuje tudi priobčeni tenkočutni članek — lepo ohranila svoje ženstvo«. Urednik posebno poudarja pomen njenih predavanj na Dunaju, ki da so bila dogodek v gornškem svetu.

Smučarji, pozor! Pod tem naslovom so tirolski časopisi prinesli objave varnostnih policijskih predpisov na znanih spustih s Patscherkofla, Glugenzra, Sennesjochla itd. Nepotrebno zadrževanje na teh smučarskih dirkališčih je prepovedano. Vstop brez smuči prepovedan, pse daleč naokoli na vrvice! Oficialni treningi morajo biti pravočasno prijavljeni. Sicer kazen! Zakrknjenim planincem gre težko v glavo tak razvoj smučarstva, ki mu Avstrijci pravijo pistomanija. Seveda, cilj planinca je vrh, cilj smučarja vznožje gore.

Piz Badile, sev. vzh. steno, so lani zmagali tudi italijanski kanoni Lacedelli iz Cortine, Osio in Ratti iz Leca. Herman Buhl in Kuno Rainer pa sta naredila novo varianto v Campanile Comici. (15. vzpon). Vsi avstrijski, italijanski, francoski plezalni prvaki so v preteklem letu intenzivno ponavljali vse znane standardne smeri v Dolomitih.

Planinci!

Sprostite se pri svojem športnem veselju gmotnih skrbi za primer telesne nezgode

*Vaše žiljenje za primer doživetja,
nezgode ali smrti*

zavaruje

Državni zavarovalni zavod

DIREKCIJA ZA LR SLOVENIJO, LJUBLJANA

Miklošičeva 19

Podružnice:

Celje, Kranj, Krško, Ljubljana - mesto, Ljubljana - okolica, Maribor I, Maribor II, Murska Sobota, Nova Gorica, Novo mesto, Postojna

Pogoji zavarovanja so zelo ugodni!

PLANINCI,

UPORABLJAJTE
OB VSAKEM ČASU

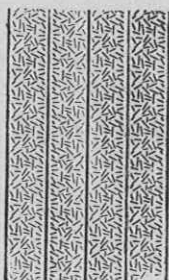
SOLEA- KREMO

ZLATOROG

MARIBORSKA TEKSTILNA TOVARNA

MARIBOR

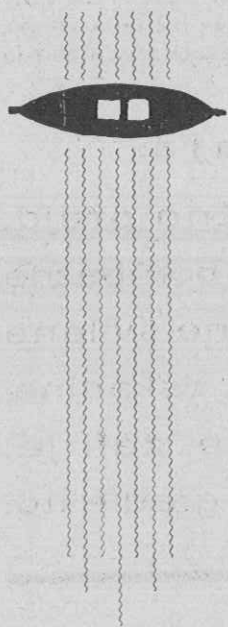
Brzojavni naslov: TEKSTILT VOR
Tel. štev. 24-32. Tek. rač. pri NB FLRJ,
podružnica Maribor štev. 6403-T-12

Proizvaja:

- bombažno prejo,
- sukanec, bombažne
- in umetne svilene
- podloge, tiskanine,
- barhente, zefirje,
- kretone, gradle itd.

*Naši proizvodi so znani po svoji dobri kva-
liteti in po vedno konkurenčno nizkih cenah*

*Predilnica in
tkalnica
Maribor*

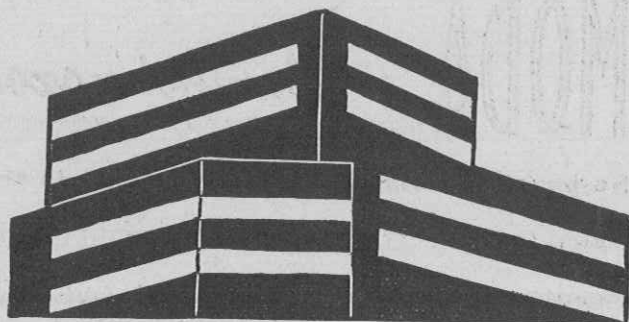

proizvaja:

BOMBAŽNO PREJO,
BOMBAŽNE PISANE TKANINE,
DESENI IN KVALITETA
ZAŠČITENI Z ZAŠČITNIM ZNAKOM

Delovnim ljudem izbrico in kvaliteto!

ŽELEZNIŠKA POSTAJA: MARIBOR - STUDENCI

MESTNO GRADBENO PODJETJE

Borbene pozdrave vsem delovnim ljudem širom naše domovine pošilja kolektiv Mestnega gradbenega podjetja v Mariboru ob praznovanju mednarodnega delovnega praznika ter jim želi še mnogo uspehov v nadaljnji delovni borbi za boljše življenje — za socializem.

MARIBOR

Vita Kreigherja ulica 8

Telefon 26-34

Vsem investitorjem in poslovnim prijateljem pa se še nadalje priporoča

Delovni kolektiv »MEGRADA«, Maribor

MODA ♦ *Planinci pozor!*

Ne pozabite obiskati naših prodajaln, in sicer:

PARTIZANSKA 25, JURČIČEVA 4, GOSPOSKA 20

GOSPOSKA 25, DVOŘAKOVA 14, SLOVENSKA 4

kjer vam nudimo poleg modnega blaga, in konfekcije vseh vrst tudi vetrne jopiče iz balonske svile, nogavice, pletenine vseh vrst, nahrbtnike, planinske torbice itd.

Oglejte si zalogo! ♦ *Preporoča se kolektiv trgovskega podjetja*

MODA, MARIBOR

TRGOVSKO PODJETJE Z INDUSTRIJSKIM BLAGOM

ZARJA

MARIBOR — SLOMŠKOV TRG 6

Vam nudi v svojih poslovalnicah po zmernih cenah in v najboljši kvaliteti najraznovrstnejše industrijsko blago

Poslovalnice: »POHORC« — Gosposka ulica 10 — manufaktura
»ROTOVŽ« — Glavni trg št. 13 — manufaktura
»ZADRUŽNIK« — Partizanska 21 — manufaktura
»LOVEC« — Trg Rdeče armade 1 — manufaktura
»METEOR« — Vodnikov trg št. 4 — železnina
»MAVRICA« — Koroška c. 10 — steklo - porcelan
»LABOD« — Gosposka ul. 9 — papirnica
»SOČA« — Gosposka ulica 22 — čevlji

Planinci poslužujte se naših obratov!

**Trgovsko podjetje s tekstilom
in galanterijo**

DOM

MARIBOR, GOSPOSKA UL. 18

Če želite biti dostojno postreženi, potem pojdite kar v poslovalnico

- »BREDA«, Grajski trg 2
- »MLADI ROD«, Gosposka ul. 1
- »KOROTAN«, Glavni trg 9
- »PRI TAM-u«, Objekt Tovarne avtomobilov

Če pa nimate časa, ste hitro in solidno postreženi v vsem v

»VELEBLAGOVNICI«, Maribor, Gosposka ul. 18

TOVARNA AVTOMOBILOV

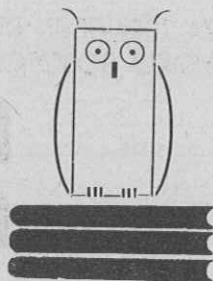

izdeluje:

3 t kamione »Pionir«
3 t Trambus-kamione
»Luka«
avtobuse s 24 sedeži
3 t kamionske in trak-
torske prikolice
ter rezervne dele

MARIBOR

Državna
založba
Slovenije

Izdaja

knjige slovenskih pisateljev in pesnikov, knjige svetovnih klasikov, sodobno politično literaturo, revije, časopise, slovarje itd.

Ima na zalogi

strokovno in poljudno znanstveno literaturo, s katero se lahko vsak izobrazi in si izpopolnjuje svoje znanje

Zalaga

šolske knjige, glasbene izdaje, učila in vse vrste tiskovin

Ima stalno na zalogi

šolske in pisarniške potrebščine

Dobavlja

po dnevnem obračunskem tečaju inozemske knjige in časopise ter vse inozemske risalne pripomočke (tehnične instrumente, precizno risalno orodje, računске premikače, nanašalne trikote, planimetre itd.)

LJUBLJANA, MESTNI TRG 26

ZA ZDRAVJE IN DOBRO VOLJO
VSAKO SOBOTO

PLANINE in PAVLIHA

ampak najprej »Pavliha«, ki Vas čaka v
kolodvorskem kiosku, če ga niste kupili
že v kaki trafiki

Za **10** dinarjev

Vas bo spremljal in za-
baval na vožnji in oddihu

S planinskim pozdravom

P. l. r.

Uprave planinskih postojank in letovišč!

Ako še niste, potem takoj naročite za Vaše obiskovalce primerne
spominske izdelke, kot na primer stenske okrasne krožnike vaze ipd.
Ne pozabite, da bodo morda ravno ti predmeti pobuda, da Vas bodo
obiskovalci ponovno obiskali!

Keramična industrija Liboje

PRI CELJU

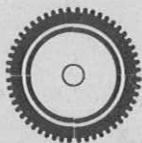
KMETIJSKA ZADRUGA

Z O. J.

REKA — POHORJE • pošta HOČE

se priporoča cenjenim odjemalcem

LIP
Slov. Konjice

čestita k 1. maju — prazniku vsega delovnega ljudstva, vsem delavcem — planincem, ki obiskujejo naše zeleno Pohorje!

KOLEKTIV

Za 1. maj čestitamo vsem sorodnim kolektivom, planincem, kakor tudi vsem našim cenjenim odjemalcem!

Irgovskega podjetja »POHORJE« • Oplotnica

ELEKTRO LJUBLJANA-OKOLICA
LJUBLJANA, Črtomirova ulica 3a

TELEFON št. 23-021

Projektira in gradi male električne in velike ind. instalacije

Elektroinstalacijski servis v Četomicovi

Z OBRATI: RTP Črnuče, p. Ježica, žel postaja Črnuče, Vrhnika, Domžale, Grosuplje, Kočevje in montažni obrat, Ljubljana, Črtomirova, oskrbuje z električno energijo pogodbene in drobne odjemalce na svojem področju, gradi razdelilne vode in naprave za visoko in nizko napetost, hišne priključke in instalacije, v svojih delavnicah popravlja stroje in gospodarske aparate

Planinci!

VLAGAJTE SVOJE PRIHRANKE
NA HRANILNE KNJIŽICE

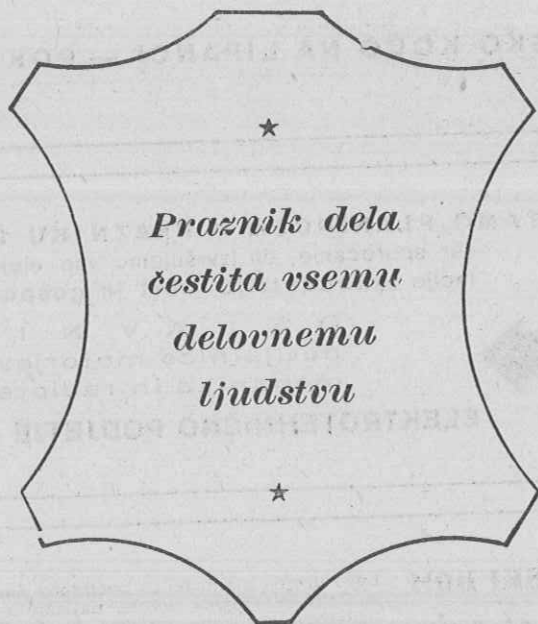
NARODNE BANKE

HRANILNE KNJIŽICE IZDAJAJO
VSE PODRUŽNICE IN POŠTE

TAJNOST VLOGE JE ZAJAMČENA

ZA HRANILNE VLOGE
JAMČI DRŽAVA

Vloge se obrestujejo 5% letno

*Praznik dela
čestita vsemu
delovnemu
ljudstvu*

KOLEKTIV

TOVARNE USNJA

ŠOŠTANJ

Čestitamo vsem planincem za 1. maj in Vas uabimo
☆ na našo lepo postojanko ☆

BLEJSKO KOČO NA LIPANCI — POKLJUKA

ČESTITAMO PLANINCEM K PRAZNIKU 1. MAJA
ter sporočamo, da izvršujemo vse elektroinstala-
cije za industrijo, obrt in gospodarstvo

DELAVNICE,
navijalnica motorjev, fino-
mehanika in radiotehnika

ELEKTROTEHNIČNO PODJETJE KRANJ

PLANINSKI DOM
na Šmohorju
PRI LAŠKEM

784 m

Lepo urejen planinski in počitniški dom. Dostop iz Celja, Savinjske doline, najlažji iz Laškega. Izhodišče za izlete na Kal in Mrzlico. Nudi ugodna čista prenočišča, dobro hrano in solidno postrežbo. Cene zmerne, člani sindikatov plačajo za celodnevni penzion pred sezijo din 160.—, v seziji din 240.—

PLANINCE IN ČLANE SINDIKATOV VABIMO,
DA POSETITE NAŠO NOVO POSTOJANKO

★

PLANINSKO DRUŠTVO LAŠKO

PLANINSKO DRUŠTVO KRANJ

čestita k 1. maju vsem obiskovalcem

**DOMA NA KRVAVCU in
ŠMARJETNE GORE**

ter se priporoča za nadaljnji obisk

Planinsko društvo

SLOVENJ GRADEC

ustanovljeno leta 1919

Upravlja Kočo pod Kremžarievim vrhom (1161m), ki je kot penzijsko gostišče stalno oskrbovano in kot priljubljena izletna točka od vseh strani lahko dostopna. Iz Slovenj Gradca 1 uro 30 min. hoda.

Krasna razgledna točka z očarljivo panoramo. Pozimi obsežna smučišča. Pripravna za majniške izlete, posebno za šolske izletnike

Dobca postrežba ob zmernih cenah.

Cena penziona v pred in po sezoni s 60% sindikalnim popustom din 160—, v glavni sezoni s 40% popustom din 240—

Društvo obnavlja tudi Kočo pod Kopo na Pungartu (1377 m)

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE

čestita

*k prazniku delovnega
ljudstva vsem planincem in jim želi*

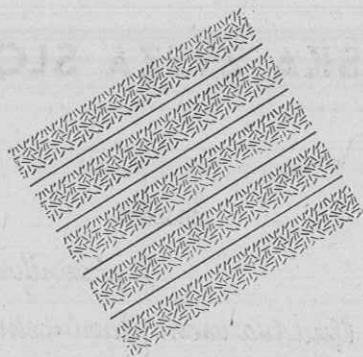
PRIJETEN ODDIH V PLANINSKI PRIRODI

Vsem planincem

iskrena čestitana k 1. maju

ter nudimo:

V KRASNIH POMLADANSKIH VZORCIH
RAZNO TEKSTILNO BLAGO.
PRAV TAKO IMAMO V LEPI IN VELIKI
IZBIRI GALANTERIJSKO, ŠPECERIJSKO
IN KOLONIALNO BLAGO
PO NAJNIŽJIH DNEVNIH CENAH

TRGOVSKO PODJETJE ZA GORENJSKO NA VELIKO

»KOKRA« KLANJ

SLOVENIJA AVTO

Uvozno in trgovsko podjetje

za motorna vozila vseh vrst, rezervne dele
za motorna vozila, avtogume, splošni in elek-
tromaterial, avtomobilsko orodje in pribor,
dvokolesa in rezervne dele za dvokolesa.

Poslovalnice:

V LJUBLJANI
MARIBORU
CELJU
NOVEM MESTU
SOLKANU
POSTOJNI
KRŠKEM

Konsignacijska skladišča:

za General Motors
OM - Italija
Bankes & Lovelace, London
Bosch, Stuttgart
Hazet - Nemčija
Michelin, Francija

LJUBLJANA

TISKARNA

Jože Maškrič

L J U B L J A N A

Nazorjeva ulica št. 6

TISKARNA

izdelava vseh vrst tiskovin, katalogov, časopisov, revij in knjig

KNJIGOVEZNICA

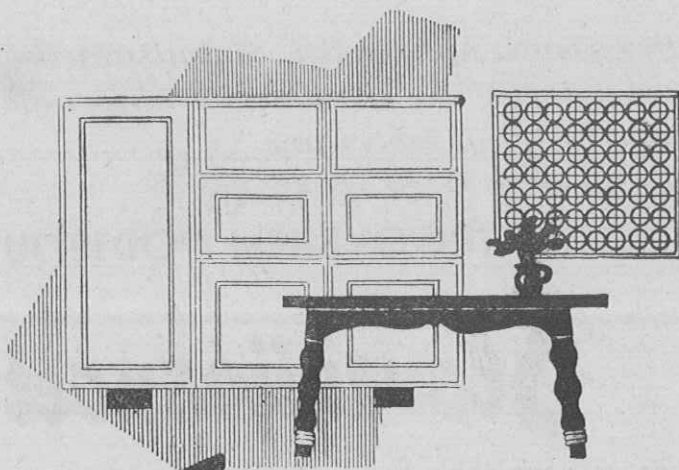
vezava preprostih in najboljših del

KLIŠARNA

izdelava eno- in večbarvnih klišejev

ŠTAMPILJARNA

izdelava vseh vrst žigov in pečatov

Les LJUBLJANA

VAM NUDI:

pohištvo vseh vrst,
rezan in tesan les,
šper in panel plošče,
parket, ladijski pod, barake
in lesene montažne hiše

SPREJEMAMO NAROČILA ZA:

opremo hotelov, restavracij,
kino dvoran, gledališč,
laboratorijev, bolnic itd.

*Planinci, športniki, fizikulturniki,
vse potrebščine si nabavite najceneje
in v največji izbiri pri*

TRGOVSKEM PODJETJU

Slavenijasport

UPRAVA LJUBLJANA, DALMATINOVA UL. 1. TEL. 23-189

Poslovalnice:

Ljubljana, Titova cesta 18

Ljubljana, Mestni trg 10

Maribor, Gosposka ulica 19

Celje, Stanetova ulico 9

Novo mesto, Glavni trg 34

Solkan, Ulica IX. korpusa 158

**Planinska društva in reševalne postaje
zahtevajte specialne ponudbe!**

veletrgovina z usnjem,
gumo in teh. tekstilom

LJUBLJANA, PARMOVA ULICA 33

Telefoni:

centrala 21-121, direktor 20-013, prodajalni oddelke 20-011

Skladišče: Bežigrad št. 6, telefon 22-394

Iz svojih sorticanih zalog nudimo:

Raznovrstno usnje iz vseh uglednih tovarn v državi (spodnje in zgornje usnje, tapetniško, sedlarsko in galanterijsko usnje), potrebščine za čevljarje, sedlarje, tapetnike in torbarje, pogonsko jermenje, usnjeno in gumijasto, klinasta jermena vseh dimenzij

Gumijaste izdelke: cevi za vodo in plin, za pretakanje pijač, za paro, komprimiran zrak in avto-geno varjenje, za bencin in olje, za avtomobilske hladilnike, špiralne cevi za pritisk in vsesavanje, gumijasta tesnila, prešane in brušene plošče, manšete, kroglice, obroče, gumijaste škornje ter ostalo gumijasto tehnično in galanterijsko blago

Gumicano platno za dež. plašče dvojno in enojno

Tehnične tkanine: tehnični in sedlarski filc, filter-platno, impregnirano platno za delovne obleke, jutine in konopljne tkanine za embalažo, tapetništvo itd., čevljarški in krojaški sukanci, vrvarski izdelki, mlinske gurtne, vezalke, čevljarske podloge, blago za copate, čistilna volna, tekstilni odpadki itd.

Tehn. material za vzdrževanje obratov in zaščito delavcev

*Kdor
štedi
čas
in denar*

KUPUJE PRI

Veleblagovnici

Na-ma
LJUBLJANA

*Delavci in nameščenci, izkoristite pri nakupu
vsega blaga ugodnost obročnega odplačevanja*